

p-8/6 ÎNVĂȚĂTURI

DE MULTE

Ș T I I N Ț E

Folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să
învețe și să știe Dumnezeiasca Scriptură.

Așezate

De Dascălul Polizoi Kontu Ioannitul, și
tipărite în Viena. 1806

Iar acum tălmăcite după cea grecească pe limba românească, cu
osîrdia și osteneala smeritului Arhimandrit Kir
Nicodim Greceanul, cu a căruia cheltuială
s-a și tipărit spre folosul neamului
românesc, îndreptîndu-se prin cercetarea
preasfințitului episcop al
Argeșului

Kir Iosif

Sibiu

În Tipografia lui Ioan Bart

1811

p-7/7 Solomon Cap 9. Stih 6.
Cercați înțelepciunea ca să trăiți.

Cap 10. Stih 5.
Fiul certat înțelept va fi
Și pe cel neînvățat slugă va avea.

Isus Sirah Cap 26.
Fiule la tinerețe îmbrățișează învățătura înțelepciunii,
Și vei avea roada bunătăților ei.

Isocrat

Isocrates; Ἰσοκράτης; (436–338 BC), an ancient Greek rhetorician, was one of the ten Attic orators.

Bunătatea învățaturii ca și a aurului
în tot locul este cinstită.
Cel ce învață înțelepciunea,
Are meșteșugul științei de Dumnezeu
și a tuturor lucrurilor.

p-6/8 Către Prea o sfințitul Episcop al Argeșului,

KIR IOSIF

Smerită închinăciune!

Nici un lucru nu este mai scump și mai plăcut lui Dumnezeu, și mai folositor sufletului, decât cu orice mijloc ar putea fieștecine a face bine celui de aproape. Drept aceea și eu smeritul fiind îndemnat de datoria care netăgăduită este de fieștecarele, și gășind această Cărticică întocmită pe limba grecească de dascălul Kir Polizoi Ioannitul spre folosul de obște, și mai ales al copiilor grecilor celor ce se pun întâi la învățătura cărții. Pe care și eu alegându-o a fi de folos și pentru copiii celor de neamul nostru românesc, ca deodată împreună cu slovnirea să primească și știință, mai întâi pentru Dumnezeu Făcătorul său, apoi silavire – slovnire pentru sine, și pentru lume și pentru toate câte se află zidite, și cum se țin, cum se mișcă, și se chivernisesc de dumnezeiasca Pronie. Care știință nu poate să o câștige ucenicul român, nu numai în câtă vreme se pedepsește cu învățătura Ceasoslovului și a Psaltirii (precum s-a obișnuit) ci nici în toată viața aceea ce mai mult decât atîta nu învață. Și de ar întreba cinevaș pe cel mai bun, citeț ucenic ca să dea răspuns numai la o întrebare din cele ce se cuprind în Cărticica aceasta, ar p-5/9 ridica din umeri, și ar rămînea îngrădiți cu tăcerea. Drept aceea ca să lipsească de acum înainte această neștiință de la neamul nostru, m-am îndemnat și o am tălmăcit pe limba patriei noastre, cu scopos ca să se dea și în lumină cu tipărirea, pe care cu smerenie o aduc mai întâi către iubirea de folosul obștei cea de către mulți, la prea o sfinția ta cunoscută, rugîndu-mă a se cerceta și unde se vor afla greșale ori la tălmăcire ori la așezarea cuvintelor a limbii românești, să se îndrepteze, și cînd și de către prea o sfinția ta se va socoti vrednică a se da în tipar, să mi se trimită aici la Sibiu, ca pînă mă aflu în căutarea doctorilor, la patima ce am. Să se săvîrșească dorirea mea a se tipări cu a mea cheltuială, și în har să se împartă celor ce vor avea trebuință. Pentru a mea pomenire, și a părinților mei. Și cu aceasta sfîrșind, sfintele rugăciuni, și blagoslovenii ale prea o sfinției tale să fie mie păzitoare de toate cele împotrivnice.

Al prea o sfinției tale

Prea plecat întru Hristos

și osîrdnic slugă

NICODIM GRECEAN ARHIMANDRIT

p-4/10 Preacuviosului Arhimandrit Kir Nicodim
după cea întru Hristos sărutare, arhierescă
blagoslovenie trinitem

Cu adevărat bine zici preacuvioșia ta, că nici un lucru nu este mai scump și mai plăcut lui Dumnezeu, și mai folositor sufletului, decât facerea de bine ori în ce chip, către cel de aproape și mai ales către cel de o credință, căci întru aceasta se plinește dumnezeiasca evangheliceasca poruncă care zice: Întîi să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, i proci. Și al doilea pe cel de aproape al tău ca însuși pe tine. Întru aceste două porunci zice: Că toată Legea și prorocii atîrnă. Deci măcar că datori suntem fieștecarele, fără de a aștepta plată să lucrăm și să înmulțim talantul care în har ni s-a dat de la Dumnezeu. Dar cu cît mai vîrtos cînd pentru negrăită iubirea Lui de oameni. Preabunul nostru Stăpîn primește pe cele ce vom face celui de aproape al nostru, ca pentru Sine, și pen-
3/11tru acelea de care nemărginită mărirea Lui, nu are trebuință, (după cum prorocul și împărat David zice: Că bunătățile mele nu-Ți trebuiesc) făgăduiește plată pînă și la pahar de apă rece, nu ne rămîne cuvînt de îndreptare, cînd nu ne vom lenevi a lucra talantul spre slava Lui, și spre folosul de aproapelui, și mai vîrtos cînd îl vom ajutori cu acelea care privesc spre fericirea cea netrecătoare a vieții veșnice. Pentru care și plată fără asemănare va fi mai mare și mai multă decât pentru facerile de bine cele spre trebuința numai a trupului. Drept aceea și preacuvioșia ta pentru împlinirea după putință a stăpîneștii porunci, cu tălmăcirea în limba patriei, a acestei Cărți pe scurt adunate din Sfintele Scripturi, de cei ce de la Dumnezeu li s-a dat talantul înțelegerii, și ai pus scopos ca să o și scoți la lumină cu tipărirea spre a fi de folos neamului, pentru știința Sfintelor Scripturi și îndreptarea năravurilor celor rău obișnuite din proasta creștere (nu numai a tinerilor, ci și a celor ajunși, și p-2/12 a celor trecuți în vîrstă, care acum întîi, vor să primească acest fel de Carte în mîinile lor) de vreme ce și acest lucru al facerii aceștia de bine, privește nu spre folosul trupesc, ci spre aceea, și fericire veșnică. Să fii bine nădăjduit, căci drept fiind și milostiv prea bogatul Dăruitor, măcar deși cere de la noi înmulțirea talantului, dar iarăși nouă ne dăruiește, și capitalul și cîștigul, și încă covîrșind bunătatea Lui, ne și învrednicește bucuriei Sale celei stăpînești, prin cuvintele acestea: „Intră întru bucuria Domnului tău”. Iar pentru că o ai trimis mie spre cercare, măcar că sunt cel mai prost și neiscusit spre a îndrăzni la unele ca acestea, dar întru toate dragostea biruind, am îmbrățișat lucrul, și atît prin silința mea cît și prin alții pe cît s-a putut, s-a îndreptat la tălmăcire și la așezarea cuvintelor românești. Și

după a preacuvioșiei tale dorire îndrăznind, o socotesc vrednică a se da în tipar. Și mă bucur că și în har voiești a se împărți celor ce vor avea trebuință. p-1/13

Deci îți rog de la Dumnezeu, ca nu numai să te învrednicească a o vedea tipărită, ci și a-ți îndelunga zilele, ca să te și îndulcești din roada acestei osteneli, și cheltuieli, cu bucuria pentru procopsirea școlarilor. Numai de ar lipsi de la patrioții noștri lenevirea, și negrijirea pentru acestea, care din obișnuire s-a făcut ca o a doua fire.

Al preacuvioșiei tale rugător

către Dumnezeu, și osîrdnic spre slujbă,
smeritul Episcop al Argeșului IOSIF

p1/14 ÎNCEPUTUL CU DUMNEZEU

Azbuchilor românești.

A, a, b, v, g, d, e, j, dz, z, i, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, u, f, th, h, ă, î, î, o, o, ț, ce, ș, șt, ea, ia, ia, î, iu, x, ps, ge, în î, ipsilon

A, B, V, G, D, E, J, DZ, Z, I, I, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, U, F, TH, H, Ă, Î, Î, O, O, Ț, CE, Ș, ȘT, EA, IA, IA, Î, IU, X, PS, GE, ÎN, IPSILON

Ba va ga da ja za ka la ma na pa ra sa ta fa tha ha ța cea
șa șta xa psa gea

Be ve ge de je ze ke le me ne pe re se te fe the he țe ce șe
ște xe pse ge

Bo vo go do jo zo ko lo mo no po ro so to fo tho ho țo cio
șo șto xo psu geo p2/15

Bu vu gu du ju zu ku lu mu nu pu ru su tu fu thu hu țu ciu
șu ștu xu psu giu

Biu viu ghiu diu jiu ziu kiu liu miu niu piu riu siu fiu thiu hiu
țiu ciu șiu știu xiu psiu giu

Bea vea ghea dea jea zea kea lea mea nea pea rea sea tea fea
thea hea ța cea șa ștea xea psea gea

Bra vra gra dra jra zra kra lra mra nra pra sra tra fra thra hra
țra cira șra ștra xra psra gira

Bre vre gre dre jre zre kre lre mre nre pre sre tre fre thre hre
țre cire șre ștre xre psre gire

Bri vri gri dri jri zri kri lri mri nri pri sri tri fri thri hri ți
ciri șri ștri xri psri giri

Bro vro gro dro jro zro kro lro mro nro pro sro tro fro thro hro
tro ciro şro ştro xro psro giro

Bru vru gru dru jru zru kru lru mru nru pru sru tru fru thru hru
tru ceru şru ştru xru psru giru

Tma mna zlo tlo gde kto citu skliu vnea mnea.

p3/16 RUGĂCIUNILE UTRENIEI

Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru miluiește-ne pe noi.

Veniți să ne închinăm și să cădem Împăratului nostru Dumnezeu.

Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos Împăratul și Dumnezeu nostru.

Veniți să ne închinăm și să cădem la însuși Hristos Împăratul și Dumnezeu nostru.

Slavă Ție Dumnezeu nostru slavă Ție. (3 ori)

Împărate ceresc Mîngîietorul, Duhul adevărului, Carele pretutindenea ești și toate le plinești, Vistierul bunătăților, și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi, și ne curățește pe noi de toată spurcăciunea, și mîntuiește Bunule sufletele noastre.

Duhul Sfînt toate le dă, izvorăște prorociile, preoți săvîrșește, și pe cei necărturari înțelepciune îi învață, pe tot așezămîntul Bisericii îl adună, Cel ce ești de o ființă, p4/17 și deopotrivă pe scaun, cu Tatăl și cu Fiul, Mîngîietorul slavă Ție.

Sfînte Dumnezeule, Sfînte tare, Sfînte fără de moarte, miluiește-ne pe noi. (3 ori)

Slavă Tatălui, și Fiului, și Sfîntului Duh, și acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Preasfîntă Troiță, miluiește-ne pe noi. Doamne curățește păcatele noastre. Stăpîne iartă fărădelegile noastre. Sfînte cercetează, și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău. Doamne miluiește, Doamne miluiește, Doamne miluiește.

Slavă, Și acum.

Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, fie voia Ta: precum în cer, și pe pămînt, pîinea noastră cea de-a pururea dă-ne-o nouă astăzi, și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri, și nu ne duce pe noi întru ispită, ci ne izbăvește pe noi de cel viclean, Amin.

Părinte, Fiule, și Duhule Sfînte, Atotputernice Dumnezeule, Cela ce luminezi pe tot omul, ce vine în lume, luminează-mă și pe mine ca să învăț Sfînta Carte, și să păzesc poruncile Tale. Strălucește în smeritul meu suflet lumina învățaturii Tale, cei evanghelicești, izbăvește-mă de cursele diavolului, dă-mi înger păzitor în toate zilele vieții mele, ca să nu cad în vreun

păcat. Sădește în inima mea nădejdea bunătăților Tale celor veșnice, învață-mă Doamne, cunoștință, minte, și celelate daruri ale Tale, întărește-mă împotriva vicleanului diavol. Dă-mi smerenie și răbdare, ascultare și supunere, la povățuirile și învățăturile părinților și dascălilor mei, și mă învrednicește de sfârșit bun, și de împărăția cerurilor. Miluiește-mă după mare mila Ta, și pe toți binecredincioșii și pravoslavnicii creștini. Împărtășește pe părinții și pe dascălii mei din bogate darurile Tale. Miluiește pe cei ce mă urăsc, și mă iubesc, pe cei ce mă ajută și mă miluiesc pe mine, odihnește și pe toți creștinii frații mei cei adormiți. Pentru rugăciunile Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu, și ale tuturor sfinților, Amin!

.....

SIMBOLUL CREDINȚEI, Celei pravoslavnice, a Bisericii răsăritului,

1. Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl atotțitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutelor tuturor și nevăzutelor.
2. Și întru Unul Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul născut, Carele din Tatăl S-a născut, mai-nainte de toți vecii. Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Carele toate s-au făcut.
3. Carele pentru noi oamenii, și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri, și S-a întrupat din Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și S-a făcut om.
4. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont și a pătimit, și S-a îngropat.
5. Și a înviat a treia zi după Scripturi.
6. Și S-a suit la ceruri, și șade de-a dreapta Tatălui.
7. Și iarăși va să vie cu slavă să judece viii și morții, a Căruia împărăție nu va fi sfîrșit.
8. Și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață Făcătorul Carele din Tatăl purcede, Cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat, și slăvit, Carele a grăit prin proroci.
9. Întru una sfîntă sobornicească și apostolească Biserică.
10. Mărturisesc un Botez întru iertarea păcatelor.
11. Aștept învierea morților

12. Și viața veacului ce va să fie, Amin. [p6/19](#)

Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te ceea ce ești plină de daruri Marie, Domnul e cu tine, blagoslovită ești tu între muieri și blagoslovit e rodul pîntecelui tău, că ai născut pe Mîntuitorul sufletelor noastre, Amin.

Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămîntul meu este Duhul Sfînt, Troiță Sfîntă, slavă Ție.

Cade-se cu adevărat, să te fericim Născătoare de Dumnezeu, pe cea pururea fericită, și cu totul fără prihană, și Maica Dumnezeului nostru.

Pe cea mai cinstită decît heruvimii, și mai preaslăvită, fără de asemănare decît serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvîntul ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu te mărim.

Toată nădejdea mea o pun spre tine Maica lui Dumnezeu, păzește-mă sub acoperămîntul tău.

Stăpîna primește rugăciunile robilor și ne izbăvește pe noi, de toată nevoia și necazul.

Toate oștile îngerești, Mergătorule înainte al Domnului, cei doisprezece apostoli, toți sfinții, împreună cu Născătoarea de Dumnezeu, faceți rugăciune, ca să ne mîntuim noi.

.....

p7/20 RUGĂCIUNILE COPIILOR

La Vecernie, sau după Cină, sau la Pavecerniță.

Precum în mijlocul ucenicilor Tăi, ai venit Mîntuitorule, pace dîndu-le lor: vino și la noi, și ne mîntuiește pe noi.

Pe ucenicii cei necărturari, Duhul Tău cel Sfînt învățați i-a arătat Hristoase Dumnezeule, și cu glăsuirea limbilor cea mult vestitoare, înșelăciunea, ai împușinat, ca un Atotputernic.

În limbile altor neamuri, ai înnoit Hristoase pe ucenicii Tăi, ca printr-acelea să Te propovăduiască, pe Tine Cuvîntul cel fără de moarte, și Dumnezeu, Cel ce dai sufletelor noastre mare milă.

Doamne Iisuse Hristoase Dumnezeul nostru, Cea ce ai sălășluit în inimile celor doisprezece apostoli fără fățarie, prin darul Sfîntului Tău Duh, Cel ce S-a pogorît în chip de limbi de foc, și ai deschis buzele lor, începînd a vorbi în limbi străine. Tu Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru trimite pe Sfîntul Tău Duh, și asupra noastră, și sădește în urechile inimii noastre Sfintele Scripturi, pe care mîna Ta cea preacurată le-a însemnat pe lespezi lui Moise. Acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Lumină lină a sfintei mării, a Tatălui ceresc, Celui fără de moarte, a Sfîntului fericitului Iisuse Hristoase, viind la apusul soarelui, văzînd lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul, și pe Sfîntul Duh Dumnezeu, vrednic ești în p8/21 toată vremea, a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea Te slăvește.

Învrednicește-ne Doamne în seara aceasta fără de păcat să ne păzim noi. Bine ești cuvîntat Doamne Dumnezeul părinților noștri, și lăudat și proslăvit e numele Tău în veci, Amin. Fie Doamne mila Ta spre noi precum am nădăjduit spre Tine. Bine ești cuvîntat Doamne, învață-mă pe mine îndreptările Tale. Bine ești cuvîntat Stăpîne, înțelepțește-mă pe mine cu îndreptările Tale. Bine ești cuvîntat Sfinte, luminează-mă cu îndreptările Tale. Doamne mila Ta e în veac, lucrurile mîinilor Tale nu le trece cu vederea. Ție se cuvine lauda. Ție se cuvine cîntarea. Ție slavă se cuvine, Tatălui, și Fiului, și Sfîntului Duh, acum și pururea, și în vecii vecilor, Amin.

Acum slobozește pe robul Tău Stăpîne, după cuvîntul Tău în pace, că văzură ochii mei mîntuirea Ta, care ai gătit înaintea feței tuturor noroadelor, luminează spre descoperirea neamurilor, și slavă norodului Tău Israil.

Apărătoarei Doamnei, pentru biruințe mulțumiri, izbăvindu-ne din nevoi, aducem ție Născătoarei de Dumnezeu noi robii tăi, ci ca ceea ce ai stăpînire nebiruită, slobozește-ne din toate nevoile, ca să strigăm ție, bucură-te Mireasă care nu știi de Mire.

Îngerul cel mai întîi stătător, din cer a fost trimis, să zică Născătoarei de Dumnezeu, bucură-te. Și dimpreună cu glasul cel netrupesc, văzîndu-Te pe Tine Doamne întrupat, s-a spăimîntat, și a stătut strigînd către dînsa unele ca acestea. [p9/22](#)

Bucură-te prin care răsare bucuria.

Bucură-te pentru care pieră blestemul.

Bucură-te chemarea lui Adam celui căzut.

Bucură-te izbăvirea lacrimilor Evei.

Bucură-te înălțime întru care cu anevoie se suie gîndurile omenești.

Bucură-te adîncime care nu te poți vedea lesne nici cu ochii îngerești.

Bucură-te că ești scaun Împăratului.

Bucură-te că ții pe Cela ce ține toate.

Bucură-te steaua care arăți Soarele.

Bucură-te pîntecele dumnezeiștii întrupări.

Bucură-te pentru care se înnoiește făptura.

Bucură-te prin care Prunc S-a făcut Făcătorul.

Bucură-te Mireasă care nu știi de Mire.

O Maică Prealăudată, care ai născut pe Cuvîntul Carele este mai Sfînt decît toți sfinții. Primind acest dar de acum, izbăvește de toată nevoia, și scoate din munca ceea ce va să fie pe toți ceia ce-ți cîntă ție. Aliluia.

.....

RUGĂCIUNE Înainte prânzului

Tatăl nostru Carele ești în ceruri.
Slavă, Și acum. Doamne miluiește, de trei ori. Și de va fi preot: Blagoslovește, iar de nu zice:

Hristoase Dumnezeule blagoslovește mâncarea și băutura robilor Tăi, că Sfânt ești totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin. [p10/23](#)

Mulțumita după prânz.

Mulțumim Ție Hristoase Dumnezeul nostru, că ne-ai săturat pe noi de bunătățile Tale cele pămîntești. Nu ne lipsi pe noi de cereasca Ta împărăție, ci precum în mijlocul ucenicilor Tăi ai venit Mîntuitorule, pace dîndu-le lor, vino și la noi, și ne mîntuiește pe noi.

Apoi: Slavă, Și acum. Doamne miluiește, de trei ori. Păzește-ne Doamne Dumnezeule pe noi păcătoșii, Amin. Iar de este preot zice:

Bine e cuvîntat Dumnezeul, Cel ce ne miluiește și ne hrănește pe noi din darurile Sale cele bogate. Cu al Său dar, și cu iubirea de oameni totdeauna acum și pururea, și în vecii vecilor, Amin.

.....

Rugăciune înainte a cinei.

Mînca-vor săracii, și se vor sătura, și vor lăuda pe Domnul, cei ce-L caută pe Dînsul, vii vor fi inimile lor, în veacul veacului.

Slavă, Și acum, Doamne miluiește, de 3 ori. Hristoase Dumnezeule blagoslovește, precum s-a zis la prânz.

Mulțumita după cină.

Veseliți-ne-ai pe noi Doamne, întru făpturile Tale și întru lucrul mîinilor Tale ne vom bucura, însemnatu-s-a peste noi lumina feței tale Doamne, dat-ai veselie în inima mea. Din rodul grîului, al vinului și al untului de lemn al lor s-a

înmulțit. Cu pace împreună mă voi culca și voi adormi, că Tu Doamne deosebi întru nădejde m-ai așezat. p11/24

Slavă, Și acum. Doamne miluiește, de 3 ori. Și blagoslovește preotul zicînd:

Cu noi e Dumnezeu, cu darul Lui, și cu iubirea de oameni, totdeauna, acum și pururea, și în vecii vecilor, Amin

.....

Cele nouă porunci ale Bisericii.

1. Să ascultăm Sfînta Liturghie, și cealaltă slujbă a Bisericii, și Cazaniile în toate duminicile, și în celelalte slăvite sărbători ale anului, afară numai cînd se va întîmpla vreo zăticnire de mare nevoie.
2. Fieștecare pravoslavnic creștin, să păzească cele patru orînduite posturi într-un an, și miercurile și vinerile, și să nu dezlege vreun post dintr-acestea, fără de vreo patimă sau boală trupească.
3. Să cinstească pe cei bisericești cu cuviincioasă evlavie, ca pe niște slugi ai lui Dumnezeu, care mijlocesc pentru noi către Dumnezeu, și ne învață cuvîntul evanghelicesc, și se roagă lui Dumnezeu pentru toți pravoslavnicii ziua și noaptea.
4. Să ne ispoveduim păcatele noastre, către duhovnicescul părintele nostru, cel puțin de patru ori într-un an.
5. Să nu citim cărțile celor cu rea credință și eretici, de nu vom fi bine întemeiați la știința Sfintei Scripturi.
6. Să ne rugăm lui Dumnezeu pentru bună starea pravoslavnicilor, și odihna fraților celor mai nainte răposați, și pentru cei vii înrăutățiți. Ca Dumnezeu să-i întoarcă la cunoștință și pocăință.
7. Să cinstim sărbătorile, cu ascultarea la citirea Cazaniilor, și să cinstim pe sfinți cu cuviincioasa cucerie, ca p12/25 pe niște mijlocitori și rugători către Dumnezeu pentru noi, pentru al Căruia nume și dragoste, sfinții au părăsit toate, și și-au jertfit și însăși această viață vremelnică.
8. Să nu îndrăznească mirenii, nici boierii, nici igumenii, nici preoții, să ia lucrurile bisericești, sau să cheltuiască banii, sau alte mișcătoare lucruri ce vin din rugăciuni, sau darurile și hărăzirile creștinilor, metahirisindu-le la ale lor pofte și trebuințe, căci sunt date lui Dumnezeu.

9. Să nu se hirotonească niciodată preoți cu năravuri rele, necărturari, și fără știință de dogmele Bisericii, și să nu se facă nunți în zilele ce sunt oprite de Biserică.

Fapte ale bunătății și ale iubirii de oameni.

Trupești.

1. Să hrănim pe săracii cei ce flămînzesc.
2. Să dăm băutură celor însetați.
3. Să îmbrăcăm pe cei goi și sărmani.
4. Să primim pe cei străini și călători.
5. Să cercetăm pe cei închiși în temnițe.
6. Să purtăm grija de cei bolnavi, sau orbi, sau ologi.
7. Să îngropăm pe cei morți.
8. Să cinstim pe părinți, și să-i hrănim la vremea bătrînețelor lor.

Duhovnicești.

1. Să dăm bune sfaturi altora.
2. Să învățăm credința pe cei proști și fără știință. p13/26
3. Să îndemnăm pe păcătoși spre pocăință.
4. Să mîngîiem pe cei necăjiți.
5. Să iertăm pe cei ce ne ocărăsc, și ne asupresc cu nedreptăți, ori de la vrăjmași, sau de la prieteni.
6. Să suferim greutățile și supărările ce ne dau și ne fac cei de alt neam și necredincioși.
7. Să ne rugăm lui Dumnezeu pentru cei vii, și pentru cei răposați, și pentru vrăjmași și prieteni.
8. Să cinstim pe cei bisericesti.

Păcatele cele de moarte, și împotrivirile lor.

1. Mîndria
2. Iubirea de argint

1. Smerenia
2. Milostenia

3. Curvia păcatul cel trupesc
4. Pizma, zavistia
5. Lăcomia nesațiul pîntecelui
6. Mînia
7. Lenevirea sau trîndăvirea

3. Curătenia fecioria
4. Dragostea
5. Postul și înfrînarea
6. Blîndețea
7. Rugăciunea, privegherea

Păcate de moarte împotriva Duhului Sfînt.

1. Să socotească cinevași că se va mîntui fără de fapte bune.
2. Să se deznădăjduiască de milostivirea lui Dumnezeu.
3. Să se lupte, sau să gonească adevărul, cunoscîndu-l.
4. Să pizmuiască și să rîvnească binele aproapelui, ce-l are de la Dumnezeu.
5. Urmarea cea din toate zilele la păcat a păcătoșilor celor nepocăiți. [p14/27](#)

De obște bunătăți.

Cele sufletești

1. Mîntea
2. Dreptatea
3. Curătenia
4. Bărbăția sufletului

Cele trupești

1. Vîrtutea
2. Iscusirea
3. Frumusețea
4. Sănătatea trupului

Șapte daruri ale Sfîntului Duh.

1. Duhul înțelepciunii.
2. Duhul priceperii sau înțelegerii.
3. Duhul temerii de Dumnezeu.
4. Duhul cunoștinței.
5. Duhul buneii credințe.
6. Duhul sfătuirii
7. și a șapte: Duhul tăriei.

Rodurile darului Sfîntului Duh.

1. Dragostea. 2. Bucuria. 3. Pacea. 4. Răbdarea, îngăduința. 5. Îndelungă răbdarea. 6. Bunătatea. 7. Facerea de bine. 8. Blîndețea. 9. Credința. 10. Smerenia. 11. Înfrînarea, și a 12. Curătenia, adică fecioria.

Șapte Taine ale Bisericii.

1. Sfântul Botez.
2. Sfântul Mir.
3. Dumnezeiasca Liturghie, adică împărtășirea.
4. Preoția.
5. Pocăința.
6. Nunta cea cinstită.
7. Sfântul Maslu [p15/28](#)

ALEGERI DIN SFÎNTA SCRIPTURĂ

Cu întrebări și răspunsuri

STAREA 1

Cuprinzînd de la Facerea lumii pînă la Potop

Ani 2262

- Întrebare Cine a făcut această lume mare?
Răspuns Însuși Dumnezeu, Cel Atotputernic.
- Î. Cînd o a zidit?
R. Mai nainte de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, cu ani 5508.
- Î. Din ce, și prin cine o a făcut?
R. Din nimic, și prin însăși puterea voinței Sale.
- Î. În cîte zile o a zidit?
R. În șase zile (măcar că ar fi putut să o facă într-o clipă) cu această orînduială, în ziua dintîi, a făcut cerul, pămîntul și lumina, în ziua a doua, văzduhul, în ziua a treia, a despărțit uscatul din ape, și a împodobit pămîntul cu iarbă, și cu copaci, în ziua a patra, a făcut soarele, luna și stelele. În ziua a cincea, păsările și peștii, în ziua a șasea, dobitoacele cele necuvîntătoare, și pe om. Iar într-o a șaptea zi, (adică sîmbătă) a încetat Dumnezeu din toate lucrurile Sale.
- Î. Pentru ce sîrșit a făcut Dumnezeu acestea?
R. Pentru slava Sa, căci printr-aceste fapte se cunoaște cea desăvîrșită mîrire a Sa la om.
- Î. Care este cea mai cinstită zidire a lui Dumnezeu pe pămînt?
R. Omul, pe care l-a zidit cu frumoasă plămînire, și cu suflet cuvîntător.
- Î. Care a fost omul cel dintîi?
R. Adam, pe care l-a zidit Dumnezeu din pămînt, și i-a dăruit cuvîntarea, făcîndu-l singur de sineși stăpîn.

- Î. Care a fost nevasta lui Adam?
- R. Eva, care s-a zidit de Dumnezeu, dintr-o coastă a lui Adam dormind el.
- Î. Unde a pus Dumnezeu întâi pe Adam și pe Eva?
- R. În Raiul cel pământesc, adică în grădina Edenului spre răsărit.
- Î. În ce stare a zidit Dumnezeu pe om?
- R. Întru o prea fericită stare, căci l-a zidit, după chipul și asemănarea Sa, și l-a făcut mai mare peste toate dobitoacele pământului.
- Î. Care se înțelege, chipul și asemănarea lui Dumnezeu, în vreun mijloc deosebit?
- R. Înțelepciunea minții, și curățenia voinței, care a făcut veșnica viață.
- Î. Pentru ce l-a împodobit cu acest fel de bunătați frumoase?
- R. Pentru ca să cunoască drept pe Dumnezeu și decât toate mai mult să-L iubească și să-L slăvească. p17/30
- Î. Rămas-a pînă în sfîrșit omul, întru această prea fericită stare?
- R. Ba, ci îndată a scăzut dintru aceasta defăimînd dumnezeiasca poruncă prin neascultare.
- Î. Ce a fost această poruncă?
- R. Să nu mănînce din rodul pomului celui oprit.
- Î. Cum numește Dumnezeiasca Scriptură pe acest pom?
- R. Lemnul cunoștinței, binelui și răului, care era sădit în mijlocul raiului.
- Î. Pentru ce a oprit Dumnezeu pe om de la lemnul acesta?
- R. Ca să-și aducă Adam aminte mai bine de Dumnezeu, și să știe că are Ziditor și Poruncitor lui.
- Î. Cine a dat pricină omului ca să păcătuiască?
- R. Diavolul, pentru că a pizmuit fericita lui stare.
- Î. Cum a putut diavolul să o facă aceasta?
- R. A mers la Eva prin închipuirea șarpelui și înșelîndu-o a amăgit și pe Adam.
- Î. Cum a amăgit-o pe ea diavolul?
- R. I-a zis ei: Că de vor mînce dintr-acel pom se vor face asemenea cu Dumnezeu, și vor cunoaște binele și răul.
- Î. Cu aceasta s-a împlinit cuvîntul și voia diavolului?
- R. Încă și-au pierdut și fericirea ce o aveau, și rob morții s-au făcut, și s-au gonit și din rai.

- Î. Ce a pricinuit la neamul omenesc, neascultarea și căderea lui Adam?
- R. Păcatul: și osîndirea, de care ticăloși era să fie în veci, dacă nu-și făcea milă Dumnezeu cu el.
- Î. Cum Dumnezeu Și-a arătat mila Sa?
- R. Îndată atunci în rai a făgăduit, că sămînța muierii, va sfărîma capul șarpelui.
- Î. Ce trebuie să înțelegem dintru această făgăduială? p18/31
- R. Aceasta, că oamenii se vor slobozi din păcat, din moarte, și din stăpînirea diavolului prin Iisus Hristos, Ce era să Se nască dintru o fecioară.
- Î. Cu toate acestea, oamenii simțit-au în urmă amărîtul rod, al neascultării strămoșului?
- R. Cu adevărat au simțit, căci dintru aceasta s-a urmat, ca Eva, întru dureri și scîrbe să nască pe fiii ei, și Adam cu osteneală să mănînce pîine, și omul să pătimească moarte trupească.
- Î. Care au fost fiii lui Adam cei dintîi?
- R. Cain, și Avel, din care Cain era lucrător de pămînt, iar Avel, păstor de oi.
- Î. Fost-au uniți^(a) acești doi frați între dînșii?
- (a) Adică în dragoste unul cu altul.
- R. Ba, căci zavisnicul Cain: chemînd odată la țarină pe credinciosul Avel, fără milă l-a ucis, și l-a omorît.
- Î. Care pricină a îndemnat pe Cain spre ucidere?
- R. Pizma cea mare, căci vedea că Avel se arată mai iubit lui Dumnezeu, de vreme ce mai bine primea jertfa lui Avel, decît a lui Cain.
- Î. Cum a pedepsit Dumnezeu pe Cain, pentru ucidere?
- R. L-a făcut ca să umble rătăcindu-se.
- Î. Cine a fost cel de al treilea fecior al lui Adam?
- R. Sit, din carele s-au tras Patriarhii cei dinaintea potopului, afară din Adam.
- Î. Spunem pe rînd pe toți Patriarhii dinaintea potopului.
- R. Adam, Sit, Enos, Cainan, Maleleil, Iared, credinciosul Enoh, bătrînul Matusala, Lameh, și cel mai din urmă Noe; cu aceste zece obraze, strălucea lumea cea dintîi ca cu niște luminoase oglinzi.
- p19/32
- Î. Cine au fost întru acea vreme: împărați și judecători?

- R. Fieștecare părinte, își ocîrmuia pe ai casei lui, și le poruncea, iar Dumnezeu le punea legi.
- Î. Ce fel au fost oamenii vremii aceleia?
- R. Cît după fire, cu îndelungă viață, tari la trup, iară după obiceiuri, cea mai multă parte din strănepoții lui Cain, erau fără Dumnezeu, iară din neamul lui Sit, se găseau credincioși bărbați care s-au și numit fiii lui Dumnezeu.
- Î. Așadar, a fost și pe acea vreme, bună răsplătire pentru credință.
- R. A fost adevărat. Căci pentru aceasta Dumnezeu a mutat de aici pe Enoh trăind, vrînd ca să-i răsplătească, pentru buna sa credință, și cu acest fel de mijloc, ca să cunoască oamenii, cum că și după sfîrșitul acestei vieți, se dă buna răsplătire la cei cu frica lui Dumnezeu.
- Î. Strănepoții lui Sit, au fost pînă în sfîrșit întru buna credință?
- R. Ba, pentru că cei mai mulți dintre dînșii s-au dezbinat, și s-au împreunat cu cei fără de Dumnezeu, din neamul lui Cain.
- Î. Ce s-a urmat în lume pentru această mare nelegiuire?
- R. O desăvîrșită prăpădenie și pieire, căci Dumnezeu a făcut potop pe pămînt: adică a înecat tot pămîntul cu ape, și pe oameni, și toate dobitoacele.
- Î. Care a rămas nevătămat de potop?
- R. Numai patriarhul Noe, cu soția lui și cu ai săi, carele din porunca lui Dumnezeu făcuse un chivot, adică o corabie mare, și a intrat într-însa el împreună cu dobitoacele, din fieștecare fel cîte două, una parte bărbătească, și alta femeiască, și așa s-au păzit de acea pieire, rămînînd pe pămînt.
- Î. Cîți ani a ținut starea cea dintîi a lumii?
- R. Două mii două sute șazeci și doi de ani.

.....

STAREA 2

Care cuprinde ani 1207 de la Potop la chemarea lui Avraam

- Î. Cîte zile a ținut potopul?
- R. O sută cincizeci de zile, și după ce a început să se împutineze apa, corabia a stătut deasupra muntelui Ararat, și după ce s-a uscat

pământul, a ieșit Noe cu tot cuprinsul lui din corabie cu mare bucurie împreună cu toate dobitoacele.

Î. Ce a făcut Noe dacă a ieșit din corabie?

R. A zidit jertvenic, și cu jertfă a dat mulțumită lui Dumnezeu, că l-a izbăvit de pieirea potopului.

Î. Primit-a Domnul jertfa lui, sau nu?

R. A primit-o adevărat, căci legătură a făcut cu el, și i-a făgăduit, că încă nu va mai strica pământul cu potop, adică nu va mai îneca pământul, și pe oameni, arătându-i și cerescul arc (adică curcubeul) pentru semn de legătură.

Î. Care au fost feciorii lui Noe?

R. Sim, Ham, și Iafet, ai căroră strănepoți în urmă au umplut tot pământul.

Î. Unde au locuit strănepoții lor? [p21/34](#)

R. Ai lui Sim strănepoți la Asia. A lui Ham, la Africa. Și ai lui Iafet la Evropa. Și dintr-aceștia se trag acum toate neamurile pământului.

Î. Când au început oamenii să se risipească pe fața pământului?

R. După zidirea turnului din Babilon, pe care l-au făcut oamenii, ca să se povestească sau să se laude, și într-un semn ca să nu se risipească pe fața pământului, și să-l aibă semn al patriei lor.

Î. Săvârșit-au lucrul acesta?

R. Ba, căci Dumnezeu, a amestecat limbile lor, tulburându-le și mintea, încât neînțelegînd unul altuia voroava, s-au risipit în multe eparhii ale lumii.

Î. Ce s-au urmat după risipirea oamenilor?

R. Închinarea de idoli, care au umplut mai toată fața pământului, și au făcut să uite pe adevăratul Dumnezeu.

Î. Apoi de tot se pierduse adevărata credință, de pe pământ?

R. Ba, căci Dumnezeu alesese un norod acest fel, în care să poată rămîne adevărata cunoștință, și închinarea către Dumnezeu.

Î. De unde se trage acest norod?

R. De la Sim, dintr-ai căruia strănepoți se trăgea Avraam, pe care l-a chemat Dumnezeu, de la Ur cetatea Haldeilor, la pământul Hanaan, și i-a făgăduit că îi va da acea clironomie, strănepoților lui, și că dintr-înșii se va naște Mesia, adică Hristos.

Î. Când a fost această chemare a lui Avraam?

R. După potop trecînd ani o mie două sute și șapte. [p22/35](#)

STAREA 3

Cuprinzînd de la chemarea lui Avraam, pînă la ieșirea norodului
israiltenesc ani 7425

- Î. Cu cine a venit Avraam în pămîntul Hanaan?
R. Cu nepotu-său Lot, și cu muierea lui Sara, căci atunci nu avea nici un fecior.
- Î. Cine locuia atunci în pămîntul Hanaan?
R. Hananeii, dintre care mai răi și mai spurcați au fost Sodomlenii, între aceștia a locuit Lot, cînd s-a despărțit de Avraam.
- Î. Ce a făcut Dumnezeu, Sodomlenilor?
R. A trimis foc din cer, la Sodoma și Gomora, și le-a ars pe ele cu toți locuitorii oameni, și toate locurile cele dimprejur.
- Î. S-a prăpădit și Lot cu ei?
R. Ba, căci Dumnezeu l-a scos pe el mai-nainte de acolo, cu muierea și cu două fete ale lui. Dar muierea lui mergînd pe drum s-a prefăcut în stîlp de sare, căci a căutat înapoi către Sodoma, împotriva poruncii lui Dumnezeu.
- Î. Care au fost feciorii lui Avraam?
R. Ismail, și Isaac, și Ismail se născuse din Agar roaba lui, iar Isaac din Sara, cînd era Avraam de ani o sută.
- Î. Cine a moștenit pe Avraam?
R. Isaac, fiul Sarei, pe carele l-a însurat dîndu-i muiere pe Rebeca, fata lui Batuil.
- Î. Cine au fost fiii lui Isaac? [p23/36](#)
R. Isav, și Iacov, carele s-a numit în urmă și Israil.
- Î. Fost-au uniți (adică iubiți) acești doi frați între ei?
R. Ba, căci Isav, lipsit fiind de părinteasca blagoslovenie, s-a pornit asupra lui Iacov, de aceea s-a grăbit Iacov să fugă către Lavan, fratele mămă-si la Mesopotamia.
- Î. Ce a făcut acolo?
R. Douăzeci de ani a slujit, păzind oile lui Lavan.
- Î. Ce i-a dat plată Lavan, pentru slujba cea credincioasă a lui?

- R. I-a dat pe amîndouă fetele sale ca să-i fie lui muieri, întâi pe Lia, apoi pe Rahil cea prea frumoasă, și în urmă l-a blagoslovit Dumnezeu cu fii și cu multe bogății.
- Î. Rămas-a Iacov la Lavan, pînă în sfîrșit?
- R. N-a rămas, căci după douăzeci de ani s-a întors la pămîntul Hanaan, cu toată familia sa, și a locuit acolo.
- Î. Cîți feciori a avut Iacob?
- Î. Doisprezece feciori, și o fată anume Dina.
- Î. Spune de-a rînd anume pe fiii lui Iacob.
- R. Cel dintîi, Ruvim. 2. Simeon. 3. Iuda. 4. Dan. 5. Levi. 6. Zavulon. 7. Isahar. 8. Gad. 9. Asir. 10. Neftalim. 11. Iosif. 12. Veniamin.
- Î. Acești doisprezece cui au fost începători?
- R. Celor douăsprezece neamuri ale lui Israil, și se numesc doisprezece Patriarhi.
- Î. Care au fost cele mai alese neamuri dintr-acestea?
- R. Seminția lui Levi, și a Iudei.
- Î. Pentru ce a fost mai aleasă seminția lui Levi? [p24/37](#)
- R. Căci dintru aceea se făceau preoți și leviți, care erau orînduiți în slujba lui Dumnezeu.
- Î. Pentru ce a fost mai aleasă seminția Iudei?
- R. Căci era cea mai tare, și a ținut în multă vreme stăpînirea împărăției, și mai ales că dintru aceasta S-a născut Mesia, adică Hristos.
- Î. Care a fost cel mai iubit fiu al lui Iacov?
- R. Iosif, carele pentru pizma s-a vîndut de frații lui, și s-a adus rob în Eghiptet și a slujit acolo la un boier al lui Faraon, anume Pentefri.
- Î. În ce stare era Iosif, la Pentefri?
- R. Întîi mare har aflase lîngă stăpînul său pentru bunătățile lui. Dar în urmă căci n-a vrut să săvîrșească pofta cea rea a stăpîne-sii, s-a clevetit de ea, și pîrîndu-l s-a închis în temniță.
- Î. Slobozitu-s-a în urmă din temniță?
- R. S-a slobozit, căci că împăratul Faraon l-a scos de acolo, și l-a înălțat la mare cinste, după ce i-a tîlcuit visul ce văzuse.
- Î. Ce răsplătire a făcut în urmă Iosif, fraților lui?
- R. N-a dat lor rău pentru rău, ci mai vîrtos i-a hrănit pe ei în vreme de foamete, și în urmă a adus pe tată-său Iacov, cu toată familia lui în Eghiptet, și îi chivernisea și îi hrănea.
- Î. Care au fost feciorii lui Iosif?

- R. Efrem, și Manasi, care se numără cu cele doisprezece neamuri a lui Israil.
- Î. În ce stare erau fiii lui Israil, după moartea lui Iacov, și a lui Iosif?
- R. În urmă după puțină vreme s-au aflat în rea și jalnică stare: căci cel de atunci împărat Faraon, văzînd înmulțirea evreilor, i-a pizmuit, și se socotea cu orice mijloc să-i piardă.
- Î. Cu ce mijloc?
- R. Îi muncea ca pe niște robi cu grele slujbe, și a poruncit, ca orice prunc parte bărbătească din evrei se va naște, să se arunce în rîu, ca să li se împruțineze neamul.
- Î. În cea după urmă, s-au izbăvit de această întristare?
- R. S-au izbăvit, că Dumnezeu a trimis pe Moisi și pe Aaron în Eghipet, și muncind pe egipteni cu zece rane, adică cu boli de moarte, cu jigăanii și jivini stricătoare, a silit pe Faraon să lase pe norodul lui Israil să iasă din locul lui. Cu toate că oștirile lui i-au gonit pînă la Marea Roșie.
- Î. Cînd au ieșit evreii din Egipt?
- R. În urma chemării lui Avraam cu ani patru sute douăzeci și cinci.

.....

STAREA 4

Începîndu-se de la ieșirea fiilor lui Israil, din Eghipet, pînă
la zidirea Bisericii lui Solomon ce au trecut
ani șase sute unul.

- Î. Cînd au ieșit fiii lui Israil din Eghipet, în ce chip i-a povățuit Dumnezeu prin Moisi, în calea lor?
- R. Cu minunat chip și mijloc, că i-a trecut pe ei prin mare ca pe pămînt uscat, iar pe faraoneni ce-i goneau, i-a înecat în mare. p26/39
- Î. Cine îi chivernisea în pustie, cu mîncare și băutură?
- R. Însuși Dumnezeu i-a hrănit în pustie cu mana, ce a plouat din cer, și i-a adăpat cu apa ce a izvorît din piatra cea vîrtoasă.
- Î. Oare le-a dat și niscareva legi?
- NISCAIVÁ adj. nehot, invar. (Pop.) Niscai. [Var.: nescavá, niscarevâ, nescarevâ adj. nehot, invar.] – Niscai + va.
NISCAIVÁ adj. v. niște.

- R. După cincizeci de zile, a dat lor Dumnezeu în Muntele Sinai cele zece porunci, scrise pe două lespezi, asemenea și legi ale credinței și ale ocîrmuirii norodului prin Moisi.
- Î. După aceea i-a dus Dumnezeu îndată la pămîntul făgăduinței?
- R. Ba, ci au umblat rătăcindu-se patruzeci de ani prin pustie, sub povățuirea lui Moisi.
- Î. Pentru care pricină?
- R. Căci acolo în pustie în multe feluri au supărat pe Dumnezeu, și vrea Dumnezeu să-i pedepsească, și să-i smerească, cu străinătatea în multă vreme.
- Î. În cîtă vreme a povățuit Moisi pe norod?
- R. În patruzeci de ani, și apoi a murit în Muntele Navan.
- Î. Cine a rămas în locul lui Moisi?
- R. Isus feciorul lui Navi, și ucenicul lui Moisi.
- Î. Ce a făcut Isus în vremea ocîrmuirii sale?
- R. A trecut pe norodul lui Israil prin Iordan ca pe uscat, a stăpînit pămîntul lui Hanaan, și a sălășluit acolo pe fiii lui Israil, și a făcut izbîndire împotriva celor de alt neam.
- Î. După moartea lui Isus cine a chivernisit pe norodul acesta?
- R. Întîi bătrîni norodului, și apoi judecătorii, care toți sunt la număr cincisprezece. [p27/40](#)
- Î. Spune-mi pe rînd anume pe judecătorii lui Israil.
- R. 1. Gotonii. 2. Aot. 3. Samegar. 4. Devora. 5. Ghedeon. 6. Avimeleh. 7. Tola. 8. Iair. 9. Ieftae. 10. Esevon. 11. Elom. 12. Avton. 13. Samson. 14. Ili. 15. Prorocul Samuil.
- Î. Spune-mi vreun lucru vrednic de pomenit, pentru acești judecători.
- R. Aot, a înfipt cuțitul în pîntecele lui Eglom împăratul moavitenilor.
Samegar, a ucis șase sute de filistenii.
Devora, a biruit pe Sisara prin Barac.
Ghedeon, cu război a biruit pe madiamitenii cu trei sute numai de ostași.
Abimeleh, a ucis cu o piatră pe cei șaptezeci de frați ai săi.
Ieftae, a jertfit lui Dumnezeu, pe iubita lui fiică, după făgăduiala ce făcuse.
Samson, fiind nepotrivit cu altul la puterea trupului, de multe ori a supus pe filistenii, iar mai pe urmă amăgindu-se de mîglăselile
- [MÂGLISEĂLĂ s. v. ademenire, amăgire, înșelare, înșelăciune, înșelătorie, momire, păcăleală, păcălire, păcălit, prostire, prostit, trișare.](#)

muierii Dalida, s-a prins, și s-a orbit de filistenii, și în cea după urmă, surpînd o casă s-a omorît și pe sineși împreună cu filistenii ce erau acolo.

În vremea lui Ili preotul, au luat filistenii chivotul Domnului.

Samuil prorocul a fost cel mai din urmă al judecătorilor carele a uns pe Saul de împărat, după cererea norodului cea fără de cuvînt.

Î. Cine a chivernisit norodul lui Dumnezeu în urma judecătorilor?

R. Împărații, din care întîi s-a făcut Saul, cel fără minte, fiul lui Chis, din sămînța lui Veniamin, carele în [p28/41](#) tîi bine a ocîrmuit stăpînirea, dar mai în urmă s-a întors, deci Dumnezeu l-a urît, și în cea după urmă s-a omorît la războiul filistenilor.

Î. După Saul, care s-a făcut împărat?

R. Prorocul David, cel mai întînăr fecior al lui Iesei, din neamul Iudei. Acesta ucigînd pe Goliat filisteul, s-a suit la treapta împărătească, și a ocîrmuit împărăția lui patruzeci de ani, cu dreptate și cu blîndețe.

Î. Cine a împărățit după David?

R. Solomon fiul lui David, carele după patru sute optzeci de ani, ai ieșirii fiilor lui Israil, a zidit în Ierusalim Biserica, mai cu o mie de ani înaintea lui Hristos.

.....

STAREA 5

Începîndu-se de la zidirea Bisericii lui Solomon pînă la
Mutarea Babilonului, cuprinzîndu-se ani,
patru sute douăzeci și patru.

Î. După Solomon cine s-a făcut împărat?

R. Roboam fiul lui Solomon, de la carele s-au ridicat de sub stăpînire-i, zece neamuri ale lui Israil, și i-au rămas numai neamul lui Veniamin și al Iudei.

Î. Ce s-a urmat cu această dezbinare?

R. Dintru o împărăție, s-au făcut două, și una s-a numit împărăția lui Israil, și alta împărăția Iudei. [p29/42](#)

Î. Care a fost întîiul împărat al lui Israil?

- R. Ieroboam, carele temîndu-se ca nu cumva norodul mergînd la Ierusalim să se închine lui Dumnezeu îi va ieși din stăpînire, nemişuindu-se lui, a izvodit o mincinoasă închinăciune.
- Î. Cu ce mijloc, și în ce chip?
- R. A făcut doi viței de aur, și li se închina ca unor dumnezei, către acesta a așezat mari sărbători, orînduind și preoți. Și așa a făcut pe norod, să primească închinăciunea de idoli.
- Î. Cîți împărați au împărățit acolo?
- R. Nouăsprezece împărați, care mai mult locuiau în Samaria, și erau închinători de idoli.
- Î. Dar norodul de tot lăsase pe Dumnezeu?
- R. Ba, pentru că le-a trimis Dumnezeu, proroci care îi dojeneau pentru păcatele lor, și păzeau cunoștința lui Dumnezeu, și credința către norod.
- Î. Care au fost acolo, cei mai aleși dintre proroci?
- R. Ilie, carele s-a răpit la cer cu car de foc, și Elisei carele multe minuni, a făcut în Israil.
- Î. Cîți ani a ținut această împărăție?
- R. Ca, două sute cincizeci de ani.
- Î. Ce sfîrșit a luat împărăția lui Israil?
- R. În vremea lui Osie, celui după urmă împărat al lui Israil, a venit asupra-i împăratul Asiriei Salmanasar, și a robit Samaria, a luat cu dînsul pe cele zece neamuri risipindu-i pe ei în Asiria, și așa a prăpădit această împărăție.
- Î. Dară Iudea, în ce stare a fost?
- R. Împărăția Iudei a ținut ani o sută patruzeci, mai mult decît aceea a lui Israil, și au împărățit într-însa [p30/43](#) douăzeci de împărați de la Ieroboam în urmă, care locuiau în Ierusalim.
- Î. Apoi în urmă, ce s-a mai făcut?
- R. Nabucodonosor împăratul Babilonului, a venit la Ierusalim, cînd împărățea Sedechie, și dînd război a ars Biserica, și robind norodul l-a adus în Babilon, mai-nainte de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, cu ani cinci sute nouăzeci.

.....

STAREA 6.

Începîndu-se de la Mutarea Babilonului, pînă la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, cuprinde ani 589.

- Î. În câți ani a stătut mutarea evreilor în Babilon?
- R. În șaptezeci de ani, și apoi Chir împăratul le-a dat lor voie, ca să meargă sub povățuirea lui Zorobabel, la pămîntul lor, și să prenoiască Biserica Ierusalimului.
- Î. Săvîrșit-au acest dumnezeiesc lucru?
- R. Întîi s-au zăticnit de neamurile cele de primprejur, apoi mai în urmă Darie împăratul perșilor, a poruncit să dreagă Biserica și să-și primească iarăși închinăciunea cea către Dumnezeu.
- Î. Dară în cetatea Ierusalimului ce s-a făcut?
- R. În urmă trecînd cîțiva ani, după dregerea Bisericii, a mers Neemia la Iudeea cu voia împăratului perșilor, și a zidit zidurile Ierusalimului, punînd lucrurile în bună rînduială, și în bună stare. [p31/44](#)
- Î. După aceasta la cine s-au supus evreii?
- R. Mai întîi la împărații perșilor, și apoi la împărații Siriei, de la care au pătimit mari goane, și mai ales de la necredinciosul Antioh.
- Î. Ce a făcut Antioh evreilor?
- R. I-a jefuit, și a spurcat Biserica Ierusalimului, a silit pe evrei să mănînce cărnuri de porc, a zăticnit citirea Legii lui Moisi, și a căznit pe evrei cu multe tirăanii, ca să se lepede de credința lor.
- Î. Ce au făcut evreii atunci?
- R. S-au adunat și au hotărît, să-și apere credința și slobozenia lor, și să dea război cu vrăjmașii, pînă cînd își vor lua slobozenia patriei lor.
- Î. Care au fost domnii evreilor la război?
- R. Întîi a fost Matatia, în urmă Iuda, Macabeu, Ionatan, Ioan și alții.
- Î. După ce și-au dobîndit evreii slobozenia lor, pe cine au așezat mai mare?
- R. Pe preoți, care mai în urmă ca niște iubitoare de slavă s-au numit împărați, fiind nevrednici patriei.
- Î. După preoți cine i-a stăpînit pe ei?
- R. Romanii.
- Î. Cu ce mijloc?
- R.. Ircanos, și Aristovul frați, prigonindu-se ei între dînșii pentru stăpînire au alergat cu jalbă la Pombie voevodul Romei, și el venind

la Ierusalim, a așezat pe Ircanos la stăpînire, iară pe Aristovul și pe fiii lui i-a luat cu dînsul la Roma, și cu vicleșug a stăpînit pe evrei.

Î. După Ircanos, pe cine au așezat romanii mai mare? p32/45

R. Au orînduit să fie povățuitor Antipatru și în urmă au înălțat pe Irod fiul său la împărăteasca stăpînire. Acesta a fost, acel nemilostiv Irod ucigătorul de prunci, ce stăpînea pe vremea cînd S-a născut Domnul nostru Iisus Hristos.

STAREA 7

Pentru Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, pentru moarte,
pentru Înviere, și Înălțarea Lui, cuprinzînd ani 33.

Î. Cînd S-a născut făgăduitul Mesia, adică Iisus Hristos?

R. După zidirea lumii anii cinci mii cinci sute și opt, în vremea lui August Cezarul, singur stăpînitorul romanilor.

Î. Unde S-a născut?

R. În Vitleem, cetatea Iudei.

Î. Din cine S-a născut?

R. Din pururea Fecioara Maria, prin buna voință a Tatălui și împreună lucrarea Sfîntului Duh.

Î. Cîți ani a stătut Hristos în lume?

R. Treizeci de ani.

Î. Ce a făcut într-această vreme?

R. A locuit în Nazaret în casa lui Iosif cu Fecioara Maica Sa, și făcîndu-Se în vîrstă de ani treizeci, S-a botezat de Ioan Botezătorul, și apoi a început a Se arăta că p33/46 este Mesia Fiul Lui Dumnezeu, și să propovăduiască credința cea adevărată.

Î. Cine a scris istoria vieții lui Iisus Hristos?

R. Acei patru evangheliști.

Î. Cîte lucruri poate cinevași să însemneze mai cu deosebire la aceasta?

R. Trei, adică cea prea minunată învățătură a lui Iisus Hristos, minunile Sale cele vrednice și preaslăvite, din dumnezeiasca putere, și cea preacurată și sfințită viața a Sa.

Î. Ce este învățătura lui Iisus?

- R. Învățătură preacurată și sfântă, fără de nici un cuget pămîntesc, și sfințit omenesc, căci privește numai la slava lui Dumnezeu, și la fericirea cea duhovnicească, și veșnica viață.
- Î. Care sunt minunile Lui?
- R. Acestea, din care strălucește o dumnezeiască și nemărginită putere, și bunătate a preaputernicului Dumnezeu către oameni, a tămăduit orbi, a vindecat slăbănogi, a înviat și morți, pentru ca să înduplece pe evreii.
- Î. Ce a arătat cu aceste minuni?
- R. Că El este Fiul lui Dumnezeu, și adevăratul Mesia, și cum că învățătura ce o propovăduia, a fost de la Dumnezeu.
- Î. Care a fost viața Lui în lume?
- R. Desăvârșită sfințenie, căci întru aceasta găsește, cinevași pildă a tuturor bunătăților.
- Î. Avut-a Iisus niscareva următori adică ucenici?
- R. A avut, între care cei mai aleși au fost doisprezece ucenici ai Săi și apostoli.
- Î. Care au fost acei 12 ucenici ai lui Iisus Hristos, spune-i anume.
- R. Petru, Andrei, Iacov, Ioan, Filip, Vartolomei, Toma, Matei, Iacov, Simon, Tadeu și Iuda, așa îi numără Sfînta Scriptură.
- Î. Care au fost cei mai mari vrăjmași a lui Iisus?
- R. Fariseii, Saducheeii, și Cărturarii.
- Î. Ce au făcut acești pizmătăreți împotriva lui Hristos?
- R. L-au ocărît, L-au gonit, și în cea după urmă prinzîndu-L L-au răstignit pe o Cruce, și L-au omorît, în Vinerea cea mare, cu puterea închinătorilor de idoli romani, care erau cu totul depărtați de Dumnezeu.
- Î. După moartea Lui, unde s-a pus sfîntul Său trup?
- R. S-a pus într-un mormînt de piatră, de niște oameni cinstiți, și a șezut acolo trei zile.
- Î. Rămas-a Hristos întru moarte ca un om?
- R. Ba, ci lăsîndu-Și dumnezeiescul Său trup mort în mormînt, Dumnezeirea Sa cu sufletul Său cel omenesc, S-a pogorît în iad, și a înviat pe Adam, și pe ceilalți osîndiți, ca un Milostiv, și după trei zile ale morții Sale, Duminică dimineața, preaslăvit a înviat. Luîndu-Și și trupul nestrîcat, acest fel, că a intrat în casa ucenicilor Săi, fiind ușile încuiate.

- Î. Ce a făcut după Înviere?
- R. S-a arătat pe Sineși la mulți, a încredințat pe ucenici pentru Învierea Sa, i-a povățuit, le-a dat îndrăznire, și în scurt după patruzeci de zile S-a înălțat înaintea ucenicilor Săi și S-a suit la ceruri, și de acolo a trimis, pe Cel de la Tatăl Sfînt Duh la apostoli, în ziua a cincizecilea după Învierea Sa, cu Care Sfînt Duh din necărturari a făcut pe apostoli ritori încît vorbeau în toate limbile lumii. p35/48

.....

PENTRU DUMNEZEU.

- Î. Ce este Dumnezeu?
- R. Este o ființă nezidită, fără de început nematerialnică, și numai duh, adică un on, nemărginit, prea mare, necuprins de minte, ziditor, **ov = fiind** nemuritor, fără început, nepovestit, neschimbat, nevăzut, prea puternic, nedespărțit, nestricat, fără a avea trebuință, Cel ce are toată săvîrșirea, iar petrecătorul gînd al omului nu poate să-L cuprindă desăvîrșit, decît înțelege prin credință, la Sfintele Scripturi pe cît dar are fieștecările de la Dumnezeu, și pe cît îi este de trebuință, pentru mîntuirea sa. Iară aceia ce nu sunt întunecați de patimile cele pămîntești, și își au cugetul curat, cu fapte bune, înțeleg oareșice mai mult pentru Dumnezeu, prin sfînta descoperire, precum bogoslovii (adică de Dumnezeu cuvîntătorii) prorocii, și dreptii ai Sfintei Bisericii noastre.
- Î. Se poate să fie și alți dumnezei mai mulți în lume?
- R. Nu, să nu fie, căci ar fi toți nesăvîrșiți fără putere, stricăcioși, dintr-a căroră pricină ar fi prăpădenie la toate.
- Î. Acest Unul Dumnezeu, în ce chip are minte și cuvînt, și duh?
- R. Părintele cel fără de început, este preaputernica minte, a Dumnezeirii, și cuvîntul Lui este, Unul Născut Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Și Duhul Lui este Sfîntul Duh. Carele Se și proslăvește un Dumnezeu în trei fețe, și se zice Sfînta Treime. Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. De o ființă și nedespărțit.
- Î. Sfîntul Duh, ce înființare are, și de unde Își are începerea purcederii Sale?

- R. Sfântul Duh, Cel ce numai de la singur Tatăl Se purcede, ca de la o începere și izvor a Dumnezeirii. Și Fiul născut. Iar Duhul purces numai de la Tatăl (căci de va purcede Duhul Sfânt, și de la Fiul, ar fi fost două începeri, care este cel mai mare eres și greșeală); că de este desăvârșit nașterea Fiului, de la Tatăl; cum purcederea Duhului ar putea fi în săvârșire și de la Fiul? Deci și nașterea Fiului ar trebui a fi întru săvârșire și de la Duhul Sfânt, care ar fi necuviincios. Pentru că de o ființă este Duhul, de o putere la toate, Tatălui, și Fiului, și prin Fiul dat sfinților. Pentru aceea și sfințirea tuturor tainelor, se săvârșește prin venirea Duhului Sfânt, și așa Dumnezeu arată multa sa dragoste ce are către omul cel creștin, sfințindu-l cu Sfântul Său Duh, după cum s-a grăit și prin proroci.
- Î. Tatăl, Fiul, și Duhul Sfânt sunt obraze bune și veșnice?
- R. Sunt cu adevărat, pentru că sunt de o fire și de o putere, și de o ființă, și izvor a tuturor bunătăților, și a nemuririi, așa se cunoaște, și fără de îndoială se crede de către pravoslavnicii creștini, pentru că toate câte ca un Bun a făcut, dintru început, sunt bune foarte, și mai presus de puterea și înțelegerea omenească.
- Î. Ce este Sfânta Troiță?
- R. Un Dumnezeu singur, în trei ipostasuri, adică în trei fețe închinat, și nedespărțit socotindu-Se, adică Dumnezeu p37/50 cel mai-nainte de început Tatăl. Dumnezeu cel împreună fără de început Fiul, Dumnezeu cel de o ființă și Sfânt Duhul. Cum ai zice: Unul și numai în trei ipostasuri Dumnezeu în trei fețe, de o putere, de o cinste cunoscându-Se, și cu adevărat după fire, un Dumnezeu nedespărțit, Carele numai după fețe Se deosebește, Tatăl, Fiul, și Duhul Sfânt, cea în trei ipostasuri Sfânta Troiță.
- Î. Care sunt ființele ale acestor dumnezeiești obraze?
- R. La Tatăl, a fi [ne]născut, fără de început, și nepricinuit; la Fiul, a fi născut, fără de ani de la Tatăl, și pricinuit, și la Sfântul Duh, a fi purcezător și pricinuit, numai de la singur Tatăl fără vreme, după cum zic sfinții bogoslovi, și precum grăiește nemincinoasa Sfânta Evanghelie, Ioan, cap15.
- Î. Ce ne supune la încredințare de a cunoaște pe un Dumnezeu?
- R. Cuvântarea, legea, credința, și firescul adevăr.
- Î. Cum ne înduplecă cuvântarea, a cunoaște un Dumnezeu a toate?

R. Pentru că nu poate cinevași vreodată, să tăgăduiască cu drept cuvânt această slăvire, ce este firește la om pentru Dumnezeu, și pentru că numai la om este încuibat și înrădăcinat, a se închina unui Dumnezeu a toate Făcător.

Î. Cum încredințează firescul adevăr și legea pe un Dumnezeu?

R. Cu multe îndreptări netăgăduite, și mai decît toate zidirea cea văzută, și facerea lumii aceștia, care negreșit, ca o mișcătoare și săvîrșitoare, își are mișcarea și urmarea pricina sa, pe care pricină nu o au zip^{38/51}dit altul, decît numai un Dumnezeu, preaînțelept nemuritor și atotputernic. Aceasta și din Sfintele Scripturi ne învățăm, și fără îndoială credem un Făcător a toate văzător și a toate știutor, Dumnezeu peste toată văzuta și nevăzuta făptură.

Î. La toți oamenii se află credința cea adevărată?

R. Ba, decît numai la pravoslavnicii creștini.

Î. Cum ne arată credința un Dumnezeu prin Sfintele Scripturi?

R. Pentru că ne înduplecă cu drept cuvînt ca să credem aceea ce s-a arătat prin graiul prorocilor, al lui Iisus Hristos, al apostolilor Săi, și al sfinților bogoslovi ai Bisericii, și s-a încredințat prin cercetarea celor șapte sfinte soboare ale lumii, și s-a întărit fără îndoială, cu nenumărate minuni, și s-a dovedit prea adevărată, cu vărsarea sîngelui a atîta mii de mucenici și mărturisitori.

Î. Ce au fost prorocii aceia, și apostolii și mucenicii?

R. Prorocii au fost oameni îmbunătățiți mai nainte de Hristos, cărora Dumnezeu prin vedenii și de față, le-a arătat multe trebuincioase lucruri, pînă a nu se face, și ei le-au scris, și le-au arătat norodului evreiesc, și mai ales de întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Pe care cunoscîndu-o o au propovăduit-o de față norodului mai-nainte cu multe veacuri.

Iar apostolii în urmă au fost șaptezeci, oameni drepti, proști, și necărturari, pe care i-a luat Hristos ucenici, și cu învățăturile Sale, și cu darul Sfîntului Duh (pe Carele după Înălțarea Sa la cer Le-a trimis, în chipul limbilor de foc) i-a făcut ritori prea înp^{39/52}țelepți, și au propovăduit credința cea adevărată în lume și cu atîtea minuni multe și prea slăvite, au înduplecat mai toată lumea să creadă în Hristos, și în Evanghelia Sa, și au încredințat acest adevăr chiar cu vărsarea sîngelui lor.

Iar sfinții mucenici au fost întăriți în credința cea întru Hristos, și au mărturisit fără de frică și fără de sfială acest adevăr, înaintea împăraților și a tiranilor închinători de idoli, de la care au și luat cu bucurie moarte cu

multe feluri de cazne, 11.500.000 adică, unsprezece milioane și cinci sute de mii de mucenici, după cum și în condicile Romei se găsesc.

.....

PENTRU IISUS HRISTOS

- Î. Cum se numește Fiul lui Dumnezeu?
- R. Iisus Hristos, acest nume a spus Arhanghelul Gavriil, când a binevestit Născătoarei de Dumnezeu, din partea Tatălui celui fără de început, zicându-i: Că va naște Fiu, și să-L numească Iisus, care va zică Izbăvitor.
- Î. Ce este Iisus Hristos?
- R. Cel împreună fără de început, și împreună de o ființă, Fiul și Cuvântul Celui mai înainte de veci Dumnezeu și Tatăl, al doilea obraz a Sfintei Troițe, neschimbat S-a făcut om, Carele cu bunăvoința Tatălui, și cu lucrarea Sfântului Duh, S-a născut în Vitleem, din Preacurata și pururea Fecioara Maria, fără de sămînță bărbătească, S-a smerit pe Sineși și a luat chip de rob, pentru cea către om multa Sa dragoste și milostivire.
- Î. Cum, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, și a rămas iară Dumnezeu precum a fost?
- R. Cu împreunarea unui trup materialnic, și unui suflet omenesc, și cu dumnezeiasca Sa fire, care închipuiesc un obraz, adică un ipostas, însă avînd două voințe cum ai zice: voință dumnezeiască și voință omenească, și păzind fără schimbare ființele dumnezeirii, ca un desăvîrșit Dumnezeu, și ființele omenirii, ca un desăvîrșit om. Deci ca un om a flămînzit, a însetat, a pătimit, și a petrecut bine plăcut. Iară ca un Dumnezeu a zis slăbănogului, ia-ți patul tău și umblă, orbului vezi, și a văzut, și alte multe nenumărate lucruri ale dumnezeieștii puteri.
- Î. Pentru ce S-a făcut om Fiul lui Dumnezeu?
- R. Ca să sloboadă pe om din păcat, și din robia diavolului, și să-l așeze iarăși la cea dintîi nevinovăție, și să mîntuiască neamurile din necredință, și din închinarea idolilor, căci atunci ajunsese neamul omenesc, la o mare răutate și păgînatate.
- Î. Care om a săvîrșit păcatul întîi?
- R. Adam omul cel întîi, pe care l-a zidit Dumnezeu.
- Î. Ce a fost greșala lui Adam?

R. Neascultarea, fiindcă în raiul cel pămîntesc împreună cu soția lui Eva, au mîncat din pomul cel poruncit de Dumnezeu să nu mănînce, și așa s-au gonit din rai, ca niște neascultători și păcătoși, și după ce au murit, sufletele lor s-au trimis în iad, după dreaptă hotărîrea p41/54 lui Dumnezeu Care le-a zis: Că de veți mînca cu moarte veți muri^(a).

(a) Sfinții Părinți (făcînd tîlcuire pentru acest pom oprit, a cunoaște binele și răul, ce zice văzătorul de Dumnezeu Moisi către evrei) zic, că le-a poruncit să nu-și întindă mintea cu iscodire de ființa lui Dumnezeu mai mult.

Î. S-au împărtășit cevași și fiii lui Adam dintr-acest păcat?

R. S-au împărtășit adevărat, și se zice păcat strămoșesc, urmîndu-se din neam în neam la oameni pînă astăzi, de care sfîntul Botez ne slobozește, de aceea se și zice a doua naștere.

Î. Cum a mîntuit Iisus Hristos pe oameni, din păcatul cel strămoșesc, și i-a făcut iarăși nevinovați numindu-se drepti?

R. Pentru că S-a născut din Sfîntul Duh, și din Fecioara Maria, și a luat doisprezece ucenici întru tovărășie (care văzînd curătenia vieții Sale, minunile, și învățăturile cuvintelor Lui, s-au făcut vrednici a propovădui oamenilor Evanghelia Sa) și a murit pe lemn de voie, pentru că omul a greșit, omul iarăși trebuia să se osîndească, și această osîndă, cu multă milostivire, și de voie o a primit Fiul lui Dumnezeu, ca un drept Judecător Dumnezeu, pe îndumnezeitul Său trup (rămînînd nestrîcat după Dumnezeire), pentru aceea cu drept cuvînt, se numește marele Izbăvitor al neamului omenesc, și Adam cel nou, căci cu întruparea Sa, a preînnoit firea oamenilor cea strîcată, de aceea și cei ce au crezut într-Însul, se numesc Hristiani, adică creștini. p42/55

Î. Deci toți oamenii sunt slobozi de păcat?

R. Ba, ci numai cei ce se sfințesc, cu cele șapte Taine ale Bisericii, adică, întîi cu sfîntul Botez, (carele sloboadă pe prunci din strămoșescul păcat adică al lui Adam și al Evei) al doilea ungerea sfîntului Mir, al treilea cu Sfînta Liturghie, adică cu împărtășirea trupului și a sîngelui lui Hristos, al patrulea cu Preoția, prin care se lucrează Tainele, a cincea cu Pocăința, și ispovedania păcatelor, a șasea cu Nunta cea cinstită, și a șaptea cu sfîntul Maslu.

Î. Sunt îndestul, numai Tainele pentru mîntuirea noastră?

R. Ba, ci trebuie să și petrecem în fapte bune cîți ne numim sfințiți creștini prin cele mai sus sfînte Taine, supuindu-ne la poruncile Evangheliei care a lăsat Hristos prin sfinții Săi apostoli, ca o legătură să păzim poruncile Lui, împreună și poruncile cele de Dumnezeu însuflăte, ale pravoslavnicei

Biserici a răsăritului, și Canoanele celor șapte și sfinte Soboare a toată lumea, ca să câștigăm veșnica fericire în ceruri, ca niște adevărați creștini.

Î. Toate cele șapte Taine sunt trebuincioase pentru mântuirea omului?

R. Așa toate, dar însă cinci sunt mai trebuincioase, ca oricare creștin să le dobândească, adică: sfântul Botez, sfântul Mir, sfânta Pricestanie, sfânta Pocăință la ispovedanie, și sfântul Maslu.

Î. Dară cealalte două Taine?

R. Preoția, o câștigă numai cel ce se face vrednic, cu îmbunătățita lui petrecere, cu curăția vieții sale, cei apostolicești, cu știința Sfintei Scripturi, și mai ales de se va chema, rugat de norod la Biserică, ca să le fie [p43/56](#) povățuitor și duhovnicesc părinte, iar nu să meargă el căutând biserică, sau eparhie enorie, și să o cumpere cu bani de la arhiereu sau de la patriarhul; pentru slava deșartă, sau neguțătorie care este împotriva apostoleștilor canoane.

Iar de nuntă se depărtează cei ce pot să păzească feciorie curată, și se leapădă de lume, sau închis în mănăstire, sau umblînd prin pustietăți, dîndu-se pe sineși cu totul lui Dumnezeu, fără a lăsa vreodată mănăstirea metania lui, sau sihăstria lui: și a se mai întoarce ca să fie în lume, de care s-a lepădat o dată. Și așa poate a se depărta de nuntă, după cum sunt atîția bărbați ce-i vedem numiți prin istorii vechi. Iar cînd depărtîndu-se de nuntă, în loc de petrecere îmbunătățită, și pentru alte pricini ale voinței sale, va rămînea iarăși în lumeștile adunări, după dumnezeieștile Canoane, unul ca acela ca un împotrivor făgăduințelor sale celor către Dumnezeu, se osîndește. Iar cealalte cinci taine, trebuie negreșit fieștecăruia creștin, a le avea în vremi, după cum Sfînta noastră Biserică le orînduiește.

Î. Pentru ce la preoții mireni ai Bisericii răsăritului, este slobodă nunta?

R. Căci au slobozit-o sfintele Soboare, după cuvîntul apostolului Pavel ce zice: (Către Timotei Cap 3. stih 10) „Preotul se cade a fi învățat: și cealalte. Și iarăși: Unei muieri bărbat, fii avînd întru ascultare. Și iarăși mai jos: Casei sale bun ocîrmuitor, adică, a avea bună viețuire și purtare de grijă pentru ai săi, căci și pentru Biserica lui Dumnezeu unul ca acela va avea îngrijire”. Și iarăși: (Către Tit Cap 1. [p44/57](#) stih 10) „așază preoți, prin orașe și sate, carele să fie bărbat unei muieri fii avînd credincioși”.

De aceea Biserica, de demult a slobozit nunta la preoți, așezîndu-i lucrători, și săvîrșitori tainelor prin orașe și sate, pentru orice duhovnicească trebuință, a locuitorilor, pentru depărtarea smintelilor, și urmarea propovăduirii Evangheliei.

PENTRU ÎNVĂȚĂTURA

Sfinților apostoli, și lățimea credinței celei creștinești,
și pentru stricarea Ierusalimului.

Cuprinzându-se ani optzeci.

- Î. După ce au primit apostolii darul Sfântului Duh, ce au făcut?
- R. Au propovăduit Evanghelia, și au încredințat propovăduirea lor cu nenumărate minuni.
- Î. În care loc au început întâi să învețe?
- R. În Ierusalim, și în Iudeea, apoi s-au dus de acolo, în toată lumea, și au chemat fără deosebire pe toți oamenii ca să primească Evanghelia, și au botezat pe toți aceia cîți au primit învățătura lor. Și în urma lor au lăsat pe alți namesnici la propovăduire și la apostoleasca slujbă pînă astăzi, pe **NAMÉSNIC**, *namesnici*, s. m. (Înv.) Loțiitor sau reprezentant al unui funcționar într-o funcție importantă (laică sau bisericească). – Din sl.naměstënikŭ. arhieriei, și pe preoți, p45/58 care întăresc creștinătatea, cu învățăturile lor cele din toate zilele.
- Î. Pe scurt, ce a fost învățătura lor?
- R. Întîi, că numai unul este adevărat Dumnezeu, Carele a făcut cerul și pămîntul. 2. Că acest adevărat Dumnezeu voiește să se sfințească oamenii, prin Sfînt Fiul Său, adică prin Iisus Hristos. 3. Că Iisus pe Carele evreii L-au răstignit, a înviat, și cum că este Izbăvitor lumii și Judecător. 4. Că toți cei ce cred într-Însul, și petrec după poruncile Lui, vor dobîndi veșnică fericire întru împărăția cerurilor.
- Î. Ce cereau apostolii de la oameni?
- R. Mai cu deadinsul două lucruri, întâi să creadă în Dumnezeu, și în Fiul lui Dumnezeu Iisus Hristos. Și închinătorii de idoli să nu mai cinstească pe dumnezeii cei ciopliți și mincinoși, ci să se închine numai adevăratului Dumnezeu. Iar evreii să cunoască că Iisus este Mesia, Acela ce s-a zis mai-nainte de proroci, și cum că atît evreii, cît și cei necredincioși, să creadă că Iisus Hristos a venit în lume pentru mîntuirea neamului omenesc. Al doilea, ca oamenii să se pocăiască, să-și îndrepteze viața, să-și lase amăgirea, să-și părăsească faptele cele rele, și să petreacă întru bunătați, supuindu-se poruncilor lui Hristos, păzind așezămîntul credinței, al vieții celei veșnice adică Sfînta Evanghelie.
- Î. Ce au făgăduit acelora, care ar păzi acestea?

- R. Două mari bunătăți, adică că li se vor ierta păcatele, și că Dumnezeu cu milostivire, le va dărui viața cea veșnică în rai. p46/59
- Î. Dar celor ce nu se vor supune la acestea, ce le-a vestit?
- R. Că se vor lipsi de mîntuire, și se vor face vrednici de osîndirea veșnicei munci a iadului.
- Î. Ce ispravă a făcut propovăduirea lor?
- R. Foarte minunată ispravă, pentru că în puțină vreme, s-a întins credința cea creștinească, printr-acea propovăduire a lor, în cele mai cinstite orașe și eparhii ale lumii.
- Î. După aceea necredincioșilor evrei ce li s-a întîmplat?
- R. Mare pieire, pentru că după patruzeci de ani, de la răstignirea Domnului nostru, au surpat romanii Ierusalimul, și biserica de acolo, și au gonit pe evreii din patria lor, vînzîndu-i ca pe niște robi, care s-au risipit în toată lumea, și se află și pînă astăzi, întru o veșnică izgonire.
- Î. După acestea noi ce datorie avem?
- R. Datoria noastră este, ca să fim statornici în legea și credința creștinească, și să petrecem întru bunătăți, și așa putem aștepta mîntuire, de la milostivirea Celui ce pentru noi S-a întrupat, a pățimit, S-a îngropat, și a înviat Iisus Hristos, Carele la a doua venire, ca un Judecător va răsplăti fieștecăruia după faptele lui, ori cu veșnica muncă în iad, sau cu împărăția cerească în rai. Pe care cu darul și cu iubirea Sa de oameni, să ne învrednicim și noi toți a o dobîndi, Amin. p47/60
-

PENTRU CĂRȚILE Vechiului Testament

- Î. Cîte cărți sunt ale Legii cei vechi?
- R. 42. Iar pentru că unele se mai îndoiesc, se socotesc, numai douăzeci și două. După numărul azbuchilor evreiești ce sunt 22.
1. Facerea, 2. Ieșirea, 3. Leviții, 4. Numerile, 5. A doua lege, 6. Isus a lui Navi, 7. Judecătorii cu a lui Rut ?, 8. Întîia și a doua a împăraților, 9. A treia și a patra a împăraților, 10. Întîia și a doua Paralipomena, 11. Întîia și a doua Ezdra, 12. Ester, 13. Iov, 14. Psaltirea, 15. Parimiile lui Solomon, 16. Eclisiastul, 17. Cîntarea cîntărilor, 18. Isaia, 19. Ieremia cu Plîngerea Epistoli, și Varuh, 20. Iezechiil, 21. Daniil, 22. Doisprezece proroci.

- Î. Cine au fost acei doisprezece proroci?
- R. 1. Osie, 2. Ioil, 3. Amos, 4. Avdiu, 5. Iona, 6. Mihea, 7. Naum, 8. Avacum, 9. Sofonie, 10. Agheu, 11. Zaharia, 12. Malahia.
- Î. Cum se numesc aceste cărți?
- R. Legiuite, sau Canonica.
- Î. Mai avem și alte cărți ale Legii vechi?
- R. Mai sunt, dar acelea după cum zice marele Atanasie, nu sunt, canonisite, ci numai citite de cei chemați către credință. 48/61
- Î. Spune-le și pe acelea anume?
- R. Cartea cea dintâi, este a lui Tovit, 2. Iudit, 3. Cîntarea celor trei Cononi, 4. A treia carte a lui Ezdra, 5. Înțelepciunea lui Solomon, 6. Înțelepciunea lui Sirah, 7. Susana, 8. Pentru Vil balaurul, 9. Patru cărți ale Macabeilor.
-

PENTRU CĂRȚILE Noului Testament.

- Î. Cîte cărți sunt ale Legii cei noi?
- R. 27. Întîi Evanghelia de la Matei, 2. de la Marcu, 3. De la Luca, 4. De la Ioan, 5. Faptele apostolilor, 6. A lui Pavel, către romani, 7. Cea dintîi către corinteni, 8. Cea de a doua către corinteni, 9. Către galateni, 10. Către efeseni, 11. Către filipiseni, 12. Către coloseni, 13. Cea dintîi către tesalonicheni, 14. A doua către tesalonicheni, 15. Cea dintîi către Timotei, 16. A doua către Timotei, 17. Către Tit, 18. Către Filimon, 19. Către evrei, 20. A lui Iacov, 21. Cea dintîi a lui Petru, 22. A doua a lui Petru, 23. Cea dintîi a lui Ioan, 24. A doua a lui Ioan, 25. A treia a lui Ioan, 26. A Iudei apostolului, 27. Apocalipsis a lui Ioan. p49/62
-

PENTRU FACEREA LUMII.

- Î. Ce este lumea?
- R. Este aceea ce a făcut-o Dumnezeu pentru slava a mării puterii Sale, adică este o unire a tuturor lucrurilor ce s-au făcut, și toate împreună se numesc lume. Cele mai mari părți sunt, cerul cu stelele, pămîntul cu rodirile și

dobitoacele. Pământul cu marea, plăzmuiesc un lucru vîrtos, și se numește υδρογαιος σφαιρα, adică:

Cerul care înconjură pământul, este o mărime necuprinsă, pe care vedem Soarele, Luna, planetele, și celelalte stele. Pământul este rotund, căci cîți călătoresc spre amiază zi, văd înălțîndu-se stelele, cele de către amiază, și pogorîndu-se jos stelele cele către Crivoț.

Î. În cîte se împarte lumea?

R. În două, în lume văzută, și lume nevăzută.

Î. Ce este lumea cea nevăzută?

R. Sunt zidirile cele nevăzute de vederea noastră și îngerii cei fără de trup.

Î. Ce sunt îngerii cei fără de trup?

R. Sunt zidiri fără materie, cuvîntători și nemuritori, sau duhuri cuvîntătoare fără trupuri, pe care i-a zidit Dumnezeu, mulțime nenumărați, ca să-L slăvească în ceruri neîncetat, și să-L slujească, precum s-au și trimis vestitori la mulți dreپți ai Sfintei Scripturi din Legea p50/63 veche, și sunt nouă cete. Îngeri, arhangheli, scaune, domnii, începătorii, stăpîniri, puteri, heruvimi, și serafimi.

Î. Toți îngerii ce i-a făcut Dumnezeu se află în ceruri?

R. Ba, căci au rămas numai cei buni și credincioși în ceruri.

Î. Dar îngerii cei răi ce s-au făcut?

R. Draci sau diavoli, al căror cel mai mare al lor, se numește Εωσφόρ Lucifer, carele din mîndria lui, a vrut să se facă asemenea lui Dumnezeu, și de aceea s-a gonit din cer, cu toată ceata lui, și s-a osîndit în veci a fi în iadul cel întunecos, în veci zisei, pentru că zidirile cele fără de trupuri și nematerialnice, nu mor niciodată, de aceea sunt veșnice neavînd trup stricăcios, ca să moară și trupește ca oameni.

Î. Ce va să zică veșnic?

R. O vreme îndelungată fără de sfîrșit, ca înființarea cea veșnică a lui Dumnezeu, care nu are început nici sfîrșit, nici număr de ani. De aceea se și zice, fără de ani, și ca un Stăpîn veacurilor, dăruiește veșnicia slavei Sale, oamenilor celor cu fapte bune.

Î. Îngerii cei buni pentru ce sunt trebuincioși?

R. Ca să slăvească pe Dumnezeu în veci, și ca să fie gata spre săvîrșirea poruncilor Lui, precum am mai zis, că a slujit arhanghelul Gavriil, la mulți proroci și dreپți precum și la Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu, căroră încă le-a mai poruncit Dumnezeu ca să fie păzitori oamenilor celor dreپți, cum îngerul Rafail la Tobie și celelalte. p51/64

Î. Dar creștinii au înger păzitor?

- R. Au cu adevărat, de aceea se și numesc îngerii păzitori, pe care trebuie să-i cinstim, precum se roagă și sfânta Biserică: Înger de pace, credincios, îndreptător, și păzitor, iproci.
- Î. Îngerii cei răi ce fac? adică dracii?
- R. Totdeauna se împotrivesc lui Dumnezeu, și se silesc cu multe mijloace, a îndemna pe oameni la păcate, ca să nu poată dobândi cerul care le-a dăruit Dumnezeu drept moștenire, și de care dracii s-au lipsit, pentru aceea pizmuiesc pe oameni prea mult, și îi supără nevăzut, pentru care se și numesc, supărători, vrăjmași binelui și împotriviți mântuirii oamenilor, iar cei ce îi biruiesc se măresc.
- Î. În iad, numai draci se află, sau și suflete ale oamenilor celor păcătoși?
- R. Sunt încă și câți n-au crezut în Hristos, atunci când la Învierea cea de a treia zi, din groapă S-a pogorât în iad, cu multă slavă și a slobozit pe Adam cel căzut, și pe credincioșii cei din Adam, și pe toți dreptii cei din Legea veche, împreună și pe toți aceia ce L-au crezut de Dumnezeu adevărat, după cum zice dumnezeiescul Zlatoust.
- Î. De la Hristos încoace, sufletele oamenilor unde merg pînă la a doua venire a Domnului, adică la cea de obște Judecată a lumii?
- R. Într-un loc orînduit de la Dumnezeu, și acolo dreptii așteaptă cu bucurie veșnica fericire a raiului. Iar păcătoșii ca niște neurmători Evangheliei, și acolo se pedepsesc de muștrarea cugetului și a științei lor, și cu în^{p52/65}tristare așteaptă Judecata și veșnica muncă a iadului, și acolo șed toate sufletele oamenilor pînă la sfîrșitul lumii, și atunci cu poruncă dumnezeiască, sufletele acestea, își vor lua fieștecă trupul său, ca să se înfățișeze înaintea înfricoșatului aceluia Județ, când va veni Iisus Hristos, Judecător la a doua venire, cu putere și slavă multă, atunci fieștecelele va lua dreaptă răsplătire, pentru faptele sale, și dreptii vor merge la împărăția cerurilor, ca să se desfăteze împreună cu Dumnezeu și cu îngerii Lui în veci. Iar păcătoșii vor merge în iad, ca să se muncească împreună cu Beelzebul cel împotrivnic, și cu ceilalți draci în veci, ca niște călcători și defăimători Evangheliei, și celorlalte sfinte porunci.
- Î. Mai înainte de a doua venire a lui Hristos, adică a înfricoșatei Judecăți, sufletele păcătoșilor, nu pot ca să ia vreo milă de la Dumnezeu?
- R. Pot, căci aceasta stă la multă milostivirea lui Dumnezeu, pentru care și toate bisericile creștinești neîncetat se roagă, și a pururea aduc jertfe către Dumnezeu, cu rugăciunile preoților, și mai ales (precum zice Zlatoust) mult îmblînzește pe Dumnezeu milostenia ce se face către săraci pentru

cei morți, și acestea Dumnezeu le primește cu iubire de oameni. Aceasta o credem fără îndoială, că o încredințează cu un cuvânt toți dumnezeieștii Părinți, și dascăli ai Bisericii.

Î. Care sunt cele mai mari lucruri ale acestei lumi văzute?

R. Cerul, pământul, și marea, pentru care vom vorbi deosebit pentru fieștecare. [p53/66](#)

Î. În câte se împarte pământul geometricos, după meșteșugul geometriei?

R. În patru părți, Evropa, Asia, Africa și America, și în patru curmezișuri, sau numiri ale sferei, rotocolul pământului, răsărit, apus, miazănoapte și miazăzi.

Î. Ce putem afla din învățătura filozofească pentru această lume văzută?

R. Cei vechi, și cei noi filozofi cu multe băgări de seamă, au cunoscut și au scris mișcările și fireștile ființe ale cereștilor trupuri văzute, și așa au numit acest meșteșug Astronomie, adică cunoscător sau cititor de stele, iar cele văzute de pe pământ le-au împărțit în trei. În Zoologie, (adică cunoștință de dobitoace) făcând mare cercetare firii și ființei dobitoacelor. În Fitologie, (adică cunoștință pentru ierburi și alte saduri și copaci) cercetînd iarăși firea și ființa tuturor ierburilor și a copacilor. În Metalichi sau Frictologie, (adică în mademuri, ce sunt deasupra, și în cele scoase din pământ cu osteneala săpăturii) cercetînd iarăși câte mai vrednice de cuvîntare se pot găsi în cele mai adînci ale pământului și ale mării, și într-acestea stă tot meșteșugul filozofiei.

Î. În planete se mai găsește și altă lume?

R. Ba, însă această părere au unii din filozofi, dar noi cunoaștem numai lumea aceasta în care locuim, căci la credința noastră împotriva o socotim aceasta, însă sub noi s-a cunoscut o lume nouă ce-i zic America.

Î. Din ce a zidit Dumnezeu această lume?

R. Din nimica, numai cu singură puterea Dumnezeirii Sale. [p54/67](#)

Î. În cîtă vreme a zidit Dumnezeu lumea?

R. În șase zile (cu toate că putea să o facă și într-o clipeală) a zis și s-au făcut toate cele ce sunt, apoi a făcut pe om, după însuși chipul, și asemănarea Sa.

Î. Ce se înțelege acest cuvînt, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu?

R. Omul este chipul lui Dumnezeu, întîi pentru începere, și singur de sine stăpîn, al doilea, că precum Dumnezeu, este Minte, și Cuvînt, și Duh, așa și omul prin nemurirea sufletului său, a primit de la Dumnezeu minte, și

cuvînt, și duh. Încă mai este omul chipul lui Dumnezeu și pentru viața cea cu fapte bune.

Î. Pentru ce mai înainte de om, a zidit Dumnezeu pe celelalte făpturi?

R. Căci pe toate celelalte, pentru om le-a făcut, de aceea l-a pus pe om stăpîn și împărat asupra tuturor, căci omul este, cea mai cinstită făptură decît toate celelalte zidiri, împodobit cu suflet cuvîntător și nemuritor, ca să cunoască pe Dumnezeu. Și precum celelalte dobitoace cunosc de stăpîn pe om, și supuinu-i-se îi slujesc, asemenea și omul, dator este să se supuie, și să slujească lui Dumnezeu, Celui ce l-a cunoscut pe Ziditor și Făcător al său.

Î. Pentru ce s-a zidit omul într-acest chip?

R. Ca să slăvească pe Dumnezeu, și într-această viață, cu paza sfintelor porunci, și ca să se facă moștean fericitei vieți cei veșnice, care o a pierdut diavolul, Lucifer, din mîndria lui precum am zis. [p55/68](#)

.....

PENTRU OM.

Î. Ce ești tu?

R. Sunt om.

Î. Ce este omul?

R. Un dobitoc cuvîntător, alcătuit din suflet și din trup, și de toată învățătura primitor, ca să cunoască cît va fi cu putință pe Dumnezeul tuturor, și mai presus de celelalte dobitoace pentru sufletul său, cel cuvîntător, fiind făptură după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Î. Din ce este omul alcătuit?

R. Dintru un trup materialnic, mișcător și muritor, ca un pămîntesc și stricăcios, și dintru un suflet nematerialnic, nemuritor, cuvîntător, gînditor, simțitor, fără de trup, și slobod, carele lucrează prin trup.

Î. Ce alte daruri firești are omul?

R. Omul cu puterea sufletului său celui nemuritor, și cu mai aleasă mișcarea trupului său, simte, se socotește, i se pare născocoste, lucrează, umblă slobod pe pămînt, face știut celorlalți socotelile lui prin cuvînt, are firească pornire cu o mare slobozenie, a săvîrși cele ce voiește, are putere asupra dobitoacelor, și este mai presus de toată ființa cea lumească. Prin dumnezeiasca putere, care îl însuflețează, și îl luminează.

- Î. Din ce este făcut, și Cine l-a zidit?
- R. Dumnezeu l-a făcut, din patru stihii ale lumii, adică, din pământ, din apă, din aer, și din foc. Sau nu^{p56/69}mai din pământ, pentru aceea se numește omul, pământ după trup, așadar trupul este un săvârșitor voințelor sufletului.
- Î. Firește ce este pământul?
- R. Este un trup, sau un lucru, uscat, greu, rece, alcătuit din multe materii ca să rodească hrană dobitoacelor.
- Î. Apa ce este?
- R. Un lucru rece, greu, umed, și curgător.
- Î. Vântul ce este?
- R. Umed, subțire, cald, pururea mișcător, și trebuincios, pentru răsuflarea tuturor dobitoacelor.
- Î. Dar focul ce este?
- R. Un trup fierbinte, subțire, uscat, arzător, și lesne mișcător.
- Î. Care sunt stihiile cele împotriva?
- R. Sunt acelea care își au năravul firește potrivit, precum focul, apa, și pământul, vântul, care stihii de la Dumnezeu bine unite fiind, păzește toate cu bună armonie și așezământ.
- Î. Câte și care sunt simțirile omului?
- R. Cinci, vederea, adică să vadă cinevași este a ochilor, mirosirea, auzirea, gustul și pipăirea.
- Î. Omul din fire ce datorie are?
- R. Să se închine unui Dumnezeu adevărat, supuinđu-se poruncilor legii Sale, să păzească dreptate către ceilalți în toate lucrurile sale, să nu facă cuivași aceea ce nu iubește să-i facă lui altul, să fie bine cunoscător către făcătorii lui de bine. Tînăr fiind să asculte pe cei bătrîni, și ajungînd bătrîn să sfătuiască pe cei ^{p57/70}tineri, și să ajute pe cei neputincioși, și săraci la trebuințele și lipsele lor.
- Î. Pentru ce trupul să moară?
- R. Pentru căci este materialnic, și stricăcios. Și sufletul ca un nemuritor, ca să se deosebească de trupul cel muritor, și omul ca un vremelnic și stricăcios, fiind după trup pe pământ, să petreacă cu fapte bune, aducîndu-și aminte de moarte, și neștiind ceasul morții, să fie totdeauna gata cu fapte bune, așezîndu-și trupul bine plăcut slujitor sufletului său.
- Î. După ce se desparte sufletul după moarte, ce se face trupul?

R. Merge în pământ, de unde s-a și zidit și așteaptă cea de obște înviere a morților, și dreapta Judecată. Ca atunci să ia de la Dumnezeu cu sufletul pentru faptele lui cele bune, odihna cea de-a pururea în rai, sau pentru relele lui fapte asemenea veșnica muncă în iad, departe de slava lui Dumnezeu.

Î. Pentru ce să se muncească sufletul împreună cu trupul?

R. Pentru căci sufletul, rău a urmat întru această viață, veselindu-se în păcate împreună cu trupul, în vreme când putea să-și supuie voința sa întru poruncile lui Dumnezeu, iar nu să se biruiască de poftele cele fără orînduială.

.....

PENTRU SUFLET.

Î. Ce lucru este sufletul omului?

R. Este o ființă a minții, slobodă, nematerialnică, simțitoare, nemuritoare, și plină de duh, care are gând [p58/71](#) și se socotește, și care judecă de sineși lucrurile cele simțitoare cu lucrarea celor de afară cinci simțiri, cu care gând cunoaște sufletul, și pe Dumnezeu Făcătorul său, asemenea și fapturile lui Dumnezeu cu înțelepciunea și cu multa învățătură și unindu-se cu trupul, îl însuflețează și îl ocîrmuiește după voia sa.

Î. Care sunt semnele sufletului cele arătătoare sau doveditoare?

R. Cele mai adevărate dovediri ale sufletului sunt, cugetarea, oblăduirea către trup, puterea a judeca lucrurile, gândirea, pofta, slobozenia, pornirea voinței, puterea simțitoare, puterea însuflețită, puterea pornitoare și a nu avea nici un fel, de închipuire sau frumusețe trupească, și să fie primitoare de orice știință.

Î. De unde își are sufletul ființa?

R. De la Dumnezeu, Carele l-a zidit nemuritor la facerea întîiului om Adam, cu dumnezeiasca Sa suflare, alcătuiind trupul cel de țărînă, a suflat în fața lui duh de viață, și așa cu voința cea atotputernică, toate sufletele se adună, cu trupurile omenești, și petrec de la naștere pînă la moarte, întru această viață.

Î. Cum știm noi că sufletul este nematerialnic și nemuritor?

R. Din urmările lui cele nematerialnice și gânditoare din cuvîntare, și încă ne arată fireasca înălțime a gândului nostru. Pentru că de ar fi fost muritor, nu

ar fi avut putere să priceapă pe un Dumnezeu veșnic, și să cunoască atâtea lucruri mari, a căroră lucruri desăvârșit cunoștință Dumnezeu ne-a făgăduit-o în cealaltă viață a o vedea, după ce ne vom despărți de trup, și căci este faptură după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, [pre59/72](#) cum și legea noastră și Sfintele Scripturi ne învață să credem fără îndoială, căci cu acestea ne deosebim de dobitoacele cele necuvântătoare, primitori fiind de atâtea înalte învățături și științe.

Î. Care sunt puterile și patimile sufletului?

R. Cele adevărate puteri ale sufletului și lucrurile minții, sunt acestea, voința, cugetarea, părerea, poftirea, și ținerea de minte. Iar patimile, bucuria, înfrustarea, frica, dragostea, și pizma.

Î. Mentea de ce trebuință este?

R. Pentru ca să cunoaștem după cât se poate pe Dumnezeu, și să cugetăm către El, după cea netăgăduită datoria noastră, și să alegem cele spre folosul vieții, și să cunoaștem toate cele văzute, și cele nevăzute fapte ale lui Dumnezeu. Mentea este și ca un ochi, al sufletului carele vede, mai și cele ce nu sunt de față, avînd lucrători împreună ținerea de minte și părerea, la cele ce a auzit vreodată spre născocirea a multora lucruri și măiestrii.

Î. Pentru ce are acest fel de putere mintea?

R. Dumnezeu cel Atotputernic, i-a dat putere a pricepe, nu numai cele pămîntești, ci a cunoaște și mare mărimea zidirii, și să-și înalțe gîndul la prea înaltă vederea cerului, ca să cunoască și să slăvească pe Ziditorul său, și să laude fericirea vieții celei fără de moarte, ca să nu fie pe pămînt ca dobitoacele cele necuvântătoare.

Î. Ce lucru trebuie să cunoască mintea?

R. Adevărul, pentru care ne învață Sfintele Scripturi, și știința lucrurilor. [p60/73](#)

Î. Pentru ce omul își are voința slobodă?

R. Pentru ca să iubească binele și să urască răul, să deosebească cele folositoare din cele stricacioase, să-și voiască întotdeauna veșnica fericire, și să se depărteze de la păcat, să iubească pe Dumnezeu și pe aproapele său, de voia sa și nesilit pentru că de ar fi fost omul, firește silit, a face sau bine sau rău, nu ar fi avut răsplătire, nici muncă, ci ar fi fost ca un dobitoc necuvîntător, și supus vreunui alt dobitoc.

Î. Ce este aceea care hrănește, veselește și împuternicează pe suflet?

- R. Cuvântul lui Dumnezeu, știința Sfințelor Scripturi, nădejdea, privirea cea de gând a raiului, știința lucrurilor, și mai virtos lucrarea faptelor bune, care dă sufletului veselitoare nădejde, de fericirea cea veșnică.
- Î. Ce este binele?
- R. Binele este acela care face pe om fericit, întru această, și în cealaltă viață.
- Î. În câte feluri este binele?
- R. În două feluri, bine veșnic, și bine vremelnic, pentru care vom vorbi mai jos.
- Î. Afară din gând, voință, ținerea de minte și celelalte, nu mai are omul alte ajutoare ca să cunoască ființele, și să săvârșească lucrurile?
- R. Omul își are simțirile, care îi sunt trebuincioase, ca să cunoască lucrurile cele văzute, și să caute cele folositoare, și să se depărteze de cele vătămătoare, și să facă toate cele spre pază, și să petreacă nevătămat, povățuindu-se de puterea simțirilor celor dinlăuntru. p61/74
- Î. În câte se împart simțirile omului?
- R. În cinci cele dinlăuntru ce am zis, și cinci cele dinafară pentru care vorovim [vorvim].

PENTRU ȚINEREA DE MINTE

Sau aducerea aminte.

- Î. Pentru ce are omul pomenire sau ținere de minte?
- R. Ca să-și aducă aminte de lucrurile vremii trecute, și de câte meșteșuguri și bune măiestrii a învățat.
- Î. În câte se împarte vremea?
- R. În trei, în vreme trecută, în vremea de acum și în vremea viitoare.
- Î. În care vreme este omul stăpîn?
- R. Numai în vremea cea de acum, căci lucrurile vremii trecute, s-au făcut, și cum că a vremii viitoare este cu bănuială, și necunoscută, neștiută.
- Î. Omul pentru ce e dator să-și aducă aminte de faptele vremii trecute?
- R. Pentru ca să lucreze fapte bune întru această vreme, cu pilda lucrurilor celor trecute, adică să metahirisească fieștecine ca un dascăl, întâmplările
- METAHIRISÍ, *metahirisesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A folosi, a utiliza. ♦ A obișnui, a practica (un obicei). ♦ A dori, a pofti. 2. A exercita, a practica (o meserie, un negoț etc.); a face ceva, a se îndeletnici cu... – Din ngr. *métahirisomai* (viit. lui *metahirizo*).

acele trecute, spre povățuirea și îndreptarea celor de acum, și a celor viitoare, poftind cât bine a auzit sau a câștigat, și ferindu-se, de câte rele a pățimit el, sau alții. p62/75

Î. Pentru ce se cade omul să se socotească bine întru această vreme, și să țină minte câte s-au făcut?

R. Ca să lucreze fapte bune și folositoare pentru viața cea viitoare, și să nu-și cheltuiască aici vremea în zadar, că o zi nu putem să întoarcem înapoi, dacă va trece fără de a face vreo faptă bună, sau fără de a afla vreo deosebită știință vrednică.

Î. Care este meșteșugul ce ne învață lucrurile cele trecute?

R. Istoria, și citirea cărților, unde se află scrise cuvintele și faptele sfinților bărbați celor vechi, și ale filosofilor, și adunarea bătrânilor celor procopsiți, și învățătura cinstiților dascăli, și a cucernicilor preoți.

Î. Pentru ce trebuie cinevași a pururea să socotească de lucrurile viitoarei vremi?

R. Ca să vadă mai-nainte și să lucreze cele folositoare, și să fugă de cele păgubitoare ce se întâmplă din lenevire întru această viață cu pilda întâmplărilor celei de acum, și a celei trecute vremi.

Î. Vremea când și-a luat începutul?

R. La facerea acestei lumi.

Î. Lumea aceasta veșnică este și nesfârșită?

R. Ba, căci s-a început când o a zidit Dumnezeu și se va sfârși iarăși, când Dumnezeu va vrea să o prăpădească, prefăcându-o întru nestrăciune, precum a zis prorocul, „și vei înnoi fața pământului”.

Î. Dumnezeu pentru ce a zidit această lume?

R. Numai pentru a Sa slavă, și dragoste către om, ce socotea mai nainte să-l facă, pe carele l-a pus stăpîn lu p63/76mii, și împărat asupra tuturor, celor ce sunt pe pământ. Și pentru slava întrupării Fiului Său, prin Carele este să se umple de oameni dreți numărul îngerilor celor căzuți.

Î. Cîta vreme este de cînd a zidit Dumnezeu lumea aceasta?

R. Sunt 5508 ani pînă la Nașterea lui Iisus Hristos, și de atunci pînă acum 1811.

Î. În istoriile Bisericii cum se numește vremea cea dinaintea Nașterii lui Hristos?

R. Legea veche, sau vremea adunării evreilor și a închinării idolilor, de către neamuri cînd Dumnezeu Însuși vorovea cu dreții și cu prorocii,

povătuind pe norodul său cel ales de față, ca un Împărat și Dătător de Lege.

Î. Cum se numește vremea după Nașterea lui Hristos?

R. Legea nouă, sau vremea Bisericii creștinilor, și a cunoștinței de Dumnezeu, dacă Însuși Fiul lui Dumnezeu trupește, a propovăduit Evanghelia Adevărului, și apoi prin sfinții Săi apostoli.

Î. Cîntă va fi vremea această din urmă?

R. Pînă la sfîrșit, adică pînă la sfîrșitul lumii, și numai Dumnezeu Făcătorul și Domnul lumii, știe aceasta cînd va fi. Cînd Fiul lui Dumnezeu va veni înfricoșat Judecător al tuturor oamenilor celor din veac, să cinstească pe drepti cu slavă veșnică, și să osîndească pe păcătoși, cu nemărginită dreaptă Judecată, și de aceasta trebuiește fieștecare creștin să-și aducă aminte. [p64/77](#)

.....

PENTRU SIMȚIRILE OMULUI

Î. Cîte feluri sunt simțirile omului?

R. Două feluri de simțiri are omul, cele dinlăuntru, adică puterile sale cele gînditoare și cele dinafară adică trupești.

Î. Care sunt simțirile cele dinlăuntru?

R. Sunt felurimile de cugetări ale sufletului ce se adună în nălucire, și mai nainte de toate mintea cea curată, care prin simțirile cele dinafară, cugetă și judecă cu gîndul, a sufletului asemănare, cîte lucruri simte, adică materialnice și trupești.

Î. Ce lucru este cugetările sufletului și nălucirea?

R. Sunt puterile cele lucrătoare, care închipuiesc în gîndul nostru, ființa lucrurilor, celor ce sunt, sau au fost în vederea noastră, pe care le judecăm după multa sau puțina închipuire a obrazelor ce avem din obișnuință.

Î. Spunem vreo pildă?

R. Iată, ca cum aș gîndi pentru un cerb, ce l-am văzut vreodată, sau pentru vreun viers ce l-am auzit, sau pentru vreo poamă ce am mîncat, sau pentru vreo icoană ce văd, și asupra acestora fac judecată, și alegere după părerea ce am.

Î. Ce este gîndul?

- R. Este cel mai mare simțitor lucru al sufletului, cu care cugetăm și facem deosebire lucrurilor, și cunoaștem cele ce vedem, cu lucrarea și ajutorul simțirilor **p65/78** celor dinlăuntru, sau numai precum le vedem, sau mai cu adevărate, după alegerea cugetătoarelor lucruri cunoaștem.
- Î. Care sunt cele de afară simțiri ale omului?
- R. Sunt acestea: vederea, auzirea, gustul, mirosirea și pipăirea, ca cum ar fi cinci uși, prin care intră în minte și în suflet, lucrurile cele ce vedem, și le deosebim după părere, ori adevărat sau greșit, pentru că un om ce nu are desăvârșită știință a lucrurilor celor văzute, de multe ori le cunoaște greșite, și face alegeri rele, socotind numai cea pe dinafară vedere a lucrurilor, iar nu chiar fireasca ființă, din care se întâmplă prolipsis, **prolipsis** (-suri), s. n. – Prejudecată, superstiție. Ngr. *πρόληψις* (Gáldi 239). Sec. XVIII, înv., este dubletul lui *prolepsă*, s. f.
- a gândi cinevași de multe ori, că albul este negru și negrul este alb, și după ce omul din tinerețe, și în multă vreme va rămînea în greșite păreri și prolipsis, le ține în ochii gândului său ca niște zarțale, verzi sau roșii, prin **zarțale** f. pl. (vsl. rus. *zercálo*, oglindă; sîrb. *zrcalo*. Cp. și cu bg. *zŭrkoli*, termin ironic îld. „ochi”). *Munt. la țară*. Ochelari.
- care vede și cunoaște toate lucrurile verzi sau roșii după părerea ce are, și se face disidemon, neavînd începături bune și adevărate.
- disidemon** s.m. (grec. înv.) Om superstițios. • pl. -i. și **desidemon** s.m.
- Î. Pentru ce ne este trebuincioasă simțirea ochilor, adică vederea?
- R. Pentru ca să vedem lumina, și celelalte lucruri care luminează această lumină, spre povățuirea și folosul nostru, și ca văzînd frumusețea lumii acesteia, să slăvim, pe Ziditorul nostru Dumnezeu.
- Î. Ce este aceea care ne zăticnește vederea?
- ZĂTICNÍ**, *zătinesc*, vb. IV. (în. și reg.) 1. Tranz. A împiedica, a stânjeni, a stingheri, a tulbura, a încurca. 2. Refl. A se opri, a se întrerupe. [Var.: *zătigní* vb. IV] – Din sl. *zatăknonti*.
- R. Întunericul, și vreo patimă a ochilor, sau cînd de voia noastră îi închidem.
- Î. Ce este întunericul?
- R. Lipsirea de lumina soarelui, adică noaptea.
- Î. Unde se află lumina cea adevărată a acestei lumi? **p66/79**
- R. În soare, de unde se luminează pămîntul, și toate trupurile cele cerești.
- Î. Pentru ce auzirea s-a dat și la dobitoacele cele necuvîntătoare, și celelalte simțiri de afară și dinlăuntru?
- R. Ca să simtă orice glas, și orice sunet pentru încredințarea lor, și să se înțeleagă între ele, și ca să fie vrednice de slujbă și ascultarea oamenilor.
- Î. Ce trebuiește la dobitoace auzirea și glăsuirea?

- R. Este prea de trebuință la cele zburătoare, să se audă între ele, cu glăsuirea. La cele cu patru picioare, chemarea cu zbieretul lor cel firesc. Iar la oameni, trebuiește ca să vestească înțelegerile lor, cu întocmită și cuvîntătoare voroavă.
- Î. Ce este cuvîntătoarea voroavă?
- R. Este alcătuirea cuvintelor, ca să descopere omul la ceilalți, acelea ce socotește și cere, și să tâlcuiască înțelegerile sale, cu întocmit cuvînt, și să îndemne pe alții la bine.
- Î. Toți oamenii asemenea vorovesc?
- R. Ba, căci au deosebite limbi, după felurimea neamurilor, și după schimbările vremilor, și împreunarea a fel de fel de neamuri, de aceea vorbește fieștecare neam în limba sa.
- Î. Din ce vreme s-au găsit atîtea limbi?
- R. Din urma potopului, cînd strănepoții lui Noe, au vrut să zidească la Babilon un turn prea înalt; și Dumnezeu a tulburat limbile lor, și au vorovit în deosebite și neîntocmite glăsuiri, și așa neînțelegînd unul altuia vorba, a rămas lucrul lor nesăvîrșit, și de atunci pînă acum s-au făcut între limbi multe schimbări, de la felurimi de neamuri. *67/80*
- Î. Oare auzirea la om mai este trebuincioasă decît să audă, numai unul altuia vorba?
- R. Mai este trebuincioasă, și pentru ca să audă și să se supuie copiii la povățuirile părinților și ale dascălilor, și alte multe folositoare, și bine plăcute învățături prin școale, și evangheliceasca învățatură, slujbele bisericești, și laudele lui Dumnezeu, și alte rugăciuni de obște, și mai cu deadinsul, dumnezeieștile învățături, ale dascălilor bisericești, a căroră folos merge la suflet prin auzire, care este cea mai adevărată hrană a sufletului, și fără de aceasta creștinul trăind are sufletul ca un mort, orb și nesimțitor.
- Î. Mirosirea, pentru ce este trebuincioasă?
- R. Ca să mirosească omul, florile, și bucatele și să poată deosebi, mirosul din putoare.
- Î. Ce folosește a deosebi, putoarea din miros?
- R. Folosește pentru ca să se poată deosebi, ce este bun de mîncare, și ca să poată să mirosească toate cele bune mirositoare flori și altele ale pămîntului, întru slava lui Dumnezeu, și să se ferească de cele cu rea putoare, spre paza sănătății lui.
- Î. Ce este trebuincioasă pipăirea?

R. Pentru ca să poată înțelege omul, care este cald, și care este rece, vîrtos sau moale, uscat sau umed, și mai ales aceea ce folosește sau strică trupul, care acestea le simțim prin pipăire. Deci simțirea este organ al gândului, pentru că gândul nu socotește, nici ține minte, de ceea ce s-a [n-a] atins vreodată, sau n-a auzit, nici a văzut prin simțiri. Iar la acelea ce simțim trebuiesc trei lucruri.

Î. Care sunt acelea? p68/81

R. Întîi, închipuirea a ceea ce simțim, trebuie să fie și de față, ca să o înțelegem. Al doilea, simțitorul lucru ce-l vedem sau îl auzim, sau și celelalte, să lovească vinele simțitoarelor organe. A treia, sufletul să simtă în faptă, simțitoarea aceea pornire spre încredințare, pentru că de va lipsi cea dintîi, nu este lucrare a simțirii, ci este numai a părerii (afară dintr-ale sfintei noastre credințe, ce le simțim cu gândul), de va lipsi cea de a doua, adică simțitoarea lovire, care se face în creieri, prin simțitoarele vine, nu aduce sufletului nici o știință, sau închipuire, a simțitorului lucru, ci ar putea zice cinevași, că are de față, aceea care nu a văzut, nici a auzit vreodată, și aceasta se numește mincinoasă nălucire și încă și nebunie.

Î. În ce chip?

R. Pentru că această nălucire de multe ori ne închipuiește, nouă a multora lucruri străine, și ne arată mici nenorociri, drept mari întîmplări, precum moartea, sărăcia, și celelalte, de care ne temem ca de niște mari răutăți. Și împotriva ne arată, niște mici bunătăți, precum bogăția, dregătoriile și celelalte, drept mari bunătăți, în vreme cînd omul, poate și fără de acestea să fie fericit. De aceea dară simțirea omului se silește la lucruri cu adevărat simțitoare, iar nu la năluciri mincinoase și socoteli neînființate, care face pe om, nălucitor și bănuitor, și prolipticon,

προληπτικον = prudent, preventiv

adică a crede și a primi orice lucru mai nainte pînă a nu-l judeca. p69/82

PENTRU CEA MAI ADEVĂRATĂ

Poruncă a lui Dumnezeu, și pentru cei ce nu o păzesc pe ea.

Î. Care este porunca cea mai adevărată a pravilei celei firești?

R. Să nu facem altuia aceea care nu ne place să ne facă nouă alții, ci să iubim pe aproapele nostru ca însuși pe noi, și aceasta este la om sădită de Dumnezeu, după cum am mai zis.

- Î. Pentru ce s-a hotărît de la Dumnezeu această pravilă la oameni?
- R. Ca să fie o pace între oameni, și bună stare a petrecerii.
- Î. Cine sunt care nu păzesc această hotărîre?
- R. Copiii cei mici pruncii care încă nu au pricepere, și cei fără de minte, adică nebuni, și cei ce sunt stăpîniți de multa răutate, și întunecați de patimi, nu cunosc această firească pravilă, și cad în dobitoceasca neomenire, cu a năpăstui pe aproapele său.
- Î. În ce chip omul calcă această adevărată poruncă?
- R. Cînd vatămă sau supără pe cinevași cu cuvîntul sau cu fapta.
- Î. În cîte feluri poate cinevași să vatăme sau să năpăstuiască pe altul?
- R. În mii de feluri, ori cu vreun cuvînt rău îl va atinge la cinste, sau de față ori pe ascuns îl va vorbi de rău, sau îl va păgubi, ori el însuși, sau prin alții.
- Î. Ce va să zică a atinge pe altul la cinste? [p70/83](#)
- R. A vorbi cinevași de rău la vreo adunare, pe altul fie minciună sau măcar și adevărul, sau a-l cleveti, sau într-alt chip a vorbi tot împotriva-i vrînd ca să-l scadă din cinste și din chiverniseală.
- Î. Răutatea omului rău, se întinde și mai mult asupra aproapelui său?
- R. Se întinde, că de multe ori se întîmplă, de se stăpînesc unii atîta de mult de niște patimi dobitocești, adică de mînie, de pizmă, de iubirea de argint, de cumplire și altele, încît îi aduce de-și pierd mintea și socoteala, și ori cu lemn sau cu armă lovesc pe altul, și îl rănesc, iar de multe ori îl și omoară, sau îl pîrăsc la dregători și îl hotărăsc de moarte.
- Î. Pravila cea firească nicidecum nu sloboade a lovi sau a bate pe altul, ori cu dreptul sau cu nedreptul?
- R. Nu, decît numai dascălii, ca să sperie sau să înfrîneze pe ucenicii lor cei zvăpăiați și leneși. Părinții, pe fiii cei neascultători, judecătorii și dregătorii locurilor, pe făcătorii de rele, pe care nu numai să-i bată ci încă să-i și omoare după pravili și legi, și după faptele ce au săvîrșit.
- Î. Care sunt oamenii cei răi? Și cum se cheamă anume?
- R. Cîți nu păzesc legea lui Dumnezeu, cea firească și cea politicească, adică tîlharii, ucigașii, hrăpitorii, viclenii, mincinoșii, vînzătorii, bîrfitorii, calpuzanii, iubitorii de argint, martorii mincinoși, cei ce jură strîmb, cei ce [CALPUZÁN, -Ă, calpuzani, -e, s. m. și f. \(Înv.\) Falsificator de bani. ♦ Fig. Om rău, ticălos. – Din tc. kalpazan.](#) pun foc la case spre paguba a multora, întăritătorii, clevetitorii, vînzătorii patriei, și a cinstei aproapelui, fățarnicii, și lingușitorii ciocoi.
- Î. Ce este tîlharul sau furul? [p71/84](#)

R. Acel ce hrăpește pe ascuns, sau cu fățarie și cu vicleșug, sau cu mincinoasă neguțătorie, și cu măsură nedreaptă, sau cu cumpene mincinoase, amăgește, și ia lucrul sau marfa altuia, pentru care fapte, dumnezeiasca dreptate, răsplătește cu mare muncă, și întru această viață și în cea viitoare.

Î. Ce este ucigașul?

R. Acela ce ucide și omoară pe altul, sau se face pricinuitor de moartea altuia, și acest om, are împotrivor pe Dumnezeu și pe împăratul.

Î. Ce sunt hrăpitorii?

R. Sunt cei ce în orașe, sau la drumuri, și în pustietăți sau pe mare hrăpesc, iau marfa sau lucrul altora cu sila, sau și cu ucidere, cu nedreptate și fără de omenie, sau cu silnicie, sau clevetire, sau fățarie și amăgire, precum judecătorii cei nedrepti și mitarnici, și cîți neguțători iubitori de nedreptate, și boieri cu meșteșug, sau în silnicie, hrăpesc marfa, sau lucrurile, agonisirii supușilor.

Î. Ce este mincinosul?

R. Este cel ce ori pentru câștig, sau pentru deșarta iubire de cinste, sau mîglisiri, sau vicleșug, minte către alții, sau că și mărturisește strîmb, sau **MÂGLISÍ, máglišesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A înșela pe cineva (cu promisiuni, lingușeli etc.); a măguli, a linguși. (cp. cu pol. machlowac, a amăgi, deși pare ngr.)** pentru altă pricină de răutate, vatămă pe aproapele sau nevorbind adevărul, ci minciună. Sau își tăgăduiește datoria lui, sau răzvrătește pe judecători, cu mituri și cu scrisori și iscălituri mincinoase. Sau amăgește pe alții, cu meșteșuguri mincinoase, pentru rea agoniseală. Sau din tinerețe rău se obișnuiește, să vorovească minciuni, pentru plăcerea oamenilor, care face pe cel mincinos, urît, și neprimut, ocărît la orice adunare. **p72/85**

Î. Ce este vînzătorul?

R. Este cel ce pentru vrăjmășie, sau pizmă, sau pentru iubire de câștig, descoperă cu mărturia lui ascunsele greșeli ale altora, către oblăduitori, sau către judecători, sau între doi învrăjbiți arată, oricîte întru ascuns, va fi desfăimat unul pe altul. Sau în vreme de război pentru câștig, vinde vreun oraș în mîinile vrăjmașilor. Vînzător se face și cel care mărturisește adevărul nesilit spre rău, ca să păgubească pe alt om, sau cînd îl osîndește la vreo adunare, pentru ascunse greșale.

Î. Ce este bîrfitorul?

R. Este acela carele biruindu-se de pizmă, deopotrivă osîndește și pe cei răi oameni, și pe cei buni fără pricină, și nu suferă, să audă vreodinioară că se

laudă cinevași, ci în fieștecare vorbă din răutatea lui, născocoște defăimări, și năpăști pentru fieștecare om, ca să strice ipolipsisul și cinstea ipólips n., pl. *urî* (ngr. *ypólipsis*, d. vgr. *'ypólepsis*, a. î. V. *perilipsis*). *Sec. 18-19. Reputațiune, renume. – Și -psă, f.*

ipolipsis (ipolipsisuri), s. n. – Considerație, stimă, apreciere. Ngr. *ὀπόληψις* (DAR; Galdi 201). *Sec. XVIII, înv.*

altora. Deci bîrfitorul orb fiind de pizmă, nu vede nici faptele cele bune ale altora, nici greșalele lui, ci se sîrguiește să plăsmuiască, și să înmărească greșalele altora în fieștece adunare.

Î. Ce este calpuzanul?

CALPUZÁN, -Ă, *calpuzani*, -e, s. m. și f. (Înv.) Falsificator de bani. ♦ Fig. Om rău, ticălos. – Din tc. *kalpazan*.

R. Este cel ce pentru rea agoniseală, amestecă aurul sau argintul, cu alte mademuri mai proaste, fără de știrea împăratului, sau a oblăduitorului locului, și tipărește bani sau galbeni, cu același chip și nume al împăratului, și împărțindu-i prin orașe, pricinuiesc mari pagube, celor ce li se vor afla acest fel de bani.

Î. Ce este iubitorul de argint?

R. Iubitorul de argint este cel ce cade la nemărginită, adică prea multă dragoste a bogăției, și atît se stăpînește de această patimă, încît, cît de mulți bani de ar cîștiga, cu atîta i se înmulțește pofta și rîvna, și vine la atîta întunecare și beție, încît se face urîtor de Dumnezeu, și urîtor de om. Urîtor de Dumnezeu că cinstește mai mult cîștigul său, decît toate celelalte porunci ale lui Dumnezeu, și se închină idolilor săi, adică la avuturi și la bani. Iar urîtor de om, că nu are nici prieteșug, nici iubire de om către săraci, nici dragoste către ceilalți oameni, de la care n-are nădejde de cîștig, ci iubește numai banii, sau agonisirea banilor, și de aceea defaimă și dreapta credință, și prieteșugul, și rudenia, și orice alt.

Î. Care este cel ce jură strîmb?

R. Este acela care tăgăduiește, și calcă cea prin jurămînt făgăduință a sa, către Dumnezeu și către oameni, sau primește jurămînt mincinos, pentru cîștig, sau pentru ca să facă rău cuivași din vreo pizmă, asemenea și acela ce obișnuiește de se jură cînd vorbește vrînd să-și încredințeze acele care zice afară din jurămîntul acela care îl face cinevași pentru adevăr, spre încredințarea judecării la vreo pricină.

Î. Ce este aprinzătorul de case?

R. Acela este carele din răutatea lui, pune foc și arde casă, sat, sau vreun altcevași cum fîn, paie, pătule cu bucate, și altele.

Î. Ce este întăritătorul norodului?

- R. Este acela, carele dă pricină și învitează întărită pe ceilalți oameni, sau învită (învitéz, învitát), vb. – 1. A incita, a stimula. – 2. A provoca, a ațîta. – 3. (Refl.) A se reuni, a se întruni. Lat. *invitāre* (Pușcariu 903; Candrea-Dens., 898; Tiktin; DAR). Înv., se aude încă în unele regiuni; a fost înlocuit aproape complet de dubletul său *invita*, vb. (a pofti), din fr. *inviter*. – Der. *învitător*, adj. (instigator); *învitătură*, s. f. (înv., instigare).
- pentru a se ridica și a nu se supune stăpînitorului lor, sau asupra patriei, sau asupra vreunui obraz nevinovat, sau că zădărăște sau ațîță norodul, împotriva dogmelor bisericești cu vreun eres. p74/87
- Î. Ce este clevetitorul?
- R. Este acela carele, sau din răutate, sau din pizmă, sau din cumplire, născocoște, află, și risipește vorbe de lucruri rele, și apoi le mărturisește și le vedește [vădește] aruncîndu-le asupra altora, sau la vreo adunare le povestește împotriva cinstei cuivași, sau pentru ca să-l păgubească, sau să-l scadă din ipolipsis, sau numai ca să-și vindece rana inimii ce o are cu răutate.
- Î. Ce este epivulos, adică vînzătorul, și vrăjmașul patriei și al aproapelui?
- επιβουλος* = *complot împotriva, trădătoare, amenințări*
- R. Acela carele se unește cu vrăjmașii împăratului, sau ai legii, ori pentru ca să ridice vreun război, asupra patriei sale, sau în vreme de război scrie către vrăjmași rău pentru patria sa. Sau fiindu-i patria în robie nu îngrijește pentru izbăvire. Sau în vreme de foamete, neguțătorindu-se, ridică și înalță prețul zaherealelor celor de hrană, din multa lui cumplire.
- ZAHEREĂ, zaherele*, s. f. (înv.) Denumire dată proviziilor (faină, unt, miere etc.) pe care Țările Române erau obligate să le dea oștilor otomane. ♦ (Reg.) Tain pentru vite, preparat din tărâte, sfeclă de zahăr, sare etc.; *p. ext.* nutreț, furaj. [Var.: zahareá s. f.]
- Din tc. *zahire*. cf. ngr. *ζαχερέ*, alb. *zair*, bg. *zahare*. Sec. XVIII.
- „Iar epivul, adică vînzător al aproapelui său, este acela carele pizmuiește și clevetește numele, sau cinstea, sau averea cuivași, sau frumusețea femeii, sau a fetei, sau a surorii aproapelui său, pentru poftele lui cele rele, vrînd să-i strice cinstea”
- Î. Ce sunt fățarnicii, și lingușitorii adică ciocoi?
- R. Fățarnicii sunt, cei care cu meșteșug își acoperă greșalele lor, și relele urmări ce fac întru ascuns, și prefăcîndu-se pe eiși în vreo epaghelmă
- γελμα* = *profesie*; *ἐπάγγελμα* = *promise, profession ; art, profession*
- (adică treaptă) sau cu vreo îmbrăcăminte, sau haină boierească, sau bisericească, amăgesc norodul, cu chipul cel dinafară, și într-acest fel nu numai cu înlesnire își împlinesc poftele lor cele rele, ci încă prea cumplit defaimă și osîndesc, greșalele cele mici ale altora, ca să se arate pe ei p75/88 îmbunătățiți. Iar lingușitorii ciocoi sunt primejdioșii prieteni cei

mincinoși, ce petrec prin curțile cele mari boierești și ale bogaților, care pentru ca să-și câștige prieteșugul, liubovul, și ocrotirea, nu le vorbește
lǐúbov, V. libov. ; libov n., pl. inuzitat urǐ (vsl. lǐubovǐ, bg. libov. V. iubesc). Vechǐ. Iubire. –
Și lǐúbov și lǐúbov.

boierilor niciodată adevărul, ci totdeauna le laudă urmările și îi fericesc (fie și netrebnice) nevoindu-se ca să-i arate de îmbunătățiți și cu bune fapte, căci multe greșeli și răutăți fac și acei boieri, care de multe ori cad în primejdii, amăgiți fiind de laudele acestor prieteni mincinoși lingușitori adică ciocoi, și corbi, mîncători de trupuri.

Î. Acești mai sus ziși făcători de rău, se pedepsesc greu de Dumnezeu, și de judecători?

R. Prea se osîndesc și se pedepsesc, încă și de multe ori și cu moarte se hotărăsc, sau cu bătaie și închisori în toată viața lor, și cu alte cazne, atît pentru greșalele lor, cît și mai vîrtos, a se păzi pacea între oamenii cei buni, și să se oprească și alții de acest fel de urmări și fărădelege fapte, iar pentru cele ascunse și nevăzute, rămîne Judecător, și Răsplătitor Dumnezeu.

Î. Dumnezeu cum rabdă și lasă de trăiesc pe lume acest fel de oameni?

R. V-am mai spus, că Dumnezeu a zidit, pe om după chipul Său, slobod, și stăpîn de sineși căruia i-a dat lege, Evanghelia și altele prea alese, zicînd: că cel ce va păzi acestea, va trăi în viața veșnică, și va fi fericit și în lumea aceasta și la împărăția cea cerească. Iar cine nu va păzi acestea, și din singură voința și pornirea sa, va defăima poruncile Sale, se va depărta de darul Său, cu toate acestea, Dumnezeu ca un Milostiv, și Iup^{76/89}bitor de oameni așteaptă pocăința fieștecăruia păcătos pînă la vremea morții, și de va muri nepocăit, atuncea Dumnezeu îi orînduiește sufletul în iad, în munca cea veșnică, după dreapta hotărîre. De multe ori însă pedepsește pe mulți și întru această viață, pentru ca să-și vie în cunoștință, și să se pocăiască, sau pentru pilda și a altora.

Î. Afară dintr-acestea care ai zis, poate un făcător de rele, să vatăme și într-alt chip pe aproapele său?

R. Poate, cu multe feluri de nedreptăți, și ascunse vicleșuguri, sau pentru ca să împruțineze avutul altuia, sau pentru ca să hrăpească el lucrurile aceluia, ori în silă, sau cu meșteșugite viclenii.

Î. Cum se dărapănă averea aproapelui?

DĂRĂPĂNĂ, *dărăpăn*, vb. I. 1. Refl. (La pers. 3) A se ruina, a se distruge; *p. ext.* a se nărui, a se surpa. 2. Tranz. (Reg.) A-și smulge părul (de jale, de desperare). – Probabil din lat. *derapinare.

R. Unele din răutatea și vicleșugul vrăjmașilor, altele din nesățioasa lăcomie, și nedreptate a stăpînitorilor. Altele din pizmă și zavistie, și altele din

lenevirea și nebăgarea de seamă, a purtării de grijă a celor ce se orînduiesc iconomi, asupra lucrurilor altora.

- Î. Cum strică cinevași avutul altora din lenevire sau din rea cîștigare, sau lăcomie?
- R. Trecînd cu vederea datoria aceea care au, purtătorii de grijă, iconomii copiilor celor sărmani, sau a lucrurilor celor străine, după cum neguțătorii cei mincinoși. Slugile cele nemulțumitoare, fiii cei necunoscători, care pricinuiesc pagube părinților lor. Cei bisericești care cu fățarnicie și cu amăgire, iau cele hărăzite Bisericii, și le cheltuiesc la poftele lor. Acei ce iau lucruri străine în mîinile lor, sau se împrumutează și nu mai plătesc. Împrumutătorii care iau multă dobîndă sau camătă. Judecătorii cei nedrești și mitarnici, [p77/90](#) aceia cu meșteșugite minciuni păgubesc pe alții. Iubitorii de nepăsturi ^[năpăsturi] dregătorii care iau biruri grele din nădușalele adică sudorile supușilor. Epitropii aceia care au purtarea de grijă a bisericilor, și din răutate sau lenevire se păgubește Biserica lui Dumnezeu, sau la lucrurile celor sărmani, sau a văduvelor, care se osîndesc și în lumea aceasta, și în cealaltă, de către Dumnezeu.

PENTRU PRAVILA CEA FIREASCĂ

- Î. Ce este pravila cea firească?
- R. O firească cunoștință, a dreptului și a nedreptului, și sădită pornire, sau voire ce avem din fire toți oamenii de la naștere, spre buna lucrare, și cea către alții răsplătire a binelui, sau a răului, și o firească sfială către nedreptate și către păcat, și o muștrare dinlăuntru a științei ce ne supără spre fapta rea. Sădirea iubirii de sine. Porunca oprește și zăticnește pe fireasca pravilă, cu: „Nu răsplățiți rău pentru rău”: mai vîrtos să facem bine, celor ce ne fac nouă rău, ca să biruiască cu fapta bună, pe a dobitoacelor firească pravilă, și pe cea din Legea veche: „ochi pentru ochi”.
- Î. Celelalte dobitoace, se împărtășesc de pravila cea firească?
- R. Se împărtășesc, dar ele lipsite fiind de cuvîntare, cu meșteșug se aduc către fireasca lor stare, ca să fie iubitoare de sine, să hrăpească, să răsplătească, să se pornească spre poftele lor fără de rușine, iproci. [p78/91](#)
- Î. La ce îndeamnă pe om, pravila cea firească?

R. Să cinstească pe un Dumnezeu, și să I se închine Lui. Să păzească și să se iubească pe sineși, să nu năpăstuiască pe aproapele său, ci să-l iubească și să-l ajute, și cu toate că este slobod și singur de sine stăpîn, spre a face bine sau rău, dar ca un cuvîntător este supus pravilei.

Î. Toate neamurile se închină lui Dumnezeu?

R. Toate, dar nu toți cu o numire și cu o asemănare, ci în multe chipuri.

Î. Cum se învață omul a face fapte bune, și a nu călca pravila cea firească?

R. În vîrsta cea copilărească, prin sfiala cea firească și prin învățăturile părinților și a dascălilor, și din bunele adunări și pilde. Apoi ajungînd în vîrstă de bărbat, cunoaște de sineși cele folositoare, și acelea care lui nu-i plac, nu voiește să i le facă altul lui, asemenea și el să nu le facă altuia. Precum și din propovăduirea Evangheliei, precum și din frica și sfiala judecătorilor, căci această neputință a cunoștinței, și adunarea cea rea, (adică cu oameni netrebnici și răzvrătitori) face pe om de multe ori a nu păzi această pravilă, precum și lenevirea părinților, și a dascălilor, iarăși se face de multe ori pricină, a desfrînării și a relelor năravuri la tineri, căci trecîndu-le cu vederea la vîrsta lor cea tînără adică crudacă, niște mici crudac, -ă adj. (reg.) Crud, necopt, neformat încă. ♦ Fig. Simplu; inocent. Mîntea... crudacă a feșilor (IIP.). • pl. -ci, -ce. /crud +-ac.

greșeli, se înrădăcinează rele începături în inimile lor și împreună cu vîrsta cresc și se înmulțesc și acelea. De aceea se întîmplă începerea cea rea la om să se facă nărav și ca o fire spre cele rele. p79/92

Î. Cum de multe ori omul, calcă pravila firească, și vatămă pe aproapele său?

R. Din multe pricini, ori din relele pilde, ori din relele adunări, ce încă din copilărie au avut, sau chiar din fireasca sa răutate (pe care nu o a putut tămădui cu dascălia și cu învățături) sau că stăpînit fiind omul de vreo patimă, adică, de vreo mînie fără de socoteală, sau din iubirea de sineși cea nesăbuită, sau din iubirea de argint, sau din altele multe ca acestea, de care stăpînindu-se omul, îi întunecă mîntea și calcă pravila cea firească, avînd drept pravilă, numai patimile, sau puterea, bogăția sau dregătoria sa, după cum zice și Solomon: „ Căroră puterea le este pravilă”.

Î. Pravila firească, cum îndeamnă pe om a se păzi?

R. Supuindu-l cu simțirea, a se feri de orice rău, și a nu se pune pe sineși în primejdie, și a mîncea bucatele cu cumpănire, și a purta haine după cuviință, și a locui în casă după starea sa, și cînd este sănătos, să-și păzească sănătatea lui, iar cînd se bolnăvește, să îngrijească pentru tămăduire.

Î. În ce chip omul poate să se hrănească cu cumpănire?

R. Să mănânce bucate de puține feluri, potrivite și curate, și să nu mănânce totdeauna cărnuri, și altele cu multe feluri de amestecături, nici să mănânce prea des, ci numai la vremea cea orînduită. Să se păzească de cele vătămătoare sau stricătoare, și să mănânce numai cînd îi va fi foame, pentru trebuința hranei, iar nu pentru dulceața gustului, supuindu-și pofta sa după poruncile bisericesti, iar nu după cea împotriva firii lăcomia și nesațiul pîntecelui ca un dobitoc nesimțitor. Și mai ales să se păzească de băutura cea peste măsură, temîndu-se de beție care pricinuieste multe feluri de patimi rele, căci rămînînd multă vreme întru aceea nu se va mai putea tămădui.

Î. Ce fel de haine, trebuie firește a purta omul?

R. În multe feluri, după vîrsta sa, după obiceiul locului unde se va afla, și după trebuința vremii, potrivite după starea sa, curate, pentru ca să nu-l facă urîcios, și nesuferit la adunările celor cinstiți, și să nu se amăgească (ca muierile) la iubirea de haine și de podoabe.

Î. În ce fel de lăcaș trebuie firește să locuiască omul?

R. Întru o casă de potriva sa, numai pentru odihnă, ca un muritor, iar să nu zidească palaturi mari, pentru mărirea deșartă, ca cum ar fi nemuritor, să se cumpănească ca un vremelnic, și mai ales ca un creștin, că și apostolul Pavel zice: „Că nu avem aici cetate statornică, ci pe cea viitoare să căutăm, adică pe cea cerească”.

Î. Ce fel de vase trebuie să aibă omul în casa lui?

R. Îndestule pentru trebuința lui, însă nu prea scumpe, pentru deșarta

ÎNDESTÚL, -Ă, *îndestuli, -le*, adj. (Înv.) Destul. ♦ (Adverbial) Cât trebuie, cât se cuvine; de ajuns. – În + destul.

mîndrie, nici vase de care să-i fie teamă, a le metahirisi, ca să nu se strice, METAHIRISI, metahirisesc, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A folosi, a utiliza. ♦ A obisnui, a practica (un obicei). ♦ A dori, a pofti. 2. A exercita, a practica (o meserie, un negoț etc.); a face ceva, a se îndeletnici cu... - Din ngr. m'etahir'isomai (viit. lui *metahir'izo*).

căci Hristos, ne zice să nu avem aici pe pămînt lucruri ce se strică, și le iau furii, ci să strîngem în cer comoară veșnică, cu fapte plăcute lui Dumnezeu, într-acest chip omul păzește pravila cea firească, și pe sineși nevătămat, și liniștit întru această viață, îngrijindu-se pentru cîștigarea fericirii celei cerești, ca un al lui Hristos ucenic și următor. p81/94

.....

PENTRU JUDECĂTORI,
Și pentru nedreptăți, și pentru dragoste.

Î. Ce este judecata?

R. În toate orașele este câte o casă de obște, în care locuiește un judecător, sau mulți orînduiți de împăratul, ca să judece norodul, după pravili cu dreptate, și să osîndească pe cei răi sau năpăstuitori. Și acolo merge fieștecarele, ori să-și ceară dreptul său de la altul, sau să răspundă la ce va fi întreat, chemat fiind de judecată, ori însuși de față să fie, sau cu carte de rugăciune, adică anafora, sau vechilimea.

*VECHILIMEĂ s. v. delegație, împuternicire, mandat, procură.
vechilimeă f., pl. ele (turc. *vekileme). Sec. 19. Procura de vechil.*

Î. Cum se numesc acei ce se judecă?

R. Cel ce trage pe altul la judecată se zice pîrîș, iar cel ce se trage de altul se cheamă pîrît.

Î. Ce este judecata nedreaptă?

R. Cînd cinevași cere la judecată să ia cevași cu nedreptate de la altul, și fiind vinovat, cîștigă judecata jăluind minciuni, sau cînd își tăgăduiește datoria jăluiesc (est) și jeluiesc (vest și L.V.) v. tr. (vsl. *žalovati*, a jăli, amestecat cu *želati*, a dori). Regret: *jeluind greșala* (Dos.). Acuz, reclam: *l-au jăluit de baniș ce le-au luat* (Nec.). V. intr. Regret: *jeluind de cuvintele ce zise* (Cod. Vor.). Doresc, mî-e dor: *vulturul spre puiș să jeluia* (Cor.). Reclam: *au trimes boșeri de au jăluit la poartă* (Nec.). V. refl. Mă plîng, reclam: *mă jăluiesc de ceva, cineva, că mi s'a furat ceva.*

lui, și mituiește pe judecători cu daruri, făcînd hotărîre nedreaptă, și se păgubește cel nevinovat, sau se pedepsește.

Î. Care sunt judecătorii cei răi și nedrepti?

R. Cei care nu judecă după pravilă, și nu fac hotărîre dreaptă, ori din prostime și neînvățătură, ori din răutate sau din hafîr, și voie vegheată sau

VEGHEĂTĂ s. v. delict, vină.

din iubirea p82/95 de argint, cu mituirea, adică, cînd judecătorii se amăgesc cu daruri, și nu judecă norodul după pravila lui Dumnezeu și a împăratului. Asupra acestor judecători strigă suspinurile celor năpăstuiți, către Dumnezeu dreptul Judecător, cerînd răsplătire, și întru această viață și în cea viitoare. Pe cei năpăstuiți Hristos îi fericește la Sfînta Evanghelie zicînd: „Fericiți cei ce flămînzesc și însetoșează de dreptate că aceia se vor sătura”. Adică vor lua plata pentru nedreptatea ce au răbdat, pe pămînt, cu cerești și veșnice bunătăți. Precum și cei nedrepti vor lua veșnica muncă în iad.

Î. Pentru ce omul, atîta de mult asuprește pe aproapele său?

- R. Ca să-și sature și să-și înmulțamească, nedreapta și reaua voință, sau iubirea sa de argint.
- Î. Omul nedrept, sau omul rău, are dreptate să se mulțamească, când năpăstuiește pe altul?
- R. Ba, căci pe sine se vatămă, și se năpăstuiește mai mult.
- Î. Cum se năpăstuiește pe sine, omul rău?
- R. Căci se face călcător de lege, și mînie pe Dumnezeu, defăimînd poruncile Sale, și își îngreuiază știința lui, cîștigîndu-și rău ipolipsis, să se numească ipólipsis n., pl. *urî* (ngr. *ypólipsis*, d. vgr. *'ypólepsis*, a. î. V. *perilipsis*). *Sec. 18-19. Reputațiune, renume.* – Și -psă, f.
ipólipsis (ipolipsisuri), s. n. – Considerație, stimă, apreciere. Ngr. *ὀπότης* (DAR; Gáldi 201). *Sec. XVIII, inv.*
- de ceilalți, om rău, nedrept, și îndărătnic, și mai pe urmă sărăcește, și se urăște de toți ceilalți oameni.
- Î. Ce este știința, sau cugetarea la om?
- R. O cugetătoare, și simțitoare putere a sufletului, ce din fire are fieștece om, sădită în mintea sa, către pravila cea firească, să se miște precum am zis, spre facerea binelui iar nu al răului. De aceea fieștecare vinovat, simte o durere care neîncetat îl supără. Și făp83/96cătorii de rău, se zic oameni cu rea cugetare, că cugetarea lor și durerea cea dinlăuntru ce am zis că simte, a aducerii aminte de relele ce au făcut, nu poate să-i pornească spre bine, întunecați fiind de voința cea rea, și de reaua obișnuință ce i s-a făcut ca o fire, și nu-i biruiește mustrarea cugetării, ca să vie spre pocăință.
- Î. Pentru ce mînie cinevași pe Dumnezeu, când năpăstuiește pe aproapele său?
- R. Căci Dumnezeu poruncește fieștecăruia om, ca să iubească pe aproapele său ca însuși pe sine, și fieștecare să fie iubitor de oameni, și drept, către ceilalți după cum este și Dumnezeu către noi, pentru că acela, pe care îl năpăstuim, este și el asemenea ca noi, zidirea lui Dumnezeu, pread dreptului Judecător a toate.
- Î. Unde și prin cine poruncește Dumnezeu, această poruncă?
- R. Prin Moisi, la cele zece porunci, și în toate Sfintele Scripturi, căci întru această poruncă stă, sau spînzură, mai toată Legea.
- Î. Care este cealaltă parte a dumnezeieștii Legi?
- R. Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din tot sufletul și inima, și pe aproapele tău ca însuși pe tine, și întru aceasta spînzură toată Legea, și celelalte porunci, într-atîta cît, cel carele nu va iubi din toată inima sa pe alt om, nu iubește nici pe Dumnezeu Făcătorul său, și în scurt fără dragostea cea după Dumnezeu către aproapele, nici o poruncă, și nici o

faptă bună, nu se săvârșește și așa urmează, când cinevași vatămă pe aproapele său, mînie pe Dumnezeu, și mai mult se vatămă și se năpăstuiește păcătosul pe sine, năpăstuind pe alții, și întru această viață și în cea viitoare. p84/97

Î. Care sunt semnele cele adevărate, ale dragostei celei către Dumnezeu, și către aproapele?

R. Cele către Dumnezeu sunt, cînd Îl iubim mai mult, decît pe toate bunătățile lumii, încît pentru dragostea și pentru paza poruncilor Lui, să defăimăm să urîm și bogăție, și dregătorie, și rudenii și prieteșug, și însuși pe această vremelnică viață. Și către aproapele cînd îl ajutăm la orice trebuință va avea, după cît ne este prin putință, cu cuvîntul adică sau în faptă și cînd vom socoti primejdiile lui întocmai ca cum ar fi ale noastre, asemenea și norocirea lui, ca cum ar fi a noastră.

Î. Ce este prieteșugul cel adevărat?

R. Prieteșugul este, ca cum ar fi împreunat un suflet cu altul, și sunt supuse despărțirii, și o tainică întocmire între două obraze îmbunătățite, și simțitoare.

Î. Ce însemnează simțitoare, și îmbunătățite?

R. Simțitoare este, că un pustnic, sau un melaholicos, să poate a nu fi *μελαγχολικός = melancolic* răzvrătit și să trăiască fără de prieteșug. Iar îmbunătățiți sunt că cei răzvrățiți n-au prieteșug, ci oareșicare tovărășie, la poftele lor. Curvarii și desfrînații, au de prieteni, pe cei de o rîvnă la patimile lor. Iubitorii de argint au prieteni asemenea pe cei de o poftă cu ei spre reaua cîștigare. Cei politicești au tovărășie către vicleșugurile lor. Oamenii cei proști, pe leneși. Cei mari și bogați pe lingușitorii ciocoi. Iar cei îmbunătățiți, numai pe cei adevărați prieteni. p85/98

PENTRU OBICEIURILE

Cele mai bune și mai trebuincioase

Î. Care învățături trebuie mai întîi să știe omul, întru această viață?

R. Patru, întîi trebuie să se cunoască pe sine. Al doilea, trebuie să cunoască pe Dumnezeu, Făcător a toate și chivernisitor. Al treilea, trebuie să cunoască cu știința și pe celelalte făpturi ale lui Dumnezeu. Și al patrulea, să se deprindă în bune obiceiuri, care face pe om, desăvîrșit om.

- Î. Cu ce mijloc omul poate să se cunoască pe sine?
- R. Socotindu-se întâi, din ce lucru este făcut. Al doilea, de unde după fire se începe. A treia, pentru ce pricină omul se află întru această lume. A patra, cugetînd de neputințele trupești, și de nemurirea sufletului său. Și a cincea, ce lucru negreșit, va să se facă după moarte trupește și sufletește.
- Î. De unde se cade a cunoaște omul, pe Dumnezeu și Făcătorul a toate?
- R. Din lumina firii, adică, dintru atîtea prea înțelepte zidiri, care adevărat dovedesc un Dumnezeu Făcător, precum zice și prorocul David: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu, și facerea mîinilor Lui vestește tăria”. Din cuvîntare, și înălțimea minții și judecata, care numai omul de sus a luat, ca să cunoască pe Dumnezeu, și din credință care prin descoperiri^{p86/99}le Sfintei Scripturi, ne-am învățat, de la sfinții proroci, și apostoli, și dumnezeiști părinți, și mucenicii soborniceștii Biserici a răsăritului, care au întărit o credință adevărată către Dumnezeu, cu nenumărate minuni.
- Î. Care învățături fac pe om să cunoască fapăturile, și să se facă desăvîrșit?
- R. Multa învățatură sau multa știință, și neîncetata citire, și felurimile de cercări, care vin din simțitoarea obișnuință, și povățuirile de la bărbații cei înțelepți, și mai mult decît toate, învățatura și știința meșteșugurilor, de care omul se învață pentru cele adevărate ale firii, ca să cunoască prea minunata mișcare a făpturii, iar cea desăvîrșit a sa împodobire și laudă este, meșteșugirea obiceiurilor celor bune, pentru care vorovim.
- Î. Ce este buna obișnuință?
- R. Este meșteșugul ce ne învață datoriile noastre.
- Î. Cum ne învață buna obișnuință?
- R. Ne arată descoperit, faptele cele bune care se cade să facem, și faptele cele rele, de care se cade să ne ferim și să fugim.
- Î. Avem trebuință să știm, a deosebi binele din rău?
- R. Trebuie să cunoaștem cu dinadinsul, la toate întîmplările, că de multe ori vedem oameni făcînd rău, și gîndim că fac bine. Și din neștiința noastră, bunătățile altora, le socotim, de urmări rele.
- Î. η ηθικη [etica, moralitatea], adică buna obișnuință ne dă canoane cu învățături deslușite, a deosebi binele din rău?
- R. Ne dă, și iată, binele este acela ce caută ca să păzească pe om, și să-l facă desăvîrșit, iară răul este, acela ce privește să vatăme și să prăpădească pe om, și să-l sfărîme de tot. ^{p87/100}
- Î. Tîlcuiește aceste canoane.

- R. Întîiul canon, însemnează aceea ce păzește a omului înființare, și-l face să se cunoască pe sine, și să se prefacă spre mai bine, aducîndu-se, și făcîndu-se să viețuiască fericit.
- Î. După acest canon, dar, trebuie să facem binele ce privește la folosul și fericirea noastră?
- R. Trebuie, mai ales, cînd privește și la folosul de obște, căci paza și săvîrșirea omului, nu se înțelege a unui om numai, ci a tot neamul omenesc.
- Î. Este rău dar, să facă cinevași aceea ce îl vatămă?
- R. Cu adevărat rău.
- Î. Dar dacă va veni vătămarea numai la noi, și la ceilalți se face folos, oare este rău?
- R. Ba, ci încă mai vîrtos aceasta se zice, proeresis bun, și lucrare a faptei PROERESÍS s. n. (Înv.) Bunăvoință, intenție bună, generozitate. [Var.: proéres s. n.] – Din ngr. proéresis.
- bune. Că de va săvîrși faptă rea, cînd cinevași se folosește cu paguba altora, face mare bunătate cînd se folosesc cu paguba lui. Precum am zice, cinevași făcînd un rău, cu paguba altora numai pentru singur folosul lui. Este cu adevărat rău. Iar cînd va face cineva un rău, fie și cu a lui pagubă, însă spre al mai multora folos, atuncea nu se socotește rău, ci îmbunătățire.
- Î. Canonul acesta, al binelui și al răului, se potrivește la toate datoriile noastre?
- R. Așa adevărat, și încă cuprinde toate bunele obiceiuri, și toate datoriile omului, adică a se depărta de rău, și a face bine, după cum înainte se arată.
- Î. Ce este buna obișnuință a legii, și ce va să zică Lege?
- R. Sunt faptele cele bune, care ne învață Biserica, sau o adunare de mulți oameni de o credință întru o Lege, cap88/101re cred și se închină unui Dumnezeu Făcător a toate, Ce răsplătește celor buni, și pedepsește pe păcătoși, și Legea ne îndatorează, să nu călcăm datoriile ce ni se cuvin.
- Î. Această legătură a Legii, este trebuincioasă la oameni?
- R. Este și e o mare orbire, și nebunie la aceia care voiesc să strice această legătură, și unire a oamenilor, ce este pentru folosul și fericirea lor.
- Î. Ce folos avem din Lege?
- R. Cînd noi prin buna obișnuință, săvîrșim fapte bune, Legea ne învață și ne povățuiește, ca să așteptăm răsplătire, dobîndirea bunătăților. Și așa Legea este temeiul cel neclătit al bunei obișnuințe, tainic, înfrînător, al pornirii omenești, și singură nădejdea și mîngîierea a întîmplărilor vieții aceștia.

- Î. Cu ce se deosebește cel credincios, și cucernic în Legea sa, din cel necredincios? Sau dintru acela ce cu fățarnie de credincios, petrece desfrînat?
- R. Cei fărădelege, nu socotesc binele drept bine, sau răul drept rău, fără numai cînd, ori răul sau binele privește numai la folosul lor, în viața aceasta. Și cei fățarnici, cînd Legea aduce lucrurile după pofta, sau reaua cîștigare a lor, se arată cucernici, credincioși, și rîvnitori ai credinței. Iară care cu adevărat cred fără îndoire, în adevăratul Dumnezeu a toate, nădăjduind bunătățile cele veșnice, sunt totdeauna buni, răbdători, și blînzi suferind, întîmplările, nedreptățile, și înfruntările cu îngăduire, de la cei necredincioși, și fățarnici.
- Î. Ce ne învață Legea Bisericii ca să credem? [p89/102](#)
- R. Întru Unul Dumnezeu Făcător a toate, în trei fețe, Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, după cum la list 35 și list am zis, și să nu ne îndoim la nemuirea sufletului nostru, și la răsplătirile cele veșnice, ale dreptului Judecător, Dumnezeului nostru.
- Î. Este îndestul a crede atîta, pentru a noastră mîntuire?
- R. Ba, nu, ci trebuie ca să lucrăm și faptele Legii, adică, să arătăm cu lucrarea adevărat săvîrșirea datoriei ce avem către Lege cu bunătățile, iar într-alt chip, ne socotim mincinoși, și fățarnici.
- Î. Ce înțelegem pentru Dumnezeu și pentru suflet?
- R. Un on, atîta de înalt, încît mica putere a minții noastre, nu-L poate pricepe [ov = fiind](#) desăvîrșit, dar se vede curat din lucrarea făpturii puterea, bunătatea și săvîrșirea firii Sale. Iar sufletul, pentru căci este dumnezeiască făptură sau însuflare, nu-i putem înțelege firea, decît din puterile cele mari și lucrări ale sale, vedem că printr-însul se însuflețează trupul cu gînditoare puteri, pentru că este mai înalt, carele și după moarte trăiește în veci, după cum am zis la list 35.
- Î. Ce ne învață buna obișnuință a Legii?
- R. Ne învață aceea ce suntem datori a face, către Dumnezeu, către înșine, și către aproapele nostru.
- Î. Ce suntem datori către Dumnezeu?
- R. Suntem datori, să-L iubim, să-L slăvim, adică prin rugăciuni cu evlavie, să-L lăudăm și să binecuvîntăm puterea Sa cea mare, și bunătatea, și să-I mulțumim, pentru nenumăratele Sale către noi faceri de bine, și din tot sufletul, să-I dăm la întîmplările noastre, supunere, și decît toate să

ascultăm și să urmăm poruncilor Lui celor sfinte, după cum zice: „Depărtează-te de la rău și fă bine”.

Î. În ce chip Dumnezeu ne-a dat această poruncă?

R. Dându-ne știință, ca să iubim binele nostru, și judecata minții, ca să o cunoaștem.

Î. Pentru ce credința noastră, trebuie să se propovăduiască de față? Și cum ne este de folos?

R. Pentru folosul nostru, și pentru cei neînvățați, și proști frați. Căci adeseori adunându-ne creștinii, în Biserica lui Dumnezeu cu toții, sau în parte o familie, spre cea către Dumnezeu nostru slavoslovie, ne împuternicim cu încredințare, spre fapte bune, spre credința lui Dumnezeu, spre dragostea aproapelui, și ajutorul. Dragostea spre fapte bune, spre urâciunea păcatului, și spre zdrobirea inimii și pocăința.

Î. Ce datorie avem, pentru înșine?

R. Ca să ne iubim firește, unul pe altul.

Î. Cu ce fel de dragoste?

R. Noi trebuie, să avem pentru înșine, nu numai o dragoste deosebită, și slobodă, ca să alegem mai mult pe înșine decât pe alții, și dragoste nebăgătoare de seamă, de norocirile și nenorocirile altora. Ci creștinească dragoste, și bune obișnuințe, care ne îndatorează să păzim pe înșine, și norocirea noastră, fără de vătămarea aproapelui, încă să-l și ajutăm după putință.

Î. Cu ce mijloc ne supunem legii celei firești, iubind pe înșine?

R. Punând în faptă, toate bunătățile, ce se potrivesc, spre al nostru folos în parte fără de paguba aproapelui.

Î. Care sunt aceste bunătăți? [p91/104](#)

R. Aceste bunătăți sunt, întâi, înțelepciunea cu mintea. Al doilea, potrivirea cu smerenia, și curăția. A treia, bărbăția sufletului și a trupului. A patra, nelenevirea la trebuințe, sau lucrarea mâinilor. Și a cincea, curățirea trupului, a îmbrăcămintei, și a casei.

Î. Care sunt împotrivirile acestor bunătăți?

R. Greșalele, adică întâi, neștiința și nechibzuirea. A doua, slobozenia la patimi, beția, și curvia. A treia, trîndăvirea sufletului și a trupului. A patra, lenevirea și zăbava la fapte bune. A cincea, necurățenia și nespălarea trupului, a hainelor și a casei care fac pe om scârbealnic, și urât de toți, și mult se vatămă ipochimenul lui în parte.

[IPOCHÍMEN](#), *ipochimeni*, s. n. (Înv. și fam.; azi ir.) Persoană, individ, ins. [Acc. și: *ipochimén*] – Din ngr. *ipokímenon*.

- Î. Cum înțelepciunea, și mintea spînzură, spre folosul fieștecăruia în parte?
- R. Făcînd pe om să cunoască cu dinadinsul, și cu deslușire, orice-i este de folos, și orice-i este de pagubă, ca să vadă mai nainte cele folositoare ale stării sale.
- Î. Cum poate fi vătămătoare, neînvățătura sau nepriceperea?
- R. Căci aduce pe om totdeauna, la greșeli primejditoare.
- Î. În ce se află sau stă înțelepciunea ipochimenului?
- υποκειμενο = subiect*
- R. Întru a-l porni la lucrarea bunătăților, căci cel pedepsit cu adevărat, nu se PEDEPSÍT adj. v. *citit, cult, cultivat, educat, instruit, învățat.*
pedepsesc v. tr. (ngr. pédepsa și pédisa, aor. d. pedévo, învăț, educ, pedepsesc; vsl. sîrb. pedepsati, a pedepsi. V. pedagog). Vechi. Educ.
mulțumește numai să cunoască binele, ci își îndreptează, și își povățuiește și petrecerea sa.
- Î. În ce stă mintea omului?
- R. Întru a cunoaște mai nainte întîmplările și sfîrșitul fieștecăreia pricini, pentru ca să ne putem păzi, de întîmplătorea primejdie, și să îngrijim de cele folositoare, cugetînd mai înainte, pentru fericirea noastră, și în viața aceasta, și în cealaltă. *p92/105*
- Î. Ce poate să se întîmple unui neînvățat și fără de minte?
- R. Cel cu minte puțină, și neghiob, nu socotește mai nainte, cele ce va să înceapă a face, nici cum se cuvine a petrece și a se arăta către ceilalți, de aceea pururea cade în rele întîmplări și primejdii, și așa cîte puțin, se dărapănă pe sineși, și își prăpădește starea și avutul, și trupește, și sufletește.
- Î. Ce este înfrînarea și cumpănirea?
- R. Înfrînarea este aceea, ce din minte se face către patimile cele necuvioase, și o cumpănire trebuincioasă la fericirea vieții, căci acela fără socotință umblă, la pornirile poftelor lui, și ajunge cîte puțin la prăpădenie.
- Î. Care sunt săvîrșirile cele adevărate ale cumpănirii?
- R. Este paza vieții, înfrînarea, și curățenia.
- Î. Ce folosește cumpănirea vieții?
- R. Folosește foarte mult, la sănătatea sufletului și a trupului, căci cel înfrînat mistuiește cu înlesnire hrana sa cea cu cumpănire, și nu-și îngreuiază stomacul, cu greutatea bucatelor, celor peste măsură. Cugetele îi sunt curate, umblă cu înlesnire și fără pregetare la trebile sale, îmbătrînește fără de a boli, se bucură de bunătățile acelea, care după starea lui i-au dat pronia lui Dumnezeu, și cu un cuvînt, întru o îmbunătățire ca aceasta, urmează atîtea deosebite răsplătiri la om.

- Î. Ce rele ne pricinuieste lăcomia și nesațiul?
- R. Lacomul, și nesățiosul, îngreuindu-se cu multe bucate, care cu anevoie le mistuiește stomacul, își are capul a pururea tulburat, și din multele abureli, ale bucatelor celor de multe feluri, nu poate niciodată să-și aibă științele curate, de aceea se pornește cu neștinută iuțeală [p93/106](#) la patimile trupului, cele dobitocești. Simte în trup și în cuget totdeauna o greutate, și se face nevrednic de orice lucru. Este totdeauna supus la boli mari, și totdeauna trudindu-se de beteșug, sau neputințe îmbătrânește fără de vreme, adică degrab.
- Î. Beția ce pricinuieste la om?
- R. Această patimă este foarte primejdioasă că se lipsește omul de simțirile sale și sufletește și trupește, și chiar și de cuvântarea aceea care i s-a dăruit de Dumnezeu, ca un nemulțumitor darului celui dumnezeiesc, se aseamănă și se face mai rău decât dobitoacele cele necuvântătoare care stau temeinic întru fireasca lor stare. Cel ce bea vinul fără orînduială, și bețivul, din mișcarea capului și a tot trupul, cea de-a pururea, își are mintea întunecată, și nu mai îngrijește de trebile sale. Cu bîrfelile cele din beție, ori că dobîndește mulți vrăjmași sau că se face de rîs tuturor. Cît este treaz, este totdeauna trist, și căit, și pentru a-și tămădui mîhnirea altă îngrijire nu are, decât pentru a mai bea, și așa cu încetul ajunge la cea desăvîrșit prăpădenie și dărăpănare.
- Î. Cum folosește pe om înfrînarea?
- R. Păzindu-și omul, puterea minții și a trupului, cu o deosebită curățenie, a celor dinlăuntru, și a celor de afară simțiri, după cum am zis la list 64 și 68.
- Î. La ce rele este supus cel neastîmpărat, către patimile trupești?
- R. Unul ca acesta, de tot se lasă de trebile și grijile lucrurilor sale, și cade în neînfrînată dragoste, a netrebnicelor dulceți, și a muierilor, împotriva dumnezeieștii Legi, și a pravilelor politicești prăpădindu-și avu[p94/107](#)tul său, și pricinuieste nenumărate sminteli celorlalți, și tulburări primejdioase luiși. Și adeselea cîștigări ale poftelor sale, îl aduc firește la o netămăduită neputință a trupului, și a duhului său, și îl aruncă, în boli de moarte, și în prea timpurii bătrînețe cu dureri.
- Î. Ce folosește pe om, bărbăția și vitejia?
- R. Viteazul, și cel cu inima mare, este vrednic a-și ocroti viața, avutul, dreptățile sale, și pe prieteni, și de va veni vreo nenădăjduită întîmplare,

pe care n-a putut să o întâmpine mai nainte, o suferă cu răbdare, cu blîndețe și cu îngăduință.

Î. Ce rele aduce omului sfiala, frica și nebărbăția?

R. Face pe om bănuitor, răpșitor, și ipohondriacos, sfiala cea de-a pururea, **RĂPȘTÍ, răpștesc, vb. IV. (Reg.) 1. Intrans. A murmura, a cărti. 2. Refl. A se răsti.** – Din sl. rŭpŭtati tulburarea și strîmtorarea sufletului, îl lipsește de liniștirea vieții. Îl face nevrednic, dreptăților sale către alții, îl face fără îndrăznire la adunări și voroave, și cea mai mică întâmplare îl aruncă la deznădăjduire, și de multe ori și la moarte.

Î. Ce bunătăți aduce silința, și nelenevirea?

R. Cel nelenevos, și iubitor de osteneală, la trebuințele sale, nu pierde nici un ceas, fără a face vreun lucru folositor și cîștigător, după starea lui, și de va fi sărac cu silința și cu nelenevirea se va îmbogăți, și încă cînd va fi acel iubitor de osteneală, înfrînat curat, și isteț mai cu lesnire va dobîndi buna stare și fericire.

Î. Ce bunătăți mai pricinuieste omului nelenevirea și silința?

R. Multe, pentru că iubitorul de osteneală avîndu-și mintea totdeauna îngrijată pentru trebile sale, și străduindu-și trupul a pururea la lucrurile sale, nu este supus, la **cep95/108**le fără de rînduială, și vătămătoare pofte. Este totdeauna mulțumitor și vesel, și din osteneala lucrurilor și a grijilor sale, își dobîndește, hrana și somnul, cu mulțumită și cu plăcere, își adaugă bărbăție sufletului, și putere și sănătate trupului.

Î. Ce răutăți aduce omului trîndăvirea și lenevirea?

R. Trîndavul și leneșul, și împuțitul, se lasă de tot a se stăpîni de patimi, și greșeli, ca un orb, rămîne fără de învățătură și neghiob, și de a și învățat vreun meșteșug sau altcevași, uită. Se dărapănă de scîrbă și nepoftă, și pentru ca să ia oareșice mulțumire, se dă cu totul la poftele părerii sale, care cu încetul stăpînindu-l, îl fac nestîmpărat, netrebnic, lacom, neînfrînat, și puturos.

Î. Ce se întâmplă omului dintru aceste greșeli?

R. Pieire avutului său și sărăcie, prăpădenie vieții, și cinstei sale, și schimonosit, adică întru o rea petrecere își sfîrșește viața, chinuindu-se, și strîmtorîndu-se, din adesele boli și neputințe, și de sărăcie.

Î. Curățenia trupului și a hainelor și a caselor, cum folosește la bunăstarea omului?

R. Curățenia hainelor și a caselor, zăticnește umezeala cea rea și puturoasele abureli, care aduc și pricinuiesc multe rele, la sănătatea trupului, din puturoasele și bolnăvicioasele și lipicioasele mucezături, cu duhnire, ce

iese dintr-acele lucruri, adică din haine părăsite și nespălate, sau lepădate întru acea casă, și putrede. Curățenia păstrează răsuflarea și tragerea porilor trupului^(a) p96/109 slobodă, înnoiește aerul casei, răcorește sîngele și trupul, pricinuieste deșteptare, minții și simțirilor.

(a) Tot trupul omului este găurit ca un burete, și printr-acele mici găuri (ce se cheamă pori) răsuflă, adică iese nădușeala din trup, și iarăși printr-acelea intră umezeli și alte răceli sau călduri stricătoare, și vătămătoare trupului.

Î. Făcut-a cinevași cercare asupra acestora?

R. Au făcut, băgări de seamă doctorii cei vestiți, și scriu pentru aceasta, că, cîți se îngrijesc, pentru curățenia trupului și a caselor, aceia toți deobște sunt mai puțin supuși boalelor, decît aceia care trăiesc în necurățenia hainelor și a caselor. Către acestea această bunătate face bună și frumoasă podoabă omului, și este începătură și semn al bunei petreceri, întru această viață.

Î. Ce rău este necurăția trupului?

R. Necurăția aduce, rău nărav, neorînduială și alte multe supărătoare lucruri la om, și de multe ori și boli pricinuitoare de moarte, și îl face scîrbos, și urîcios către ceilalți.

Î. Cine este aproapele nostru, și care sunt datoriile noastre către el?

R. Sunt toți oamenii, cei asemenea nouă pe pămînt, și suntem datori a iubi pe fieștecarele, ca însuși pe noi, și să-i socotim ca pe niște frați firești, și să ajutăm pe fieștecarele după putere la trebuințele ce vor avea.

Î. Nu avem mai multă datorie, către rudeniile cei mai de aproape, decît către ceilalți oameni?

R. Avem datorie, și se numește areti, adică bunătate și datorie de rudenie, ca *αρετι = virtuțile; αρετη = temeiul; ἀρετή = goodness, moral virtue, good nature, kindness* unii ce sunt din neamul nostru, dar dragostea cea către aproapele, este împlinirea datop97/110riei ce avem către toți oamenii deobște, și această bunătate și datorie este mai folositoare, căci unește tot neamul omenesc, întru o legătură a dragostei.

Î. Care sunt bunătățile ce folosesc la bunăstarea casnicilor?

R. Este buna iconomie, dragostea cea părintească, iubirea și unirea între bărbat cu muierea, dragostea fiilor, dragostea fraților, cinstea și datoria stăpînilor și a slugilor.

Î. Ce este buna iconomie?

R. Chiverniseala și orînduiala a celor trebuincioase pentru hrana și ținerea și ocîrmuirea, unei familii sau case.

Î. Ce folosește iconomia la bunăstarea familiei?

- R. Pentru că cel ce este bun iconom, păstrător și cheltuitor cu orînduială, nu face cheltuieli zadarnice și netrebnice pentru dînsul, nici pentru familia lui, și așa este încredințat și fără grijă, că nu-i va lipsi vreodată după cumpănirea venitului ce va avea, și mai nainte căutînd la cele întîmplătoare, este încredințat la îndestularea hranei lui și a familiei lui, trăiește cu mulțumită în starea care se află, ce este cea mai întîi fericire întru această viață.
- Î. Ce este reaua economie?
- R. Este desfrînarea și neorînduiala, la zadarnicele cheltuieli, care în puțină vreme aduce sărăcie, cea desăvîrșit ticăloșie, și rușinată netrebnicie la om.
- Î. Ce este părinteasca dragoste?
- R. Este bunătatea părinților, ce se arată cu îngrijită creștere, cu bune învățături, și frumoase obiceiuri, către fii, ca să sădească, și să înrădăcineze, bune începături la vîrsta lor cea crudă, și mai ales dumnezeieștile dogme ale credinței.
- Î. Ce bunătăți pricinuieste la o familie dragostea cea părintească?
- R. Mai înainte îngrijirea, adică purtarea de grijă a fiilor în bună stare, prin buna creștere ce au de la părinți, care spre răsplătire au de la Dumnezeu plată, și în toată viața lor mulțumită, și ajutoare la trebuințele bătrînețelor, de la fiii lor cei buni.
- Î. Ce bunătăți aduce la familii, unirea și dragostea cea dintre ei a celor căsătoriți?
- R. Unirea și întocmirea, unui bărbat cu femeia vine din cea ca dintr-un suflet adevărată dragoste, aduce la familii mulțime de bunătăți. Pace, fericire, și blagoslovenie caselor, îngrijesc amîndoi, pentru bunăstarea economiei, se străduiesc pentru chiverniseala casei și bună creșterea copiilor, își păzesc cinstea unul altuia, și către copii și către slugile lor, depărtînd toată neorînduiala dintre dînșii. Iar dihononia și urîciunea, între bărbat cu muierea, *DIHÓNIE, dihonii, s. f. (Reg.) Neînțelegeri care degenerază în vrajbă. – Din ngr. dihónia.* pricinuieste întristare, tulburare, și neorînduială în casă, neîngrijire la creșterea fiilor, ticăloșie și prăpădenie casei.
- Î. Ce este dragostea fiască către părinți?
- Î. Fiii prin buna creștere și învățatură ce au, simt dragostea părinților, cea asupra lor și au supunere, buna cunoștință către cinstea părinților lor, și la trebuințele bătrînețelor după datorie îi ajutorează.
- Î. Ce bunătăți aduce dragostea cea frățească la familii?

- R. Unirea cea frățească, aduce ajutor între dînșii la întîmplări, și la statornicia avutului lor. Pentru că dip^{99/112}honia și despărțirea fraților, pricinuieste multe întîmplări păgubitoare.
- Î. Ce este datoria stăpînilor și a slugilor?
- R. La săvîrșirea folositoarelor lucruri, se îndatorează slugile a fi cu rîvnă, cu luare aminte, cinste, credință, și supunere. Iar stăpînii a fi cu dreptate, cu iubire de oameni: cu îngrijită chiverniseală și cu blîndețe.
- Î. Care sunt bunătățile ce ne îndatorează a face bine, fără de interes, către ceilalți oameni?
- R. Cea dintîi este a păzi dreptate către toți, ca un izvor și temei al tuturor bunătăților, pentru că milostivirea, bunătatea, dulceața obrazului, plecăciunea și iubirea cea adevărată, blîndețea și dragostea patriei, sunt săvîrșirile dreptății. Aceasta este porunca Ziditorului firii, Carele voiește ca să fie toți oamenii, deopotrivă, sau într-un fel, ca niște fii și zidiri a unui Ziditor și Părinte, ca să ne ajutorim unul pe altul. Poruncă care ne folosește chiar la voința și folosul nostru este, că fieștecăruia nu i se cade a cere ajutor de la alții, cînd el n-a făcut bine, sau n-a ajutorat pe alții, și de am făcut rău altora, trebuie să pățim și noi de la alții asemenea.
- Î. În ce spînzură, sau stă dreptatea?
- R. Întru a nu face nimănui, aceea care nu voim să ne facă nouă altul, adică ce ție nu place, altuia nu face.
- Î. În ce stă milostivirea și iubirea de oameni?
- R. Întru a face altora aceea care voim să ne facă nouă alții, să iertăm pe vrăjmașii noștri din tot sufletul, să miluim și să ajutăm pe săraci, și să fim buni către toți.
- Î. În ce stă bunătatea haractirului? p^{100/113}
- R. Întru a lua aminte cu dinadinsul dreptățile altora, adică să nu vătămăm pe niciunul, nici cu cuvîntul nici cu fapta, căci fără de această bunătate, oamenii cad în multe ispite, sminteli și sărăcii, din care vin nedreptățile, vrăjbile, furțișagurile, hrăpirile și uciderile.
- Î. Cum bunătatea, smerenia, și adevărata iubire, folosesc la starea cea bună a oamenilor?
- R. Aceste bunătăți aduc și așază între oameni încredințarea, unirea, pacea și fericirea cea deobște, căci cumplirea sau vîrtoșarea haractirului, mîndria, minciuna, vicleșugul și obrăznicia, strică și îngroașă inimile oamenilor, șterg încredințarea, pricinuiesc vrăjbile și smintelile, aprind răsplătirile, și cu un cuvînt, aduc tulburare și pieire la neamul omenesc.

socotește ca asemenea lui, face celorlalți toate bunătățile care el iubește sau voiește, să facă alții lui. p102/115

ADICĂ

Omul cel îmbunătățit, și adevărat creștin, nu face niciodată altuia, aceea ce el nu voiește să-i facă alții, adică, nu este nici clevetitor, nici mincinos. Nu lasă de mîine binele ce poate să-l facă îndată. Nu supără niciodată pe cei neputincioși și mai jos decît el, ci încă îi ajută și îi ocrotește. Mîngîie pe cei săraci și întristați. Cercetează pe bolnavi, dîndu-le tot ajutorul după putință, îndemnîndu-i spre îndrăznire și răbdare. Iartă vitejește pe greșiții săi. Nu caută niciodată răsplătire, și îndată uită ocările, ferindu-se și fugind de oamenii cei răi, ce nu i-a putut îndupleca spre îndreptare. Ajută pe văduve și pe cei săraci și sărmani. Nu împrumutează bani cu dobîndă, nu-și tăgăduiește niciodată datoria sa, și îndată plătește fieștecăruia argat sau slugă după tocmeala lui. Nu-și întoarce niciodată vederea de la săraci, și ajută pe toți cu prostime, părăindu-i rău de cei săraci pentru lenevirea lor. Nu zăticnește ci mai vîrtos îndeamnă, pe cei ce au proeresis spre bine, și împreună se bucură de facerile de bine. Are evlavie și PROERESÍS s. n. (Înv.) Bunăvoință, intenție bună, generozitate. [Var.: proéres s. n.] – Din ngr. proéresis. cinstește pe cei bătrîni. Primește îmbrățișează cu vitejie împlîrile cele cu nenorocire. Primește cu bucurie, și ajută pe cei străini, nu cinstește mai mult pe cei bogați, către paguba și defăimarea săracilor. Nu înșeală pe nimeni, ci păzește credința și pacea către toți. Nu pizmuiește nici osîndește pe vreunul cîndva, ci mai vîrtos se bucură de fericirea altora, și se minunează de istețimea și îndemînarea lor, și le rîvnește, depărtîndu-se de mijlocul cel cu care se îmbogățesc oamenii cei răi. Știe să se înfrîneze și să-și oprească mînia p103/116 sa către cei răi, fugind de vrăjbi și împoncișături, și mai ales cu dulceața și ÎMPONCIȘĂ, *împoncișez*, vb. I. (Înv.) 1. Refl. recipr. A veni în conflict cu cineva sau cu ceva, a fi în dezacord; a se contrazice. 2. Tranz. A înfige un obiect ascuțit; a împlînta. – În + ponciș. blîndețea sa, împăciuiește și potolește dihoniiile. Se ferește de sminteli și de DIHÓNIE, *dihonii*, s. f. (Reg.) Neînțelegere care degenează în vrajbă. – Din ngr. dihónia. tulburările celor răi, care îi supără bunătatea sufletului său, și îl lipsește de liniștire. Suferă greșalele altora, socotindu-se că și alții mulți mai înțelepți le suferă. Nu bănuiește îndată, la încredințarea cuivași, fără de îndestulată cercetare și încredințare. Și nu crede îndată, părerile cele de obște, sau clevetirile, și fuge de orice pricină ce supără buna viețuire, a prietenilor săi. Este răbdător, iertător, dulce făcător de bine, smerit la vorbe și la urmările lui, și nu este aspru, nici obraznic, nici iubitor de sineși, nici trufaș, și nu se scîrbește, nici se mînie îndată. Și nu se mulțumește niciodată să audă, nici să vadă nedreptele lucrări și minciunile altora, ci iubește adevărul. Duce ajutorul cel după putință fără de căire, sau mîhnire și fără de zăbavă. Este neaducător aminte de rău, și nu

vorbește de rău, ci mai vîrtos face bine celor ce-l urăsc, și îl clevetesc. Nu cugetă nici judecă pe alții, decît cugetă și se judecă pe sine. Soarele nu apune niciodată, pînă nu se va ierta și se va împăca cu cel ce l-a scîrbit. Dacă are supuși, sau robi îi metahirisește cu blîndețe părintească. El însuși se supune și ascultă de

METAHIRISI, metahiriesc, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A folosi, a utiliza. ♦ A obisnui, a practica (un obicei). ♦ A dori, a pofti. 2. A exercita, a practica (o meserie, un negoț etc.); a face ceva, a se îndeletnici cu... - Din ngr. m'etahir'isomai (viit. luimetahir'izo).

stăpînirea cea politicească, și către cei mai sus decît el, și către boieri aduce cinste smerenie și cuviincioasă plecăciune. Împlinindu-și datoria către stăpînitori fără de mîhnire îndesește mergerea la rugăciunile cele de obște ale Bisericii, păzind posturile cele orînduite, și poruncile Bisericii fără de a se prigoni vreodată, sau a se certa, și a sminti pe cei mai proști. Cinstește p104/117 partea preoțească fără de fățarie, și nu osîndește pe cinevași vreodată, ci mai vîrtos fuge de adunările ce obișnuiesc în voroave a osîndi pe alții, și mai ales pe ceata preoțească, căci osînditorii de preoți, scîrbesc și întristează inimile norodului, către cinstea și evlavia credinței.

PENTRU BUNĂTĂȚILE
cele vremelnice și cele veșnice.

Î. Ce lucru este vremelnicul bine?

R. Este tot aceea, ce Dumnezeu dă omului ca să se hrănească, sau pentru odihna lui, și ajutorul săracilor pentru ca să-l facă bine cunoscător.

Î. Cum se împarte vremelnicul bine?

R. În trei, în bine cinstit, în bine folositor și în bine veselitor.

Î. Ce este binele cel cinstit?

R. Cinstea, de la ipochimenile cele mari, și bunul ipolipsis, care din IPOCHÍMEN, *ipochimeni*, s. n. (Înv. și fam.; azi ir.) Persoană, individ, ins. [Acc. și: *ipochimén*] – Din ngr. ipokímenon.

ipólipsis n., pl. urî (ngr. ypólipsis, d. vgr. 'ypólepsis, a. î. V. perilipsis). Sec. 18-19. Reputațiune, renume. – Și -psă, f.

ipolipsis (ipolipsisuri), s. n. – Considerație, stimă, apreciere. Ngr. ὑπόληψις (DAR; Gáldi 201). Sec. XVIII, ínv.

blîndețele și bunătățile sale, și pentru multa învățătură, și buna creștere, și silința sa le cîștigă omul.

Î. De unde vine omului, blîndețele și bunătățile?

R. Ori din fire vin, sau din înțelepciunea și silința ipochimenului, sau din darul lui Dumnezeu, care la oamenii cei credincioși se dă sau din bunele învățături și adunări, ce se obișnuiește cinevași din tinerețele sale. p105/118

- Î. Care blîndețe îmbunătățite vin din fire?
- R. Duhul cel îndemînatic, îndrăznirea, buna înfățișare a obrazului, bărbăția trupului, și frumusețea, smerita istețime la adunări, sădita dulceață a ipochimenului către toți, și dragostea patriei și a părinților.
- Î. Care blîndețe nu vine din fire la om, ci se cîștigă cu silința?
- R. Multa știință la măiestrii, săvîrșirea la meșteșuguri, îndemînarea la pricini, lucrarea cea mare a lumii, care prin umbletul și trecerea străinelor locuri țări și împărății, se învață arătarea a neamului bun, dreptatea către aproapele, dreapta judecata la lucrurile lumii, ce vine din citirea istoriilor, a slăviților bărbați, și mai decît toate, din adunarea îmbunătățiților și procopsiților oameni.
- Î. Care sunt acele bunătăți ce vin la om din darul lui Dumnezeu?
- R. Este dragostea către aproapele, credința, nădejdea, răbdarea, milostivirea către săraci, smerenia, mintea, sau buna chibzuire, spre a se feri cinevași de primejdii, bărbăția sufletului, cumpănirea la prefacerea lucrurilor, dreptatea, curățenia către pornirea patimilor, și cu un cuvînt, creștineștile bunătăți, fără de dumnezeiescul dar nu se cîștigă niciodată.
- Î. Ce este binele folositor întru această viață?
- R. Este aurul, argintul, casele, hranele, hainele, cele mișcătoare și nemișcătoare lucruri, și toate acelea ce trebuiesc celor locuitori în orașe și în sate (însă spre îndeustulare, iar nu spre dulcetuiri) căci suntem datori să le avem acestea și spre ajutorul aproapelui, iar nu cumplit, sau numai pentru al nostru folos, și urmașii să nu se rădăiească bogăția se face pricinuitoare de toată împlinirea și păgubitoare aceluia ce rău o metahirisește.
- METAHIRISI, *metahirisc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) 1. A folosi, a utiliza. ♦ A obisnui, a practica (un obicei). ♦ A dori, a pofti. 2. A exercita, a practica (o meserie, un negoț etc.); a face ceva, a se îndeletnici cu... - Din ngr. m'etahir'isomai (viit. lui *metahir'izo*).
- Î. Cum cîștigă omul aceste bunătăți?
- R. Ori de la părinți le moștenește, sau cu multă osteneală și primejdie le cîștigă, și cu vrednicia le crește, le sporește și le păstrează cu buna iconomie. Sau Dumnezeu le dă să arate de față buna sau reaua lor voință, cu lucrarea acestei bogății, ca să rămîie omul la dreapta Judecată a lui Dumnezeu fără de răspuns.
- Î. Este iertat, a face cinevași orice mijloc, pentru a cîștiga aceste bunătăți vremelnice?
- R. Nu, decît numai acelea care se pot cîștiga cu ostenele drepte, sau din venitul avuturilor, după porunca lui Dumnezeu, și după pravilele

pământului, însă fără a vătăma pe aproapele nostru, iar într-alt chip bogăția aceea nedreaptă, ne pricinuieste munca cea veșnică; și rușinare întru această viață.

Î. Cum trebuie să metahirisească omul aceste bunătăți vremelnice?

R. Nu trebuie cinevași, să se dea cu toată pofta și dragostea la acestea, ca să nu cadă în patima iubirii de argint, care este rădăcina a multor răutăți, ci să se ajutoreze cu dînsule la trebuințele vieții, cu cumpănire, să ajutoreze și pe cei de aproape săraci, să trăiască cinstit, și să nu-și puie toată nădejdea la aceste vremelnice și stricăcioase bunătăți, nici să le metahirisească spre lucrarea poftelor celor rele, ci spre fapte bune plăcute întru slava lui Dumnezeu.

Î. Ce lucru ne face, să ne lipsim de aceste bunătăți?

R. Lenevirea, trîndăvirea, pregetarea, și jocurile cărților p107/120 celor păgubitoare, și altele asemenea curvia, beția, și mai ales mîndria, adunările cu muierile cele rele, sau cu bărbați cu rele obiceiuri, sau pizma și răutatea oamenilor celor vicleni. Însă de multe ori și Dumnezeu pentru folosul nostru, ne face a ne lipsi de aceste bunătăți cu multe mijloace, adică, cu războaie răzmerițe, cu aprinderea de foc, cu înecături de ape, cu jefuiri de tîlhari și de hoți ca să cerce răbdarea noastră, ca și a lui Iov și a altora.

Î. Dacă ne lipsim de aceste bunătăți ce trebuie să facem?

R. Să mulțumim voinței lui Dumnezeu, zicînd ca Iov: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat în veci.” Fără de a arunca pricina sărăciei noastre, la cela sau la celălalt, nici să cerem a răsplăti acelora care ne-au păgubit. Nici să ne întristăm foarte, căci am pierdut lucruri vremelnice și trecătoare (iar nu veșnice) ci să păzim bogăția cea adevărată a sufletului neclintită, adică credința către Dumnezeu cu fapte bune, care sunt bogăția cea nerisipită, și folositoare, și întru această viață și în cea viitoare.

Î. Care este bunătatea cea veselitoare întru această viață?

R. Este aceea care trebuiește, spre mulțumirea sufletului, și îngrijirea trupului.

Î. Dobîndirea tuturor acestor bunătăți, se cuvin, și la suflet și la trup?

R. Nu, decît aceea numai, care nu este împotriva voinței lui Dumnezeu, și care se cîștigă cu cinste, cu smerenie, cu orînduială, și cu dreptate, plăcute sfintei Biserici. După pravilele împărătești, și după obiceiurile pământului,

și mai decît toate, cînd dobîndirea acestor bunătăți nu pricinuiesc sminteală, sau vreo pagubă aproapelui nostru sau altuia.

Î. Care bunătăți pot, să mulțumească, și sufletul și trupul, fără a sminti sfințenia pravoslavniciei credințe, și cinstea faptei bune?

R. Toate desfătările lumești ce se fac cu rînduială, cu smerenie, și cinstit. După cum a se primbla cinevași pe la locuri cinstite, a se aduna și a vorovi plimb (vest și sud) și primblu (est și nord), a -á v. tr. (lat. *per-ámbulo*, *-lare*. V. umblu) – Vechi priumblu și prembu. În Maram. preimblu, în Ban. preumblu. V. preport.

cu oameni procopsiți și cu multe științe. Cîntarea musichiei celei bine glăsuitoare. Faptele cele pentru paza sănătății, jocurile cele nepăgubitoare, și cinstite. Cetania cărților și a istoriilor, pentru isprăvile și săvîrșirile a celor vechi, și noi îmbunătățiți bărbați, și mai ales deprinderea la învățături, care este cea mai adevărată hrană a sufletului.

Î. Care este dobîndirea cea bună, a bunătăților lumești?

R. Dobîndirea lumeștilor bunătăți trebuie să fie, nu ca o poftă a dulceții, ci ca o odihnă a trupului către ostenele, și ca o oprire a grijilor de către lucrarea fieștecăreia stări, ca după acestea să se facă omul, mai osîrdnic la trebile sale, adică ca să se bucure cinevași, nu pentru săvîrșirea poftelor celor rele, ci pentru odihna duhului, mîngîierea trupului, și paza vieții, și acestea toate, să le dobîndească în slava lui Dumnezeu, iar nu pentru nesățioase lăcomii, precum zice și prorocul: „De veți voi și Mă veți asculta, bunătățile pămîntului veți mînca”. Căci păcătoșii cu nevrednicie se bucură de bunătățile pămîntești ca niște nemulțumitori către Făcătorul de bine Dumnezeu.

Î. Pentru ce nu se mulțumește omul la aceste vremelnice, și veselitoare bunătăți, măcar de le și dobîndește, dar p109/122 iarăși pofteste altele, și după ce cîștigă și pe acelea iarăși altele pofteste?

R. Pentru că omul s-a zidit firește, să poftască totdeauna veșnica sa fericire, adică ca să iubească dobîndirea adevăratei fericiri celei cerești, dar biruit fiind de amăgirea pămînteștilor, vremelnice bunătăți se întunecă, și în loc ca să poftască binele cel nemărginit, iubește și pofteste trecătoare bunătăți, ce nu-i sunt în destul ca să-i sature pofta, de aceea tot pofteste și se chinuiește poftind, precum zice și Sfîntul Ioan Zlatoust: „Moare tot mai multe poftind”.

Î. Care este binele cel veșnic?

R. Unul Dumnezeu, Făcătorul tuturor, ca un nemărginit veselitor, bun, și veșnic.

Î. Cum poate omul să cîștige acest bine veșnic?

- R. Când Îl va iubi mai mult decît pe toate bunătățile lumii, și cînd va iubi și pe celelalte bunătăți, numai pentru dragostea lui Dumnezeu.
- Î. Care este acela ce ne face să ne lipsim de acest bine veșnic?
- R. Numai păcatul, ca un împotrivor poruncilor lui Dumnezeu, și ca o nemulțumire a zidirii către Ziditorul.
- Î. Ce este păcatul?
- R. Neascultarea către Dumnezeu, și depărtarea lui Dumnezeu de către sufletul omului.
- Î. Cum se face omul neascultător lui Dumnezeu?
- R. Când nu păzește poruncile Lui, și cînd nu ascultă învățăturile Bisericii, care Sfinții Părinți le-au așezat, la acele șapte Soboare, și cînd nu se pocăiește de păcatele sale, și mai ales, cînd nu ascultă pe părinți, pe dascăli, și dumnezeieștile învățături. p110/123
- Î. Care este munca la cei ce nu păzesc poruncile lui Dumnezeu și ale Bisericii?
- R. Lipsirea Aceluia unuia bun, adică a lui Dumnezeu, și aceasta este munca cea veșnică a iadului, ce se zice și veșnica moarte a sufletului.
- Î. Ce răsplătire vor avea, cei bine credincioși și supuși lui Dumnezeu, și pravoslavniciei sale Biserici?
- R. Slava cea veșnică (care va să fie după viața aceasta) la cerescul rai al desfătării, și o viață de-a pururea la veșnica lumină, a măririi lui Dumnezeu, și o petrecere de totdeauna cu îngerii, și cu sfinții cei din veac, iar pe lumea aceasta o liniștire.
- Î. Ce este moartea trupului?
- R. O despărțire vremelnică a sufletului de trup.
- Î. Ce este moartea sufletului?
- R. O despărțire veșnică a sufletului celui păcătos, de Dumnezeu.
- Î. Ce este mai cu deadinsul, trebuincios omului ca să urască mai mult și să se teamă?
- R. Păcatul, ca pe un pricinuitoare de mare prăpădenie și pieire omului, și ca un lucru neplăcut, Atotputernicului Dumnezeu, și carele muncește pe păcătoși, și în viața această și în cealaltă, și îl face urîcios către ceilalți oameni, și îl depărtează de veșnicile bunătăți cele cerești. p111/124
-

PENTRU NEPUTINȚELE
trupului, și pentru dietă

- Î. În ce chip poate cinevași să se ferească de boalele trupului?
- R. Să privegheze mai nainte pînă a veni boala, să-și păzească sănătatea, iar dacă se va bolnăvi, să îngrijească pentru tămăduirea sa, și mai nainte de toate omul să fie nemîhnit și mulțumit în starea care se află, căci nemulțumindu-se de puțin, sau de cumpănită norocirea lui, își pierde liniștea, și mai în urmă și sănătatea, care este cea mai mare comoară a vieții omului.
- Î. Pentru ce omul este supus boalelor?
- R. Căci a necăjit pe Dumnezeu cu păcatele, dar Dumnezeu ca un Milostiv, va să-l aducă la pocăință, și la aducerea aminte de moarte, cu boalele sau de multe ori din împlinire și paza cea rea a omului, sau și din fireasca neputință, a stomacului trupului omenesc. Că de nu s-ar fi bolnăvit omul niciodată, rămînea nemuritor și veșnic întru această deșartă lume chinându-se.
- Î. Care este cel mai adevărat mijloc, să se păzească cinevași de boale sau neputințe?
- R. Mai nainte de toate, să trăiască cu bună orînduială și cu pază, și să nu se biruiască de beție, și de alte patimi trupești.
- Î. Ce socotești cu aceasta, viață cu bună orînduială și cu dietă? [p112/125](#)
- R. Să nu mănînce cinevași mai mult, nici prea mult să postească, să nu ostenească peste măsură, nici iarăși să fie nemișcat și fără treabă. Să nu se îndeletnicească în desfătări, și în poftele dulceții, nici iarăși să fie peste măsură înfrînat. Să nu se întristeze de împlinirile ce-i va veni, nici iarăși să fie nesimțitor. Aceasta este dieta, paza, și buna orînduială a vieții, căci desfătarea sau veselia, și traiul cel bun, și slobozenia poftelor trupești, pricinuiesc trîndăvire și multe boale de moarte. Iar cumpănirea și buna rînduială a petrecerii, păzește sănătatea cea de mulți ani, a vieții omului.
- Î. Cu ce mijloc poate cinevași, să fie slobod de boala sa, păzindu-se sănătos?
- R. Cu rugăciune către Dumnezeu, cu milostenie către săraci, cu doctorii, și cu liniștită și nemîhnită viață, și cu dietă.
- Î. În ce chip cu rugăciunea și cu milostenia, se tămăduiește bolnavul?
- R. Sau prin mijlocirea preoților, cu slujba Sfîntului Maslu (că preoții sunt slujitori lui Dumnezeu însuși adevăratului Doctor, și mijlocitori ai oamenilor către Dumnezeu) sau însuși bolnavul cu lacrimi să se roage

înălțînd mîinile către milostivul și prea înduratul Dumnezeu. Să se ispovădească și să se pocăiască (curățînd adică mai întîi sufletul, apoi trupul, carele de la suflet își are ființa) și așa cu înlesnire se va tămădui, și cu milostenii cu care îndatorează pe Dumnezeu, cînd multe guri ale celor flămînzi, vor striga pentru dînsul zicînd, Doamne miluiește.

Î. Ce este meșteșugul doctoriei? [p113/126](#)

R. Un meșteșug care învață pe om, a tămădui boalele, cu multe feluri de buruieni, pe care doctorii cu multe feluri de cercări îl învață în Academiile Evropei.

Î. Ce este dieta, adică paza, sau ferirea pentru a fi omul sănătos?

R. Să mănînce puținel, și bucate ușoare și lesne mistuitoare, să trăiască cu bună orînduială, și cea mai multă parte din zi să o petreacă umblînd, ca să se ostenească puținel. Că somnul cel mult, și șederea adică nemișcarea, este izvor a multe boli.

Î. Avem datorie ca să cinstim pe doctori?

R. Avem, căci precum la tămăduirea cea sufletească sunt preoții, așa și la lecuirea trupească sunt doctorii săvîrșitori. Dar cu toate acestea, nădejdea cea adevărată a sănătății noastre trebuie să o avem pururea la Dumnezeu, și la milostenia cea către săraci.

Î. Cum poate doctorul să vindece pe cei bolnavi?

R. Doctorul mai întîi, trebuie să cunoască de unde a venit sau s-a început, boala, și apoi orînduiește doctoriile cele cuviincioase și folositoare la acea patimă.

Î. Cum se numesc aceia care lucrează doctoriile cele ce le orînduiesc doctorii?

R. Hirurghi, care lecuiesc ranele trupului cele după dinafară, și orice altă patimă, unde poate lucra cu mîna. Iar cei care lucrează și fierb, și plăzmuiesc doctoriile cele orînduite de doctori, se numesc apoticari sau spițeri.

Î. Pentru ce sunt trebuincioși apoticarii, apotica sau spițerii, și spițăria, adică magazia cea cu multe feluri de leacuri? [p114/127](#)

R. Pentru ca să facă, leacurile acelea ce le orînduiesc doctorii în scris, și pentru ca să scoată ape, spirturi, lecuitoare din multe feluri de buruieni, flori și rădăcini și copaci, după rînduielile ce sunt înscris ale acestui meșteșug, și să potrivească cu bune măsuri doctoriile, alifiile și blasturile, însă nu din buruieni și flori vechi și trezvite, ci proaspete.

Î. Mai este altcevași trebuincios, pentru a-și păzi cinevași sănătatea?

- R. Umbletul cel de-a pururea (adică potrivita plimbare la axohi, la livezi, $\alpha\xi\iota\omicron$ = cameră de amenajat; $\acute{\alpha}\xi\omega$ = transmite de la un loc la altul, transfera grădini, și izvoare), căci șederea multă este pricinuitoare a multe boale, și neputințe, după cum zice și Ipocrat, potrivita osteneală, mîncarea cea cu rînduială, și împuținarea grijilor, și mai ales să meargă adesea la locuri cu aer curat, pentru căci aerul este ca o hrană a stomacului, și întăritor plămînilor, iar împotrivă aerul cel ce nu este curat, este pricinuitor de multe patimi, și boale la om. Să nu bea băuturi fierbinți și iuți, căci strică umezeala sîngelui cea bună, și pricinuieste dărăpănare și stricare trupului, și îngroșare minții.
-

PENTRU CER

- Î. Ce este cerul?
- R. Este o nemăsurată înălțime, în care se află trupurile cele luminătoare, învîrtindu-se după fireasca lor mișcare, adică, Soarele, Planetele, și celelalte Stele, iar p115/128 între cer și între Pămînt se zice atmosfera, sau locul văzduhului, în care se învîrtește aerul (vîntul) cu aburul pămîntului.
- Î. Care este mai mare, din cîte se văd ale cerului?
- R. Soarele, carele este cel nemișcat vîrf al lumii, dintr-a căruia lumină se luminează Planetele, și toate celelalte trupuri cerești, dar din oareșicare, semne întunecoase, care se văd cu telescopuri în Soare, cei mai de curînd astronomi, cunosc că și el se învîrtește pe osia sa, la fieștecare douăzeci și șapte de zile o dată, fără de a se apropia de vreun alt trup, fiind mare foarte.
- Î. Cum nu se întoarce Soarele împrejurul Pămîntului, și cum Soarele este vîrf tuturor?
- R. Fiindcă toate, Pămîntul, Planetele, și celelalte firește îngreuindu-se una de către alta, trebuie să aibă un vîrf al greutateii, împrejurul căruia se mișcă prin tragere și prin împingere, a tuturor făpturilor lumii.
- Î. Ce sunt Planetele, și Stelele cele ce nu sunt planete, și Comete, adică stea cu coadă?
- R. Planetele sunt șapte, cele mai mari trupuri care umblă în preajma Soarelui, adică Ermi, Afrodita, Pămîntul, Aris, Zefs, Cronos, și Ersiel^(a) din care cele trei mai după urmă, sunt cu mult mai mari decît Pămîntul, iar Stelele cele ce nu sunt planete, sunt foarte luminoase, și de tot nemișcate, ce stau într-un loc pe cer prea departe, și mai departe decît Planetele, și pentru că

este atîtea milioane de miliarde depărtare, de p116/129 aceea ochiul nostru noaptea, le vede atîta de mici. Iar Comete, sunt stele care umblă dintr-un loc într-altul, și nu sunt rotunde ca celelalte Stele, pricina mișcării lor, și mai pe largă învățătură a acestor trupuri cerești, o veți afla în astronomie.

(a) Așa s-a numit acela carele au găsit această Planetă.

Î. Ce alt mai putem vedea pe cer, vrednic de povestit?

R. Cele douăsprezece zodii, în feluri de chipuri alcătuite de Stele mărunte ce nu sunt planete, acestea sunt Asterismi, adică multe stele adunate, sau **ASTERÍSM** s.n. 1. Proprietate a unor minerale de a prezenta în masa lor cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele în diferite direcții. 2.(*Rar*) Constelație. [*< fr. astérisme*].

adunări de multe stele, împărțite în douăsprezece semne, care săvîrșesc un rotocol al cearcănului pe cer, și Pămîntul în mergerea lui ce face împrejurul Soarelui se întîlnește pe fieștecare lună cu cîte una, și se numesc așa: Berbece, Taur, Gemeni, Rac, Leu, Fată, Cumpănă, Scorpie, Săgetător, Cornul caprei, Udeală, și Pește. Și acestea taie cu așezarea lor cea încurmezită, rotocolul isimeriei, adică al potrivirii zilei cu noaptea, *isimerie (-ii), s. f. – Ecuator. Gr. ἰσημερία „echinocțiu” (DAR). Sec. XVIII, înv.*

depărtîndu-se și apropiîndu-e de dînsul din toate părțile, de cîte douăzeci și trei de mire, adică șase luni, către Polul arcticesc, și șase luni

MÍRĂ, mire, s. f. 1. Riglă cu diviziuni speciale, care servește la măsurarea indirectă a distanțelor sau a înălțimilor. 2. Cătare (la armă). 3. Imagine-tip transmisă pe ecranul televizoarelor pentru reglarea imaginii acestora. – Din fr. mire.

MÍRĂ s. 1. v. cătare. 2. miră hidrometrică v. limnometru. 3. (FIZ.) imagine de reglaj. (~ la TV.)

către Polul antarcticesc. Și Pămîntul într-o învîrtejire sa, de peste an, trecînd isimeria, întrece pe zodiacescul rotocol, și se fac cele patru vremi ale anului. Și pentru neputința științei voastre, îndestul vă este acestea deocamdată.

Î. Cum se fac aceste patru vremi ale anului?

R. Cînd se apropie pămîntul de polul nostru, cel despre amiazăzi, depărtîndu-se de rotocolul isimeriei, al cearcănului cu 23 de mire, ajungînd pînă la starea Soarelui, de la 21 iunie se face vară, și iarăși de acolo trecînd zodiacescul drum, prin rotocolul isimeriei către Polul arcticesc, depărtîndu-se cu 23 de mire pînă la p117/130 starea Soarelui din 21 decembrie se face iarnă, și este pînă la douăzeci și una de martie.

Î. Dar celelalte două vremi cum se fac?

R. Primăvara se face, urmîndu-și Pămîntul zodiacescul său drum, ajunge la rotocolul isimeriei în 21 de martie, și potrivește (aici la noi) ziua cu noaptea totuna, și apoi cîte puțin, adăogînd ziua, pînă la 21 de iunie, la tropicescul Cornului de capră, în prelungire de trei luni, și de acolo întorcîndu-se iarăși înapoi, către rotocolul isimeriei, în trei luni, pînă la 21

septembrie, câte puțin micșorându-se ziua, se face a doua isimerie, a toamnei, pînă la 21 decembrie, ce ajunge Pămîntul pe tropicescul carchin, **cearcăn = curcubeu, halo**

și de acolo să se întoarcă iarăși către Polul al amiază-zilei, care mai bine și desăvîrșit vă veți pliroforisi la meșteșugita sferă.

PLIROFORISÍ, pliroforisesc, vb. IV. Tranz. și refl. (inv.) A (se) lămuri, a (se) documenta; a (se) convinge. – Din ngr. plirofōrisa (aor. lui pliroforó).

Î. Tălmăcește-mi ce este o miră?

R. Este o parte din cele 360 părți a unui rotocol, pentru căci fieștecare ciclu, adică rotocol a sferei, se împarte în 360 părți deopotrivă, precum se arată la harte, deci cînd zicem, că pămîntul trece pe toată ziua, o miră deasupra **hărtă f., pl. hărți, vechi și harte (pol. karta, supt [!] infl. lui hîrtie). Vechi. Carte, document, act: harta testamentului, adică [!] carte cu limbă de moarte (Dos.). Azî. Neol. de la 1793 (it. carta, apoi fr. carte [supt infl. lui hîrtie], iar acestea d. sp. pg. carta. Portughejii au dat întîia oară acest nume hărții). Foae de hîrtie orî altă suprafață pe care e reprezentat pămîntu întreg sau o parte din el, o țară, un județ, marea ceru ș. a.: hartă geografică, geologică, astronomică. V. plan 1.**

zodiei, înțelegem că trece mira a 360 a rotocolului zodiei și fieștecare miră are lungime de douăzeci și cinci miluri, geograficești.

Î. Spre ce este trebuincios Soarele?

R. Ca să se facă lumină, cu lumina sa, și să lumineze toate Planetele, și toate Stelele cele dimprejuru-i, și să încălzească pămîntul cu razele sale, și să hrănească toate dobitoacele, și sadurile adică copacii pămîntului, spre odrăslire și creștere.

Î. La ce alt mai este Soarele folositor? **p118/131**

R. La oameni, căci cu mișcarea pămîntului pe toată ziua ca într-o osie, în fieștecare 24 de ceasuri împrejurul Soarelui, înțelegem și deosebim zilele, săptămînile, lunile, și cu mișcarea cea alăturișă, către amîndoi tropicus, adică opriri ale Soarelui^(a) se fac cele patru vremi ale anului, precum am zis.

(a)Tropicus, popriri ale Soarelui, adică ia un măr, și-l taie drept în două, însă fără a pătrunde bucățile, ci numai într-o parte să fie tăietura, și acea spintecătură este isimerein grami, adică drumul Soarelui a **isimerie (-ii), s. f. – Ecuator. Gr. ἰσημερία „echinocțiu” (DAR). Sec. XVIII, inv.**

ἰσημερει = echinox

γρα = linie; γραμι = scrisoare

potrivirii zilei cu noaptea, iar bucățile de o parte și de alta se numesc Tropicus, adică un Tropicus al Cornului de capră și altul al Racului.

Î. În câte ceasuri se împarte o zi?

R. În 24 de ceasuri împreună cu noaptea, iar ceasul se împarte în șazeci de minute.

Î. Cîte zile sunt întru o săptămîină?

R. Șapte, care se numesc: duminică, luni, marți, miercuri, joi, vineri și sîmbătă.

Î. Cîte zile sunt întru o lună?

R. Unele luni au cîte treizeci de zile, altele cîte treizeci și una, iar februarie douăzeci și opt sau douăzeci și nouă, și se fac trei sute șaiszeci și cinci de zile într-un an, și șase ceasuri.

Î. Cîte luni are un an?

R. Douăsprezece, ce se numesc: ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai, iunie, iulie, august, septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie, precum la Sinaxar se arată.

Î. Cum Soarele luminează pe Lună? Și Luna în vremea nopții luminează Pămîntul? p119/132

R. Cu lumina sa, și cu învîrtejirea pămîntului împrejurul Soarelui, precum și a Lunii împrejurul Pămîntului, care aflîndu-se între Soare și între Pămînt, cu mișcarea sa se face pricină, a mai multei sau a mai puținei mărimi, și luminii ei către noi, cu cîverturile Lunii, și fiindcă Luna este aproape de

чверть = sferturile

sfert n. 1. a patra parte dintr'un tot: *un sfert de ceas*; 2. od. dare plătită la început trimestrial și ajunsă apoi ilimitată (până la 12 sferturi pe an); 3. fâșie mare de pămînt. [Vechiu-rom. și Mold. cifert, șfert = slav. ČETVERTŮ].

Pămînt, are înapoia ei lumina Soarelui, iar lumina ei cea către Pămînt se face (kata aita na klisin, adică spre mai înteles) ca cum ai pune o oglindă,

κατανοητή = de înteles

να κλησις = pentru a apela

într-un perete, și bătînd Soarele într-însa, ea își întoarce lumina, în locul ce va fi în dreptul ei, așa și Luna, luminîndu-se din razele Soarelui, își dă și ea lumina către Pămînt.

Î. Luna nu este planetă?

R. Nu, pentru că este dorifor (adică strejitor) Pămîntului, și îl înconjură pe

Dorifor. *Explicatia*: Termen ptolemeic care se refera la planeta care pazeste Soarele, sau la Ioan Botezatorul - aceasta rasare cu putin timp inaintea Soarelui sau in acelasi timp. Definitia cea mai corecta ar putea cel ce poarta sabia.

STREĂJĂ s.f. v. strajă.

toată luna, o dată căci acest fel de dorifori sau Luni, au și celelalte planete.

Î. Soarele cum hrănește toate rodurile pămîntului? Și toate dobitoacele, și jiganiile și ajută rodirea?

R. Cu căldura sa cea potrivită și hrănitoare.

Î. Cum se face Eclipsis, (întunecarea) Soarelui și a Lunii?

R. A Soarelui se face, cînd Luna înconjură pămîntul, și se întîmplă de se pune între Soare și între Pămînt, atunci Luna oprește, sau umbrește lumina Soarelui, și se întunecă Soarele despre partea aceea a Pămîntului. Precum și a Lunii, iarăși, cînd Pămîntul se întîmplă între Soare și între Lună. Iarăși

oprește Pământul lumina Soarelui, și umbrește Luna, și atunci ni se pare nouă întunecoasă, pînă ce trece Pământul, din drumul Soarelui, și apoi iar se luminează, care acestea le vei afla mai pe larg la sfera meșteșugului Astronomiei.

Î. Cu cît este mai mare Soarele decît Pământul? [p120/133](#)

R. Este mai mare, cu un milion și 40 de mii de ori sau după cum zic alții numai cu un milion. Pentru aceea cu lumina sa, înconjură cea mai multă parte a Pământului. Și după cum mulți filosofi dovedesc prin cercările ce au făcut, că Soarele își are de la Dumnezeu așezarea sa în mijlocul a toate, adică într-un loc îndemînatec, de unde să-și dea razele sale către toate celelalte planete, și să se hrănească toate cu căldura sa.

Î. Pentru ce Soarele iarna nu încălzește Pământul?

R. Iarna Soarele este cu mult mai aproape de noi, decît vara, dar cu toate acestea fiindcă vara Soarele este în dreptul nostru, și razele ne vin drept spre noi, ne încălzește mai mult, iar iarna întorcîndu-se Pământul de la Tropicus al Racului, pînă la Tropicus al Cornului de capră, se arată către noi costiș sau alăturiș. De aceea trebuie să fie căldura mai puțintică către noi, decît vara.

Î. Luna de unde își are lumina?

R. Luna nici o lumină adevărată a sa nu are, ci o luminează Soarele, și de aceea își schimbă vederea, și se arată uneori mai mare și mai luminoasă, alteori mai mică și mai întunecoasă, și aceste prefaceri se numesc cîverturi și se fac din pricina pământului, căci îi oprește lumina Soarelui și o umbrește, și apoi încet încet, învîrtindu-se își ia toată lumina, și se face Panselinos, adică Lună plină.

Î. Unde se duce Soarele seara, cînd se ascunde la apus?

R. Rotocolul Pământului învîrtindu-se (precum am zis) pricinuieste ascunderea Soarelui la apus, carele atunci (pe cînd apune la noi) răsare întru alte părți depărtate, iar la noi rămîne întuneric, și o numim noapte, și [aceap121/134](#)sta se face în toate zilele, învîrtindu-se pământul ca într-o osie.

Î. Spune-ne cu vreo pildă asemănarea?

R. Pământul este ca un ou gogoneț rotund, aprinde o luminare, și zi că este Soarele, pune oul lîngă luminare, și zi că este Pământul împrejurul Soarelui, deci acea parte a oului care este spre luminare, este luminoasă, iar cealaltă parte rămîne întunecoasă. Așa se face ziua și noaptea în lumina Soarelui, carele este lumina a toată lumea, și luminează toate stelele, și celelalte ce umblă împrejurul lui. Pământul își are firește două

mişcări, una adică în fieștecare 24 de ceasuri o dată, ce se învîrtește ca într-o osie, și face ziua și noaptea. Iar alta o dată pe an, la zodiecescul rotocol, și face aceste patru vremi ale anului, precum am mai zis.

PENTRU PĂMÎNT,
și pentru dobitoace.

Î. Ce este pămîntul?

R. O stihie, uscat, rece, greu, și alcătuit din multe făpturi, adică din țărîină, din sărături, din unsori, din silitruri pucioase, mademuri, pietre, și altele. Care toate acestea împreună alcătuiesc un rotocol al pămîntului, împreună cu marea.

Î. În ce chip este Pămîntul? p122/135

R. Rotund, gogoneț ca un ou, după a multora încredințare.

Î. Unde este vîrful, sau buricul pămîntului?

R. În mijlocul rotocolului pămîntului, și acolo caută și se înduplecă orice lucru greu, în care se nasc și se fac după felurime, toate dobitoacele, copacii și ierburile, ce se află deasupra lui, și le hrănește cu umezeala lui cea hrănitoare.

Î. Ce este neamul dobitoacelor?

R. Dobotocul se împarte în două, adică în cuvîntători, și necuvîntători. Cuvîntător este omul, carele este cea mai cinstită făptură a firii, pentru sufletul său cel cuvîntător, pentru multa învățătură a sa, pentru cea desăvîrșit ființă a sa, pentru cele de multe feluri științe ale sale, și mai ales pentru cea după a lui Dumnezeu închipuire și asemănare. Iar necuvîntători se împart în trei, adică în dobitoace cu patru picioare, în zburătoare, și în tîritoare, și acestea se împart în zootoca și ootoca^(a). Și zootoca sunt acele

ζωοτόκος = vivipare

ωοτόκος = ovipare

cu cîte patru picioare, adică, cal, bou, oaie și celelalte. Iar ootoca sunt toate cele cu aripi zburătoare, peștii, gîndacii, gîngăniile, și toate cele ce se tîrăsc cu pîntecele pe pămînt, η αθρινη, η βιδρα, crocodilul, păduchele, aterină (aterine), s. f. – Peștișor marin de culoare argintie. Ngr. ἀθερίνα „specie de pește”, sau tc. *aterina*, din gr. ἀθερίνη șerpui, năpîrca, și celelalte.

(a) Zootoca, sunt acelea care nasc pui mici vii și îi cresc, iar ootoca sunt acelea care nasc ouă în cuiburi și clocindu-le scot pui.

Î. Care este ființa dobitoacelor?

R. Dobitoacele își au acele cinci simțuri și câtevași deosebite puteri, să gîndească, să deosebească, să-și ap123/136ducă aminte, să poftească, să urască, să se bucure, să se întristeze, să-și găsească hrana lor, să se nască, și să se păzească de cele stricătoare. Sunt o nemărginită mulțime în multe feluri pe pămînt, și fără de număr, de gîndaci, gînganii, mari și mai mici, și unele atîta de mici, cît abia se văd, și aceasta pentru ca să ne mirăm de multa înțelepciune a Făcătorului a toate. Și acestea se împart în multe stări, adică în Ostracoderma, cu coaja tare, Coleoptera cu aripile vîrîte sau ascunse în coajă. Imenoptera^(a) cu aripile ca o pojghiță și celelalte, după cum mai pe larg le vei citi la Istoria firească, a lui Kir Bufon, și a lui Kir Bomar.

Istoria naturala. Autor Georges Louis Leclerc Buffon. In 1749 a fost publicat primul volum din Istoria naturala. Desi nu se baza în general pe cercetari proprii si ...

VALMONT DE BOMARE, JACQUES-CHRISTOPHE (b. Rouen, France, 17 September 1731; d. Paris, France, 24 August 1807) *mineralogy, natural history*. The extensive writings and public lectures of Valmont de Bomare made him one of the most influential popularizers of natural history studies in France during the later years of the Enlightenment.

(a) Numai liliacul carele cu toate că este zburător imenopteron, dar naște pui vii, și îi hrănește cu laptele său.

Î. Ce este viața tuturor dobitoacelor?

R. Este o fierbințeală viețuitoare, și putere înrădăcinată, ce dă însuși de sine mișcarea lor, și aceasta se zice viață a dobitoacelor, celor necuvîntătoare, căci este vremelnică și îndată se strică, cu pierderea trupul lor. Iar viața oamenilor ajunge la sufleteasca nemurire și veșnicie.

Î. Ce este hrana dobitoacelor, și care sunt cele necurate?

R. A mînca fieștecare fireasca și trebuincioasa hrană, și să o mistuiască cu băutura, ca și oamenii, oprind în trup numai mustul, sau zeama cea folositoare și hrănitore a mîncării, iar cea de prisos și netrebnică lepădînd. Cele zburătoare și necurate se hrănesc cu cărnurile altor păsări mai mici, în silă hrăpindu-le, avîndu-și botul lor întors în jos, de aceea nici apă nu beau, și mîncarea și-o p124/137 au, din ascuțirea unghiilor lor. Iar cele cu patru picioare și necurate dobitoace, sunt asemenea, cîte se hrănesc, cu carnea altor dobitoace și mortăciuni. De aceea și carnea acestor dobitoace mîncătoare de carne este stricătoare la oameni, încă și cîte își au unghiile nespintecate precum calul, măgarul, și altele sunt nenumărate, măcar deși nu mănîncă cărnuri ci iarbă.

Î. Care sunt păsările și dobitoacele cele curate?

R. Păsările cele curate sunt cele ce se hrănesc cu sămînța ierburilor, și cu rodul copacilor, și beau apă, și nu-și au botul și unghiile prea strîmbe și ascuțite. Iar dobitoacele cele curate sunt cîte cu patru picioare se hrănesc

cu iarbă și cu alte roade, sau semințe, și își rumegă al doilea mîncarea, precum boii, și oile, încă și cîte își au unghiile spintecate în două, precum porcul. Peștii iarăși se hrănesc cu alți pești mai mici și cu gîndaci și cu ierburi din apă, a căroră dulceață și curățenie o cunoaște gustarea.

Î. Ce este trupezasca creștere a dobitoacelor?

R. Cînd părțile unui trup, de curînd născut, cu fireasca lor mișcare, cîte puțin se lățește, pînă să se facă trup desăvîrșit, după fireasca sa închipuire, și frumusețe și înființare.

Î. Ce este nașterea dobitoacelor?

R. A naște firește pe alt dobitoc, după felul și asemănarea lui.

Î. Afară din mîncare ce mai este trebuincios pentru traiul dobitoacelor?

R. Aerul pentru răsuflare, carele de va lipsi, nici un dobitoc nu mai trăiește pe pămînt, căci intrînd și ieșind p125/138 vîntul cu răsuflarea ce face, ajunge pînă la fिकाți și îi dă putere în inimă pentru prefacerea sîngelui.

Î. Cîte feluri de dobitoace sunt pe pămînt?

R. Trei feluri, zburătoare care umblă în vînt. Cu cîte patru picioare care umblă pe pămînt. Și peștii care trăiesc în ape (avînd și aceștia puțin aer în fिकाți cu care înoată mai cu înlesnire). Amfibia adică care trăiesc în apă și pe uscat. Zoofita adică cîte sunt și ca un dobitoc, și ca o buruiană după cum buretele, polipus caracatița și celelalte.

Î. Unde stă pămîntul?

R. În văzduh, înconjurat de atmosfera lui sau întemeiat pe ape, precum zice Sfînta Scriptură, dar însă firește se învîrtește în osia sa, și stă pornindu-se a pururea după voința Ziditorului a toate.

Î. Mai este altcevași deasupra pămîntului?

R. Mai este, marea, gîrlele, bălțile, munții, dobitoacele, și toate celelalte văzute.

Î. Pentru ce nu se varsă apele după fața pămîntului în adîncime, dacă este pămîntul rotund, și se învîrtește?

R. Pentru că părțile unei roate, și trupurile cele grele, negreșit se înduplecă firește, fieștecare la vîrful său, și mai ales prin puterea cea trăgătoare sau sugătoare a planetelor (după încredințarea a multor înțelepți) sau prin grabnica învîrtire ce în 24 de ceasuri face Pămîntul în osia sa primprejurul Soarelui, și așa rămîne Pămîntul nestrămutat, și tot în starea sa cea dintîi, după porunca Ziditorului a toate, și va fi pînă la sfîrșitul veacurilor. p126/139

PENTRU SADURI

Î. Ce sunt sadurile, adică ierburile și copacii?

R. Este o naștere firească a pământului, care singur cu hrănitoarea umezeală a sa, răsare prin vreo rădăcină sau sămânță, și odrăslește spre hrana și trebuința dobitoacelor, și își are rădăcinile întemeiate, și din rădăcini crește trupul ierbii și al copacului, și din trup răsar, odrasle, ramuri, frunze, flori, rod și sămânță. Are firească putere în sîmbure, în sămînță, în rod, sau în rădăcini a naște alta, asemenea după felul ei, (și în toate sadurile este parte bărbătească și femeiască, care pe vremea înfloritului prin vînt se împreună) și toate se hrănesc din umezeala pământului. Neconținut trage (afară numai pe vremea iernii, sau pe vremea de multă secetă cînd pămîntul este, sau înghețat, sau uscat zvîntat) prin coaja sau pielea sa, pe vremea cînd pămîntul se află într-o potrivită căldură, și este mai domol și umejos, și suge acea zeamă, sau mustăreață umejoasă. Care fieștece buruiană, sau copaci firește îi priește, adică ori sărat, ori acru, ori iute, ori cald, de care acest fel de zemuri metalicești, pămîntul este plin. Așadar mărul cel acru suge zeama cea acră, cel dulce, dulce, țelina zeama cea călduroasă, ceapa, prazul și usturoiul, zeama cea iute, florile zeama cea mirositoare, și celelalte, altele după cum firește îi place și îi priește.
[p127/140](#)

Î. Cum se deosebesc copacii și sadurile?

R. Unele sunt jos, scurte, și subțiri, și se zic ierburi. Altele sunt mai mari, mai nalte și se numesc copaci scurți. Altele prea mari și sunt copacii cei nalți roditori și neroditori, care prin rădăcini sau semnițe sau sîmburi ce cad pe pămînt, sau se sădesc de către săditori, își au creșterea și rodirea după soiul lor. Pentru acestea destule au scris, Dioscorid elinul și Lineu italianul.

Dioscoride (Pedanius Dioscorides, n. cca 40 la Anazarbus, Sicilia, [Asia Mică](#), d. cca 90) a fost un medic, [farmacolog](#) și [botanist grec](#), care a trăit la [Roma](#) în timpul împăratului [Nero](#). Întrucît era chirurg în armata împăratului, a avut numeroase ocazii de a călători de-a lungul și de-a latul [Imperiului Roman](#) și de a aduna informații despre substanțe ce pot fi folosite în [medicină](#).

Dioscoride a scris o carte în cinci volume, „*De Materia Medica*”, precursor al tuturor [farmacopeilor](#) moderne și unul din cele mai însemnate atlase botanice din istorie. Importanța acestei cărți mai constă și în înregistrarea unei serii de nume de plante în alte limbi decît [greaca](#) și [latina](#): găsim în paginile sale și menționarea unor denumiri de plante medicinale în [limba dacă](#).

Carl Linné, născut [Carolus Linnaeus](#), cunoscut după înnobilare drept [Carl von Linné](#) (n. 23 mai 1707 – d. 10 ianuarie 1778), a fost un [botanist](#), [medic](#) și [zoolog suedez](#).^[R.1] Este considerat părintele taxonomiei și tatăl [ecologiei](#) moderne.

Î. Care este puterea și traiul copacilor?

- R. Este un trai ce se numește născător, hrănitor, și crescător, ce se mișcă firește spre creștere, și neîncetat spre înmulțire, hrănindu-le pământul, cu feluri de umezeli, și metalicești ființe precum am zis.
- Î. Traiul, firea, și înviețuitoarele puteri ale copacilor sunt deosebite dintru ale dobitoacelor?
- R. Sunt deosebite, căci dobitoacele își au cele cinci simțiri, iar copacii sunt nesimțitori, însă își au și ei cele patru vârste și mișcări, adică nașterea, pruncia, acmin adică tinerețea, și bătrînețea, care le aduce spre stricare, și ακμην = margine așa au și ei boală, sănătate, trai, și moarte. Copacii încă au putere născătoare, căci nasc asemenea lor, și hrănitore, că se hrănesc din pământ, și crescătoare, că cresc. Și a dobitoacelor celor necuvântătoare puteri, după cum zice Aristotel sunt patru, născătoare, hrănitore, simțitoare și crescătoare. Iară ale oamenilor, sunt cinci, născătoare, hrănitore, crescătoare, simțitoare și cuvântătorul suflet, prin care omul este mai presus de celelalte dobitoace precum am zis.
- Î. Care este hrana oamenilor? p128/141
- R. Grâul sau pîinea, și celelalte semințe, și dobitoacele cele slobode de mîncare, și alte multe legumi și ierburi ale pământului, care sunt bune pentru hrană, și roduri de copaci, pentru care vom vorbi mai pe larg la deosebit loc, și acelea sunt mai trebuincioase pentru hrana omului decît cărnurile, căci mîncarea cea de-a pururea a cărnurilor, îngroașă sîngele, întunecă mintea și celelalte, precum zice Ipocrat.
- Î. În câte se împart copacii, sadurile?
- R. În patru, în ierburi de obște, care răsar numai frunză și flori, pentru hrana dobitoacelor, și ierburi de obște sau numai pentru miros. Altele care rodesc feluri de roade frumoase și bune la mîncare. Alții neroditori și sunt pentru podoaba pământului, și trebuincioși pentru a face case, corăbii, care, și altele. Iar altele sunt ierburi tămăduitoare, lecuitoare, din care se fac doftoriile, și sunt trebuincioase, pentru sănătatea oamenilor, pe care le adună, și le aduc la apoteci adică spițării de le lucrează pentru acest fel de trebuințe. Și cu un cuvînt nu este nici o buruiană pe pământ care să nu fie folositoare și trebuincioasă pentru om. Cînd ar putea însă a cunoaște omul firea a tuturor ierburilor, care a poruncit Dumnezeu pământului de au răsărit, dar cercările și îndelungarea vremii, ne-au dat întru cunoștință multe folositoare saduri, ierburi și buruieni, și încă se vor mai cunoaște și altele de acum înainte. p129/142
-

PENTRU METALURI

- Î. În pământ mai este și altcevași, decât copaci, dobitoace, ierburi și ape?
- R. Pământul mai are pe dînsul, felurimi de pietre și munți, și în sînurile lui se nasc multe firești lucruri, pe care sau fierbîndu-le felurimile, acru, sărat sau unsuroasele ființe, și materii ale pământului, firește se încheagă, și cu trecerea vremii, se întăresc și se fac multe feluri de mademuri, din care cele mai mari și mai bune sunt șapte. Aurul, argintul, fierul, arama, plumbul, platina adică aur albicios, și cositorul. Și dintru acestea cei cu meșteșug, scot și altele, după cum acioaia, (brungiu), alama și altele. Însă acioaie, s.f. – Bronz (sau alt aliaj). – Var. *cioaie*. < It. *acciaio* „otel” (Hasdeu), etimon respins de DAR, însă admis de Candrea și Scriban. Este unul din puținele cuvinte it. intrate în vechime în limba populară, probabil pe filieră comercială. Schimbarea semantică, ce constituie principala obiecție a DAR, este posibilă, dacă se are în vedere faptul că uzul popular indică prin *acioaie* orice aliaj, fără a fi posibilă o identificare mai exactă.

metaluri cu adevărat sunt numai acelea cîte se fierb în foc și se lucrează cu ciocanul, mistuindu-se în focul cel cu meșteșug, iar celelalte toate sunt imimetala, adică jumătăți de metaluri.

- Î. Tălmăcește-ne mai cu deslușire, felurimea metalurilor.
- R. Aceste metaluri se împart în multe feluri în pietre, în sărături, și în însuși metalla și imimetalla. Luturile firește sunt de țărîină, precum tot pământul. Sau văros precum creta adică tipișar^(a), ipsos. Sau unsuroase

(a) Pământul alb, cu care poate însemna omul orice va vrea pe o scîndură, ca o scrisoare.

p130/143 ca cărbunii ce se găsesc în pământ, precum pucioasa și altele. Pietrele unele sunt firește, sfărîmicioase, țărînoase, precum huma albă, spuma de mare stupețul iproci. Altele sunt vîrtoase ca celelalte pietre,

ctype = mortar

adică marmura, și pietrele cele scumpe, în felurimi de fețe, precum diamantul, rubinul, zapfîrul [safîrul], topazul, smaragdul, piatra aurului, ametisos, iachint, balașu, matostat, și felurimi de cristaluri ale

BALĂȘ, *balașuri*, s. n. (Înv.) Varietate de rubin. – Din it. *balascio*.

MATOSTÁT ~e n. Rocă silicioasă compactă, de culoare roșie, verde sau negricioasă, folosită ca piatră semiprețioasă. /<ngr. *matostátis*

pământului. Iar cele sărate, unele sunt iuți și acre, precum pucioasa, halcantos, silitrurile, piatra acră, iproci. Altele sunt sărate precum sarea de CALCANTÍT s. n. Sulfat natural hidratat de cupru, albastru, sticlos, solubil în apă, frecvent în zona de oxidare a zăcămintelor cuprifere; piatră-vînată. – Din fr. *calcantite*.

silitră f. sare formată din potasă și din acid nitric, azotat sau nitrat de potasă. [Rus. SELITRŪ].

piatră, ce se găsește în pământ, și altele ce intră și în treaba doftoriilor. Metalurile se împart în umejoase adică apătoase și țărînoase, precum argintul viu, pucioasa, smoala, chihlimbarul, iproci. Și în tari vîrtoase,

precum aurul, argintul, arama, iproci. Jumătățile de metali sunt șase, argintul viu, arsenicon, chinavarul, antimonion, bismuiton, și cărbunii ce cinábru n. (fr. *cinabre*, it. *cinabro*, d. lat. *cinnábaris*, care vine d. vgr. *kinnábari*). *Min.* Sulfură de mercur, roșie aprinsă. – Și chinavár și chinovár (rus. *kinovarĭ*, ngr. *kinávári*).

ANTIMONÍT s. v. *stibină*.

BISMÚT n. Metal sfărâmicios, de culoare albă-cenușie cu reflexe roșietice, întrebuințat, sub formă de combinații, în medicină și în industrie. [Acc. și bismut] /<fr. *bismuth*

se găsesc în munți, și altele asemenea care lovindu-se de ciocan se sfărîmă și arzîndu-se se fac cenușă sau praf.

Î. Cîte feluri de pietre sunt pe pămînt sau în pămînt?

R. Sunt pietre proaste ce trebuiesc pentru zidirea caselor, pe care aprinzîndu-le se fac și var. Sunt alte pietre scumpe cu felurimi de fețe, precum am mai zis, și sunt trebuincioase, pentru podoaba oamenilor, fiind luminoase, și căci se găsesc cu anevoie, de aceea sunt și scumpe.

Î. Care sunt lemnele cele împietrite, și peștii ce se găsesc în metali?

R. Aceasta este de mirare, că la Alpi, și la alți munți prea înalți, săpînd se găsește mulțime de coji tari ca de stridii și altele de mare și pești împietriți, precum zice în p131/144 cărțile lui Siantili (?): pentru doi chiți din marea oceanului, ce s-au găsit îngropați în munții Noverghiei, de vor fi fost de la potop au rămas în fața pămîntului, iar nu în adînc.

Î. Ce sunt metali și cum s-au cunoscut?

R. Sunt niște lucruri ce se găsesc între mademuri, născute în adîncimea pămîntului, sau în oareșicare gropi ascunse, pe care pentru frumusețea și luminarea lor, împărații și alți domni stăpînitori și neguțători bogați, cu mulțime de lucrători, sapă adîncimea pămîntului, ca să le scoată, spre înmulțirea bogăției și împodobirea lor.

Î. Aceste metali în fieștece loc al pămîntului se găsesc?

R. Ba nu, pentru că se găsesc prea cu anevoie și puține, și de aceea sunt scumpe și cinstite, ci cît pentru pietrele cele scumpe și mărgăritarul, le aduc de la India răsăritului, iar aurul și argintul, și celelalte, se găsesc mai în toate locurile Evropei.

Î. Ce sunt trebuincioase metali?

R. Aurul se face în moneda galbenului, argintul și arama asemenea se fac bani, în care împărații și stăpînitorii își pun pecetea cu capul lor, sau numele, și cheltuindu-i se împărțesc și la ceilalți oameni, care cu osteneala lor îi cîștigă. Mai sunt încă trebuincioase metali la cei trufași și bogați, făcînd vase și alte scule din ele care pentru deșarta slavă defăimează vasele cele de pămînt.

- Î. La ce ne sunt trebuincioși banii, pentru care ne străduim atîta pînă îi cîștigăm?
- R. Ca să putem cumpăra lucrurile ce ne sunt de lipsă, și pentru ca să dăm săracilor ajutor, și pentru ca să împrumutăm la trebuințe pe prietenii noștri, și mai ales p132/145 pentru a așeza școale, în care să se propovăduiască cuvîntul lui Dumnezeu, și să se învețe tinerii a păzi Legea, și bunele obiceiuri, iar nu ca să-i strîngem numai pentru a noastră trebuință, că suntem muritori și vremelnici în lumea aceasta, nici pentru ca să-i cheltuim la deșarte și fără de folos poftetele noastre.
- Î. Pentru ce sunt trebuincioase celelalte metaluri?
- R. Acioaia [bronzul] pentru arme de război, adică tunuri și altele, și a face clopote pe la biserici, iar cositorul și arama pentru vasele cele trebuincioase ale bucătăriei, și ale mesei, și pentru învelișul caselor. Iar fierul și oțelul, pentru zidiri de case, și uneltele ale meșterilor, și pentru multe feluri de arme, pentru sape și alte fiare de lucrarea pămîntului. Precum și plumbul, pentru gloanțe cu care la războaie se ucid oameni și alice mari și mici cu care vînătorii împușcă vînături.
- Î. În ce chip plumbul ucide pe dobitoace și pe oameni?
- R. Cu tunuri, puști, pistoale ce le-au născocit oamenii^(a) într-a căroră țevi, puind barut adică praf de pușcă, apoi glonțul, sau alice mărunte, și *barút n., pl. urî (turc. barut, d. mgr. și ngr. pyritis, pulbere explozivă. V. pirită). Sec. 17-18. Pulbere explozivă, praf de pușcă.* aprinzîndu-se barutul, cu mare silă împinge pe glonț și lovește acolo unde este îndreptat, și găurește răzbate orice lucru tare va fi, măcar și de fier sau de piatră, necum prin trup de om, sau de dobitoc.
- (a) Aceasta este veche născocire a elinilor, a lui Salmoneos, iar nu a lui Ghermano. Precum scrie kir Duten la tom: 2, foi 128.
- Î. Din ce se face acest barut, adică praf de pușcă?
- R. Din silitră, cenușă, pucioasă, și cărbuni amestecate toate la un loc. p133/146
- Î. Metalurile, imimetaluri, și pietrele, sunt de o asemenea fire?
- R. Ba nu, căci metalurile se topesc și se mistuiesc în focul meșterilor. Din care s-au găsit multe altele vrednice de cuvîntat lucruri, precum pietrele cele proaste din pămînt, arzînd nu se topesc, ci se fac var, pentru zidiri de case. Iar imimetalala fiind din fire mai tari și mai iuți, sunt trebuincioase la feluri de vopsele și dohtorii prin himiceasca [chimiceasca] lucrare.
-

PENTRU MARE

Î. Pentru cer, și pentru pământ destul am vorbit dascăle, te rugăm spune-ne cevași și pentru mare.

R. Marea este o adunare împreună a tuturor apelor, celor sărate, ce înconjură pământul, din toate părțile, și intră în pământ prin multe locuri largi, și altele strîmturoase, ce se zic sînuri, și se fac și alte mări mici, precum Mesogheon, ^(a) marea, Baltica, și celelalte.

(a) Mesoghion Thalasel, adică Marea Albă, căci intră printr-o strîmtoare (după cum înainte vom vorbi) în pământul nostru, și iară se află din toate părțile înconjurată de pământ.

Θάλασσα = marea; μέση γιον = mijlocul muntele

Î. Cum se numește acea mai mare mare ce înconjură pământul? p134/147

R. Ocean, și geograficește se împarte după patru semne ale sferei, în Ocean Archicon [arcticon] adică de miazănoapte sau înghețat. Ocean Diticon, al apusului Atlandicon. Ocean Mesimvrinon, de miazăzi sau Etnopicon, și μεσημβρινός = meridian

ocean al răsăritului sau Indicesc, carele înconjurînd pământul, intră precum am zis, ca prin niște șanțuri, care acele părți ale pământului ce le atinge marea, au felurimi de numiri, de la neamurile ce locuiesc pe acolo.

Î. Care sunt și cum se numesc aceste părți și acele șanțuri prin care se atinge marea cea mare de pământ?

R. Oceanul se împarte în multe mări, după numirile eparhiilor de pe acolo, și așa zicem Marea Irlandiei, Marea Danemarcăi și celelalte. În Oceanul cel Arcticesc, către miazănoapte, se cuprinde Marea Ghermanicească, parte din Marea Englezească, și a Scoției, a Danemarcăi, Baltica a Noverghiei, a Moshoviei [Moscovei], și marea ce cuprinde America. În Oceanul Anaticos, cel către răsărit, se cuprinde Marea Chinei, a amîndurora Indiilor, a Arabiei, și Arhipelagos. În Oceanul Mesimvrinos, cel despre

μεσημεριανός = amiază; μεσημβριαν = spre sud; μεσημβρινο = meridian

amiazăzi, se cuprinde Marea Zanguavar, a Cafrariei și a Congului.

Zanzibar (*/'zænzibar/*) is the semi-autonomous part of Tanzania in East Africa. It is composed of the Zanzibar Archipelago in the Indian Ocean, 25–50 kilometres (16–31 mi) off the coast of the mainland, and consists of numerous small islands and two large ones.

Kaffraria was the descriptive name given to the southeast part of what is today the Eastern Cape of South Africa.

În Oceanul Ditico, cel despre apus, se cuprinde Marea Guineii, Marea Mărginii cei verzi, Marea a Ostroavelor Canariei, Marea ce-i zic Mesoghion, adică Marea Albă, Marea Spaniei a Franței, a Ostroavelor englezești. Mai sunt și alte mări care n-au nici o împreunare cu oceanul,

precum Marea Caspia, ce este către Asia, între Tartaria, Persia, Georgia, și Moshovia, care are împreunare pe sub pământ, cu Colpul sînul cel

κολπος = golf

persicesc. Colpuri sau sînuri se numesc strîmtele gîturi, sau mîneci ale mării, ce intră sau se întind în vreo parte a pământului, precum Colpul Veneției, Colpul Navpact la Morea, al Persiei, al Enghiei și celelalte.

Î. Ce sunt (αι παλιρροιαι) umflările, sau (αμποτιδες) scăderile mării?

παλιρροια = maree

αμπο τιδες = deficiențe maree

R. În apele oceanului se întîmplă o orînduită sau hotărîță, umflare ori adăogare și scădere în toate zilele, care se face în fieștece șase ceasuri, aceasta elinii cei vechi o numeau Palirii.^(a) Care se urmează și la Marea Albă, cînd se umflă despre ocean, vezi la fiește șase ceasuri adăogîndu-se apa, și întinzîndu-se pe margini, se varsă pe cîmpuri, și iar îmblînzindu-se scade și se întoarce la urma ei, către aceasta, la unele părți ale mării, se fac și grabnice curgeri de ape, din care se întîmplă și multe stricăciuni, și cele mai grabnice și iuți curgeri de ape se fac la farul al Sicheliei și Melotron al Noverghiei.

Σικελία = Sicilia

(a)Pricina a acestei umflări sau adăogiri este, trăgătoarea sau sugătoarea putere a Soarelui și a Lunii, căci cînd este Luna plină se umflă marea mai mult decît cînd se află în celelalte patru stări, adică sferturi.

Î. Cu ce mijloc călătoresc oamenii pe deasupra apei mărilor?

R. Fac felurimi de vase ce se numesc corăbii galioane și alte numiri, și

GALIÓN¹ ~oáne n. inv. (în Spania) Corabie folosită în trecut pentru transportarea mărfurilor (în special a aurului și a argintului) din colonii. /<fr., ngr. ghaleóna, fr. galion

meșterii aceia ce călătoresc pe mări, întind cu meșteșug niște pînze mari, puindu-le în stîlpi înalți ce se numește catarguri, și înfigîndu-le în mijlocul vasului aceluia și cu cîrmă, merg în puterea suflării vînturilor, și ajung ori în ce parte de loc a pământului voiesc. p136/149

Î. Unde merge oceanul, dacă intră în Evropa prin strîmtoarea lui Gibraltar?

R. Oceanul intră în Evropa, și sfîrșește precum am zis, pe Marea Baltica, trecînd prin Mîneca ce este între Franța, și Englitera spre părțile Danemarcăi, și trecînd prin Gibraltar se face Marea Albă, care trecînd prin strîmtoarea Dardanelelor a Țarigradului, săvîrșește pe Marea Neagră către Crim. Marea Albă apropiindu-se și atingîndu-se de unele părți ale pământului, și-a cîștigat și ea multe numiri, precum Marea Italicească, Egheon, Pelagos, Ionicon, și Adriaticon și altele, în care se află feluri de ostroave. Și cele mai mari sunt spre Italia, Sichelia, Sardinia, Corsica, Malta. Și către cea elinească și Egheon, Pelagos, Chipru, Rodo, Hio,

Critul, Mitilinelul și altele. Și către Ionicon, Cherchira, Chefalinia, Zachintu, și altele, care se arată scrise în harta cea geograficească, pe acestea cu înlesnire călătorește oricine cu corăbiile, precum am zis.

Î. Ce se află înlăuntru în mare, și pentru ce îi sunt apele sărate?

R. Apă sărată, în care se află mulțime și felurimi de pești mari și mici, și stridii midii cu coaja tare de multe feluri, și mărgăritari, și nenumărate feluri de metaluri, și pietre, și mulțime de dobitoace, în felurimi de chipuri mai multe din cât se află pe pământ, precum scrie înțeleptul Bufon, la fireasca Istoria sa. Deci marea este sărată, căci înlăuntru în adâncul ei, sau în fundul ei, sunt mulțime de munți de sare, (precum și pe pământ în multe părți) și se topesc. De aceea unii trăgând cu șanțuri apă din mare, și uscându-i-se umezeala de soare, rămîne sarea zvîntată pentru trebuința oamenilor.

Î. Cu ce mijloc călătorii cei după mări călătoresc cu atîta înlesnire?

R. Cu suflarea a multor vînturi, ce bat în zisele pînze ale corăbiilor, care pînze cu meșteșug corăbierii întorcîndu-le, primesc fieștece vînt, spre ajutorul călătoriei lor, și mai vîrtos își îndreptează drumul lor cu geograficeștile harte ale meșteșugului navtichiei, și cu alte măiestrii, de aceea nu-și greșesc drumul, nici noaptea prin întuneric de va fi și nor.

Î. Cu ce mijloc își îndreptează drumul către locul acela unde voiesc a merge? Și cine au fost aceia care au născocit acest meșteșug al călătoriei pe ape?

R. Finichenii (adică locuitorii de la Finichia) au fost cei care au născocit acest meșteșug a umbla pe ape, și călătoreau numai cu povăța stelelor (adică căutînd pe cer însemnau cîte o stea care în drept ce loc socoteau că este, și apoi căutînd la acea stea nimereau locul, acela ce era în dreptul acelei stele). Iar elinii mai în urmă, nu numai cu astronomia, ci și cu meșteșugul geografiei și cu al trigonometriei și cu alte meșteșugarite vase, adică Triire Pentcontaron și altele, și cu acestea călătoreau prea depărtate

*The penteconter, alt. spelling *pentekonter*, also transliterated as *pentecontor* or *pentekontor**

(Greek: πεντηκόντορος, fifty-oared), was an ancient Greek galley in use since the archaic period.

locuri, ajungînd și pînă la stîlpii lui Iraclie, și pînă la ostroavele cele fericite, pe ocean, aproape de America, făcînd mari isprăvi și săvîrșiri, și la multe războaie pe ape făceau biruințe. Și după cum încredințează unii, America era știută și la cei vechi, precum și Indiile.

Î. În ce chip călătoresc corăbierii cei mai noi de acum?

R. Cei mai de curînd între altele au mai născocit, Navtiki Pixida, adică

ναυτικι = naval; Πυξίδα = busolă

pusula, cu care călătoresc mai cu înle^{p138/151}snire, și nu-i zăticnesc nici

busolă (busole), s. f. – Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic care se așază pe direcția nord-sud. – Mr. *pusulă*. Fr. *boussole*. Înmr., din tc. *pusula* (< ngr. *μρούσουλα*).

norul nici întunericul nopții. Au găsit și alte părți ale pământului, care erau necunoscute la cei vechi. După cum Hristofor Colomb a găsit America la leat 1492.

Î. Cum s-a locuit America ?

R. Din vechime, se locuia de niște neamuri despre Crivăț, ce merseseră acolo prin strâmtoarea Bohring, și călătoreau cu niște lemne mari legate

Strâmtoarea Bering (rusă Берингов пролив) este situată între Capul Dejnev, Rusia (punct situat la extremitatea estică, 169°43' E, a Asiei) și Capul Prince of Wales, Alaska (punct situat la extremitatea vestică, 168°05' V, a continentului american), aproximativ la latitudinea de 65° 40' N (la sud de Cercul Polar).

împreună, adică plute, și din împlinirea vânturilor oceanului, celor cumplite, s-au aruncat în America, (precum zice Talvot) și s-au înmulțit acolo. Iar Cook, a găsit către sînul arctic ostroave numai de gheață, pe care vremile trecute le făcuse ca niște pământ, și zăpada cea multă închipuia ca niște munți, și cei dupre uscat vecini împrejureni, sălbaticе neamuri și dobitoace, au locuit acolo pe acea gheață, și cu trecerea vremii, s-au așezat făcînd orașe și sate aducîndu-și cele de trebuință din vecinătate dupre uscat, pînă s-a făcut pământ locuit, și după împlinire sau din călduri, sau din cutremure s-a sfărîmat gheața aceea, și s-au făcut multe ostrove locuite în ocean, din care cîtevași s-au tras la America. Kir Cook zice: că aceste ostroave au și copaci și dobitoace.

Î. Ce este pusula aceea, ce-i zic nautiki pixis?

R. Este o unealtă, în chip ca un ceasornic mare, care cu limbă de fier arătătoare, ca a ceasornicului, frecată cu magnet, arată fără de greșală partea mieziinopții adică cea despre Crivăț.

Î. Ce va să zică Arctos, adică miazănoapte?

R. Este un semn, sau o parte din cele patru ale lumii, către Polul Arcticesc și acele părți se numesc: răp^{139/152}sărit, apus, miazănoapte, și miazăzi. Și spre mai buna pricepere, stai cu fața spre răsărit, și partea cea din dos este apusul, iar cea din dreapta este miazăzi, și miazănoapte adică Borion, este BOREÁL, -Ă, *boreali*, -e, adj. Din emisfera nordică; septentrional. [Pr.: -re-al] – Din fr. *boréal*, lat. *borealis*.

partea cea de-a stînga. Acestea sunt cele patru geograficești părți ale lumii, și cînd te vei uita în vreo hartă, vei vedea scris, pe marginile ei, spre ce parte de loc se află fieștecare eparhie, sau împărăție. Iar limba cea frecată cu magnet, trage totdeauna, spre partea despre miazănoapte, adică Borion, și cu aceea cunosc spre ce parte de loc călătoresc, pentru că la pusulă, corăbierii, caută totdeauna pe Borion și cu aceea cunosc spre ce

parte de loc călătorească, uitându-se pre hartă, și își îndreptează mergerea corăbiei cu cîrma spre drumul, sau locul unde voiesc, fie măcar și în vremea nopții prin întuneric.

Î. Această piatră a magnetului mai are și alte lucrări ?

R. Are și firească putere, să tragă fierul despre o parte, și despre altă parte să-l gonească, dar pricina lui cea firească, încă pînă acum nu este cunoscută în adevăr. În Evropa ca să se păzească nevătămați de trăsnete, la învelișul caselor celor mari, obișnuiesc și pun o sîrmă de fier frecată cu magnet care sîrmă înconjurînd învelișul peste tot, căpătîiul sîrmei, îl îngroapă în pămînt, și trăsnetul viind, merge pre sîrmă și intră în pămînt, fără de a strica casele.

Î. În cîte se împarte pămîntul, afară din patru părți ce ne-ai mai spus ?

R. În pămînt, sinehi și evrihoron întreg și larg, în multe ostroave, în hersonisus istmus, acrotiria, colpus și paratalasia.

σύνεχι = continuum; ευρύχωρον = spațioasă; Χερσόνησος = peninsulă; ακρο = margine ακροτι = extremă; θαλασσια = plaje mari

Î. Tîlcuiește-ne acestea ce ai zis? p140/153

R. Sinehis și evrihoros, este pămîntul cel uscat sau unele părți ca ostroavele cele mari, înconjurată de mare, precum Bretania cea mare, adică Englitera, Iaponion în partea de-a dreapta a Chinei, Madagascar către Africa, și alte multe părți de pămînt largi împreunate. Ostrovul este o parte de pămînt înconjurat de mare totdeauna fără de a avea împărțășire de niscareva pămînt și poate să aibă toate cîte are și alt pămînt, adică oameni locuitori, și tot felul de dobitoace, copaci cu roduri și ape dulci. Hersonis este o parte de pămînt înconjurat de mare ca și ostrovul, dar are o limbă îngustă de pămînt ce se zice istmos, care se împreună cu uscatul, pămîntului celui mare, precum este Peloponnisul adică Morea, Crimul, și altele multe.

The Morea (Greek: Μορέας or Μοριάς, French: Morée, Italian: Morea, Turkish: Mora) was the name of the Peloponnese peninsula in southern Greece during the Middle Ages and the early modern period. It also referred to a Byzantine province in the region, known as the Despotate of Morea.

Istmos, este o limbă de pămînt ce se împreună adică se unește ostrovul cu pămîntul. Acrotiria, margini sau capete ale pămîntului, sunt părți înalte, a căroră un colț înălțat ca un munte intră în mare, precum Capul de Buna speranță la Africa și altele. Colpul este o parte de mare îngustă și lungă, și se întinde pe pămînt împreunîndu-se cu marea cea mare, precum este colpul Veneției și altele. Iar paratalasia sunt acolo unde se atinge marea de pămînt, și se află vaduri de stau corăbiile și se zice liman.

Î. Cum se împart apele ce sunt întinse pre pămînt?

R. În ape sărate adică de mări, și ape dulci ale pămîntului pentru băutură.

Î. Unde se află apele cele dulci ?

R. Unele se află deasupra pe pământ, altele sunt ascunse și curg prin adâncimea pământului, și altele trec, umblă, pe deasupra în vînt, făcîndu-se nori și ploaie, iproci. p141/154

Î. Tălmăcește-ne acestea mai cu deslușire?

R. Acele ce sunt ascunse sub pământ, în nemumărate locuri izvorăsc, și ies deasupra în fața pământului, care a pururea sugă din ploi prin porii sau vinele sale, și împreunîndu-se multe la locuri pogorîtoare, gropi, văi și vîrtoape, se fac pîraie și gîrle, și curg pe deasupra pământului, și în multe părți adunîndu-se, multe mai vîrtos cînd se topește zăpada după munții cei înalți, curgînd intră în mare în multe locuri, precum Dunărea, Rinul, Po,

Fluviul Pad [p2] (it. *Po*, lat. *Padus*, germană veche: *Pfad*) izvorăște din Alpii Cotici în apropiere de granița italo - franceză și se varsă în Marea Adriatică în apropiere de Venetia. Avînd o lungime de 652 km el este fluviul cel mai lung din Italia.

Morava, iproci. Și alte ape stătătoare pe pământ sunt, ce se întind în mare lățime și adîncime, care se numesc bălți, precum aceea de la Ioanina, Kastoria, și Ohrida.

Î. Pentru ce în multe părți izvorăsc ape fierbinți și cu miroase, și cum se face cutremurul pământului în multe părți?

R. De vreme ce aceste ape, curgînd în adîncimile pământului, întîlnesc aprinderi de foc, din multe feluri de unuroase metaluri, adică pucioase, unturi, grăsimi, smoală, aprinzătoare silitră, și alte materii arzătoare, a cărora aprindere de desubt, pornindu-se cu silă în vinele acestor materii, și neaflînd ieșire, pricinuieste cutremur pământului în multe părți, mare sau mic, după măsura aprinderii materiei celei de desubt, și după adîncime, sau depărtarea aprinderii, de fața pământului, care s-au făcut cunoscute după cercările a multora, iar cînd se va întîmpla cea aprindere aproape de fața pământului, răsuflă afară scoțînd înfricoșate flacăre, precum este la Sichelia [Sicilia] Etnei^(a) și altele în alte părți.

(a) Aceste metaluri în pământ aprinzîndu-se, și fiind aproape de fața pământului răsuflă afară focul scoțînd și azvîrlind pietre, arse și cenușă fierbinte, pe care le răspîndește vînturile.

Î. La ce sunt trebuincioase apele cele dulci ale pământului?

R. Apele, gîrlele cele mari, pentru ca să călătorească oamenii cu vase, și să aducă cele trebuincioase, de la un loc la altul, iar cele mai mici ca să adape pământul spre rodire, și ca să facă mori de măcinatul bucatelor, spre hrana oamenilor. Iar cele mai mici izvorîtoare pîraie, ca să le aducă prin orașe și sate, să facă fîntîni, de băut și de spălat, iar la locurile unde nu sunt izvoare, sapă adînc în pământ, pînă dau de apă și fac puțuri, sau fac gropi adînci în pământ. Curățite și zidite numindu-le sterne și pe vremea

sternă (-ne), s. f. – Cisternă, tanc. It. *cisterna*, prin intermediul ngr. *στέρνα* (Tiktin). Sec. XVII, înv. când plouă, strîng apă, și o păstrează acolo de trebuința băutului și a spălatului.

PENTRU ROTOCOLUL
pămîntului părțile lui sau pe scurt geografie.

- Î. Ce este geografia?
- R. O povestire cuprinzătoare pentru rotocolul pămîntului.
- Î. Ce putem vedea mai întîi întru acest rotocol?
- R. Patru semne adevărate, răsăritul, apusul, miazănoapte și miazăzi, și cel dintîi pentru că dintr-acolo vedem soarele răsărind, cel de al doilea, căci într-acolo îl vedem apuind, sau scăpătînd, cel de al treilea pen^{p143/156}tru închipuirea ursului ce se vede de stele întru acea parte, de aceea se și zice polul arcticesc. Și cel de al patrulea la amiazăzi, pentru căci spre acea parte vedem soarele. Și de aceea se și zice polul Andarcticesc.
- Î. Unde sunt în hartă aceste patru semne?
- R. Răsăritul partea cea dreaptă, apusul în partea cea stîngă, miazănoapte sus, și amiazăzi jos.
- Î. Care sunt semnele cele de mijloc ale rotocolului pămîntului?
- R. Mijlocul cel dintre miazănoapte și răsărit, mijlocul (iarăși) cel dintre miazănoapte și apus. Mijlocul cel dintre miazăzi și răsărit. Mijlocul (iarăși) cel dintre miazăzi și apus.
- Î. Ce putem privi la aceste două semne, adică miazănoapte și miazăzi?
- R. Două poluri sau două sînuri, în care pămîntul se învîrtește, pre în fieștecare 24 de ceasuri, și unul este arcticesc, și altul este andarcticesc.
- Î. Cum se împarte rotocolul pămîntului, după analoghia și așezarea lui, cea *αναλογία* = proporție către cer, și cum putem cunoaște unde se află fieștecare eparhie?
- R. Mai întîi, în patru rotocoale mari, adică rotocolul orizona, rotocolul mesimvrinos, rotocolul isimerinos (carele desparte pămîntul în părți, sau *μεσημερινές* = amiază; *μεσημβριαν* = spre sud; *μεσημβρινο* = meridian; *ισημερινός* = ecuator în imisferia, ce se zice de sus și de jos, ale răsăritului și ale apusului, ale miazănoapții și ale amiazăzi.) Și rotocolul zodiacesc, carele tăind de-a curmeziș drumul pămîntului, arată acele 12 zodii, sub care petrece pămîntul la starea sa. Al doilea se împarte în patru rotocoale mai mici,

care despărțesc brâiele, adică acele două tropicești a Racului către miazănoapte, și a Cornului p144/157 de capră către amiazăzi. Și două policești către arcticescul și andarcticescul pol sau sîn.

Î. Ce însemnează acest brîu?

R. O lungime a rotocolului pămîntului, unde căldura sau frigul, sunt mai cu deosebire decît în alte părți ale pămîntului.

Î. Cîte brîie sunt ale pămîntului?

R. Cinci, adică, întîi cel prea arzător între două tropicești, două potrivite între tropicești, și policești, și două foarte reci către marginea polurilor.

Î. Ce este idroghion sfera?

R. Este un trup mare alcătuit de pămînt și de apă, a căruia fața închipuiește o sferă mare, rotundă, către Chiclon isimericesc și puțin cam ploștită sau plecată către poluri.

Î. Cum se numește părțile pămîntului către mare?

R. O mare adunare de pămînt, sau uscat, și ostrov este o parte a pămîntului, înconjurat de ape. Hersonisos, cînd este înconjurat de ape, dar la o parte se atinge de pămînt, ca cu o limbă, care se zice istmos. Acrotirion, este un pămînt înalt, sau munte carele se întinde în mare. Coastele pămîntului se zice: marginile ce le atinge marea. Și munți de piatră sunt, cîți se întind întru înălțime din fața pămîntului, iar cîți sunt mai scunzi adică nu prea nalți, și de pămînt, iar nu de piatră, se zic movile, și cratiri sunt, cîți munți scot sau aruncă foc și văpaie afară, prin vîrfurile lor.

Î. Cum se cunosc și se deosebesc, apele către pămînt?

R. Se zice ocean, marea cea de afară care înconjoară tot pămîntul, și marea dinlăuntru, Mesogheon, adică Marea Albă, aceea care intră între pămînt. Și colpos, cînd p145/158 este o prea strîmtă intrare a mării între pămînt. Și arhipelagos, unde este plină de ostroave. Și stenon sau faros, unde se

STENO- Element prim de compunere savantă cu semnificația „scurt”, „strâns”, „limitat”, „restrâns”, „restrângere”. [*fr. steno-*, *it. steno-*, *cf. gr. stenos*]. ; στενος – îngust ; φάρος = far

împreună două mări la o trecere strîmtă. Și limin [liman] sau perighiali, un

λίμανι = port

loc al mării către pămînt, unde se liniștesc și șed corăbiile în vreme de furtună. Și potamos un drum strîmt de ape dulci ale pămîntului, ce curg

ποτάμιος = rîu

trecînd prin multe eparhii, și intră în mare. Și himaros adică pîrîu un fel de gîrlă, ce se face din ploi, sau din zăpezi cînd se topesc, și apoi scade și se zvîntează. Și limni baltă, o adunare de ape stătătoare deasupra pămîntului.

λίμνη = lac

Și alergarea gîrlelor acolo unde intră una într-alta. Iar celelalte părți de gîrle ce sunt și de o parte și de alta, își iau numirea eparhiei lor, sus sau jos, că pămîntul cu orașele ce sunt despre începutul gîrlei, adică despre obîrșie, se zice de sus, și cele ce sunt, despre mare unde intră în altă gîrlă, se zice de jos, precum Ungaria de sus, și Ungaria de jos, iproci.

Î. Cum încă se împarte pămîntul?

R. În Evropă frumoasă, în Asie bogată, și în Africă caldă (aflîndu-se la imisferia cea de sus, ce se zice veche) și în America prea mare, (aflîndu-se jos, sub noi, ce se zice nouă) se adaugă și ostroavele ce sunt în fieștecare loc, din cele patru părți ale pămîntului.

Î. Cum se împarte oceanul?

R. După cele patru semne, adică Arcticos sau înghețat către crivățul Evropei. Anaticos, sau Indicesc către răsăritul Asiei. Diticos, sau Antlandicos, către apusul Evropei, și al Africii. Mesimvrinos, sau Etiopicesc, către miazăzi a Asiei, și a Africii. Și Irini^{p146/159}cos sau cel către miazăzi și apus, ocean al Americii.

Î. Care sunt cei mai înalți munți ai pămîntului?

R. Picul, ce se zice al lui Adam, în ostrovul Seilan [Ceylon]. Picul lui Tenarif, [Adam's Peak is located in Sri Lanka](#) în ostrovul Tenarif. Una din Canare, și muntele Camporac al Siriei.

Î. Cîte gîrle sunt ale pămîntului nostru, și cîte ale Americăi?

R. Pînă la patru sute treizeci de gîrle și intră drept în ocean, în Marea Albă, și în Marea Neagră, iproci. Iar la America pînă acum sunt cunoscute numai o sută optzeci gîrle ce intră în ocean.

Î. Cîtă este înconjurarea, și fața sferei pămîntului?

R. Înconjurarea lui este, 27 de mii miluri italicești, iar fața lui este 57 miliunuri de mile în patru colțuri, însă pămînt curat rămîne numai 24 de miliunuri de mile, și pe celălalt îl înconjură marea, adică făcînd pămîntul trei părți, două se acoperă de ape, și una este uscat.

Î. Cîte miluri în patru colțuri, are fieștecare din cele patru părți ale sferei pămîntului?

R. Evropa, trei milioane de miluri, adică nici a opta parte. Asia, șase milioane și șase sute de mii de miluri, adică mai mult decît a patra parte. Africa, șase milioane, adică a patra parte, și America, opt milioane și patru sute de mii de mile, adică mai mult decît a treia parte.

Î. Ce deosebire este între locuitorii pămîntului?

R. Oamenii cei ce sunt spre părțile brîielor înghețate, sunt prea mici și urîcioși, și la brîiele răcelii celei potrivite, sunt potriviți la trup, adică de

mijloc, și p147/160 cei mai albi sunt Evropa. Iar în Africa oamenii sunt foarte negri. În Asia și la America locuitorii de pe acolo sunt negri gălbenicioși, și prin alte părți roșii ca arama.

Î. Cîtă sumă de locuitori este pe pămînt?

R. Fac socoteală că putea a trăi pe pămînt, cel puțin trei mii de milioane de oameni, dar după cum zic istoricii și scriitorii de numărul oamenilor, că sunt numai a treia parte adică o mie și optzeci de milioane de oameni, peste toată fața pămîntului, pentru că boalele cele multe, și nepaza sănătății, și războaiele cele neconținute împuținează neamul omenesc. Kir Daper scriitorul Americăi zice: că numai acolo s-au ucis cincisprezece milioane de oameni în vremi, cîți nu au vrut să creadă în credința cea catolicească adică papistășască.

PENTRU ATMOSFERĂ,
Adică văzduh.

Î. Ce este în văzduh, adică între cer și între pămînt?

R. Aer, atmosfericesc, sau ilictricesc foc, abure, anatimiasis care trage soarele din pămînt la înălțime, și se numesc atmosferă sau văzduh.

Î. Ce este aerul?

R. Una din cele patru stihii, prea subțire, rar, pururea mișcător, curgător, limpede, carele înconjură marea și pămîntul despre toate părțile, foarte trebuincios la p148/161 viață, la flacăra focului, la lumină, la auzirea, și răsuflarea dobitoacelor.

Î. În cîte se împarte aerul?

R. În trei, în aer înalt, prea rece de la nori și pînă la cerul cel deasupra noastră, și de mijloc acela ce ține norii, și mai de jos, acela ce se întinde de la pămînt și pînă la nori, carele se cheamă zoticon, iar cînd suflă sau bate mai tare se cheamă anemos.

ζωτικό = vital ; ανεμο = vînt

Î. Cîte vînturi sunt și cum se numesc?

R. Douăsprezece sunt: Boreas, Chechias, Apiliotis, Evros, Notos, Livas, Zefir, Oraschia, și între Borea și Chechia, Mesi, între Evru și Notos, Livos și Livoton, și între Oraschiu și Borea Aparctia.

Î. Ce este focul, și unde se află?

R. Este o stihie fierbinte, luminos, și foarte lucrător carele cînd va fi potrivit, este trebuincios împreună cu celelalte stihii, spre paza și hrana lumii, și se

află în soare și în aer, în pământ, și în adâncurile pământului, carele în multe trupuri rămâne nemișcat, de nu se va aprinde, sau de nu va întâmpina lucruri ca să le ardă.

Î. În ce loc se află cel mai curat foc al lumii?

R. În rotocolul Soarelui, și în razele lui.

Î. Spune-ne ființele focului celui firesc.

R. Focul firește, sau este amestecat în alcătuirea trupurilor, sau este numai în fireasca lui stare, numai ca o stihie, și cel amestecat, se cheamă dogoritor, arzător, iar celălalt foc firesc, este la noi, și ne hrănește după cum și pe celelalte dobitoace. Cu fireasca sa căldură ce o are asupra tuturor fapturilor, dar mai mult la cele însuflețite, decât la cele neînsuflețite, trebuincios însă p149/162 la toate alcătuirile și desfacerile trupurilor, ca cum fiind de față sau lipsind focul, adică le face tari sau slabe, cea mai întâi ființă a focului este ca să pătrundă toate trupurile cu înlesnire, și să rărească toate cu multa sa subțime, și cu neconținută sa mișcare, și dintru aceasta dascălii firești, au găsit pe termometron, adică cumpănirea căldurii, ca să poate cunoaște căldura văzduhului. Acest foc deodată și încălzește și luminează, și arde, sau numai luminează, după cum vedem multe, luminoase, dar reci, și iarăși multe întunecoase, și fierbinți. Noi oamenii pentru trebuința noastră, am găsit înlesnire, focul văzduhului, adică frecând două lucruri tari, sau lovind fier cu piatră, sau după meșteșugul ce se zice himichi, cu împreunarea a două lucruri umejoase și χημικι = chimică fierbinți, sau cu sticlă în razele soarelui.

Î. Care dobitoace trăiesc cu aerul?

R. Toate cele zburătoare, cele cu patru picioare gîngăniile, oamenii, și toate altele vii, care se mișcă pe pământ, cu răsuflarea aerului trăiesc, afară numai din amfibie, adică cele ce trăiesc și în vînt și în apă, precum broaștele, și altele.

Î. Ce lucruri sunt în văzduh?

R. Norii, ploaia, zăpada, piatra grindina, ceața, roua, tunetul, fulgerul, trăsnetul, curcubeul și altele multe înalte care se văd în aer, cum ilettriceasca lumină. Ton Meteoron.

Î. Tîlcuiește-ne felurile meteorilor?

R. Acestea sunt în două feluri, adică înfocate și umejoase, și înfocate sunt cîte se văd în văzduh că au foc, care se fac din grăsimile și unturoasele, și cu pucioasă p150/163 aburiri, ce totdeauna trage căldura soarelui în vînt, care vînt este plin de atoma atmus adică de aburi de pucioasă silitră și altele, și

ατμος = abur

de materie ilictricească, ce este în sineși acestea săvîrșesc și hrănesc focul cel din vînt al văzduhului. Acestea pornindu-le vîntul și ducîndu-le aici și colo cu multă pripă, și neconținut între dîinsele clătindu-se cînd înnoarează, și greutatea văzduhului răzbate pre vînt cu aceste înfocate materii, se împreună multe părți de pucioasă, silitră sărături, aburi unuroase, smoală, și celelalte. Și această amestecare grabnică, le aprind într-o flacăra în chipul aurului, și strălucește, pe care noi văzîndu-o o numim fulger. Iar sunetul ce se face după strălucirea aceea, îl numim tunet, care se face din grabnica aprindere a materiei cei de pucioasă și silitră, și țiperig ce sunt în amoniac a. se zice de o sare, numită obișnuit țiperig. || n. gaz incolor (numit și *alcali volatil*) compus din azot și hidrogen; dizolvat, se întrebuințează pentru a curăța argintării, grăsimă de pe stoffe și pentru a cauteriza mușcătura insectelor sau a șerpilor.

două feluri, cel dintîi la facerea barutului, adică iarbă de pușcă, care cînd se aprinde deodată sau împușcă sau în altcevași, face asemenea sunet. Nu auzim însă deodată cu fulgerul și tunetul, după cum și sunetul pușcii, cînd vreun vîntător împușcă noaptea departe, mai întîi vedem lumina, apoi sunetul, carele prin vînt petrece la auzirea noastră. Iar trăsnetul este flacăra tare prea iute și aprinsă din materii foarte iuți grase și multe, încît vînturile cu grabă lovindu-se în minutul acela al flăcării, pogoară focul acela nebiruit, și unde ajunge sfărîmă ziduri, turnuri, copaci, oameni, dobitoace și orice.

Î. Care sunt cele apătoare și umejoase meteora?

R. Atmi, adică aburealele care trage soarele din cele umejoase ale pămîntului, adică din gîrle, bălți, lacuri, rovini, mlăci, copaci, ierburi și rovină (rovine), s. f. – Groapă, rîpă, adîncitură. Sl. *rovŭ* „groapă” (Cihac, II, 318), cf. *rofii*, și bg. *rovina* (Conev 40), care nu ne este clar, bg. *rovenie* „săpătură”. MLĂCĂ, *mlăci*, s. f. (Reg.) Mlaștină, smârc. – Din bg., sb. *mlaka*.

din celelalte, și se face o ceață, sau o subțire rouă, și trăgîndu-se la înălțime, ca niște ușoare și subțiri lucruri, rămîn în vîntul cel deasupra noastră, și apoi purtîndu-se aici și colea ca niște aburi, se fac în văzduh nori, și strîngîndu-se mulți la un loc, și tot mișcîndu-se de vînturi se învîrtoșesc și se face noreala, și cînd acești nori groși ce se adună din noreală s.f. (inv. și reg.) nori de ploaie, vreme închisă.

aburi opresc lumina soarelui și umejoasele părți împreunîndu-se multe, slobod picături mici sau mari, care picături îngreindu-se, cad jos, și aceea noi o numim ploaie, care de multe ori, pogorîndu-se din multa înălțime, cu grabă, și trecînd prin vînturi foarte reci, îngheață și se face grindina, sau zăpada, sau bruma și celelalte, și atuncea greutatea atmosferei strîmtorînd pe cel dintre ea vînt, cu înfocatele materii după cum am zis mai sus, face

ale focului ce le zice arătări. Iar la America și în alte multe părți ale Asiei, unde pământul este cu totul uscat, și nisipos, rămâne văzduhul fără de aburi umejoase, și de aceea pe la unele locuri nu plouă niciodată, iar pe la altele foarte rar.

Î. Ce altele poate mai fi înfocat în văzduh?

R. Mai vedem încă și alte văzute lumini, pe cer și pe pământ, după cum materia aceea de pucioasă, ce se aprinde întru înălțime, din arsurile cele subțiri ale văzduhului, care îngreindu-se cade pe vreme de senin, noaptea sau ziua, și zicem că a căzut o stea. Și altele multe asemenea vedem în vânt, și pe fața pământului, după cum zburătorul balaur, săritoarea capră, steaua ce cade și se vede ca o grindă, sau sul de foc și altele, care din materiile cele zise, și aburii cei de pucioasă, scoate pământul, și acestea în vreme liniștită, umblă pe jos, după cum făclia ce mai cu seamă se vede, [p152/165](#) pe mormînturile oamenilor, în chip de flacără, galbenă și albastră, care arde numai pe de o parte, și se arată pe multe mormînturi pe vreme liniștită, din aburul cel unsuros, al trupurilor omenești. Aceasta în vremea veche, în Grecia pricinuia multă spaimă oamenilor (mai ales ticăloșilor creștini neînvățați proști,) și ardeau sau fierbeau trupurile oamenilor celor de curînd îngropați, socotind că morții ies, din mormînturi cu putere drăcească, acest firesc și curat foc, l-au numit vîrcolac, strigoi și mulți (o vai) mureau numai de spaima acestei vederi. Se mai vede încă în vreme ploioasă, sau noroasă, curcubeu stînd cu o rouă subțire, pe care o răzbat razele soarelui al cărora și antanaclisis, și antilampsis, la rotundele picături [αντανάκλασις = αντιλαμπις = reflection of light = reflecție](#) de ploaie închipuiesc minunat, acele șapte firești fețe, vînat, nărîmzat, [naramzat, -ă adj. \(înv., reg.\) Portocaliu; roșu-deschis. pl. -ți, -te. și naramzat, -ă, nărîmzat, -ă, nărînzat, -ă adj. /naramză + - at.](#) albastru, verde, galben, cea în chipul aurului, și roșu, și acestea pe scurt după vîrsta voastră, iar mai desăvîrșit veți învăța la dascălia cea firească a meșteșugurilor.

PENTRU ÎMPĂRĂȚIILE EVROPEI

Î. Ce este o împărăție?

- R. Un ținut în care se cuprinde multe eparhii cetăți, orașe și sate, peste care este numai unul singur poruncitor, ce se numește împărat, sau singur stăpînitor. p153/166
- Î. Pentru ce numai unul să stăpînească atîta norod?
- R. Căci Dumnezeu așa a vrut, precum poruncește la Sfînta Scriptură, ca fieștecare om să se supuie, unui stăpînitor împărat sau domn, sau începător adică mai mare, pentru că de nu ar fi fost un stăpînitor sau judecător, atunci oamenii cei răi, fără de sfială ar fi muncit, și ar fi năpăstuit pe ceilalți.
- Î. Ce este trebuincios împăratul?
- R. Pentru ca să-și chivernisească norodul ca un părinte, să-l ocrotească și să-l apere de către hrăpitori, și să-l păzească de vrăjmași, și să-l înlesnească la trebuințele ce va avea, și să facă între toți supușii lui, fericire și dreptate de obște, cu paza dreptăților, și cu fericirea și depărtarea asupririlor.
- Î. Ce deosebită înțelegere are, singură stăpînirea, împărăția, aristocrația și democrația?
- R. Monarhia, este o stăpînire slobodă, și nepoprită voință, a acelu stăpînitor, nepoprit, -ă, adj. (inv.) irezistibil. carele dă legi după voia sa. Iar împărăția este o stăpînire poruncitoare la multe eparhii, dar nu slobod numai în voia sa, ci supus sfatului, și a altor oameni mari ai curții sale. Aristocrație, se numește aceea care cîteva eparhii se stăpînesc și se ocîrmuiesc, de mulți oameni aleși, de bun neam cu minte și iscusiti. Democrație, este aceea care stăpînește și ocîrmuiește mulțimea, sau numai cîțivași ce îi alege norodul de judecători, pe care îi și scot și îi schimbă, cînd iarăși norodul va voi. Către acestea mai sunt și alte alcătuite stăpîniri, democrații, aristocrații, precum este Englitera, Olanda, Polonia, adică Lehia, pînă înaintea războiului. p154/167
- Î. Cum pot ocîrmui acești monarhi, împărați, și cei aleși de neam bun, mulțimea noroadelor ce stăpînesc, de pot trăi între dînșii, cu pace și cu fericire?
- R. Monarhii, și împărații țin a pururea, multe mii de ostași, ca să sperie pe cei făcători de rele, și pe vrăjmași, și îngrijesc totdeauna ca să se înmulțească meștesugurile și învățăturile între oameni, precum și bună lucrarea și rodirea pămîntului, pentru ca să poată și ei, a-și lua zeciuiele din veniturile supușilor săi. Asemenea și celelalte stăpîniri, își chivernisesc pe supușii lor, după legile și pravilele ce din vechime sunt la fieștecare neam. Iar pe cei nesupuși îi pedepsesc cu multe feluri de cazne și de munci, spre pilda și înfrînarea celorlalți.

Î. Cîte feluri de pravili sunt în lume?

R. Trei feluri, pravila firească, pravilă dumnezeiască, și pravili omenești, adică după loc, după oraș, și după obiceiul fieștecăreia țări.

Î. Împărății ce pravilă păzesc?

R. O alcătuire din cîte trele ce am zis, și peste acestea fieștecare împărăție, mai are niște pravili după locuri și obiceiuri.

Î. Cîte monarhii mari, împărății, aristocrații și democrații sunt în Evropa?

R. Patru monarhii mari, douăsprezece împărății și multe aristocrații, și democrații, întâia monarhie este Rosia, a doua Austria, a treia Turchia și a patra Franța, care a mai adăugat sub ea de curînd și împărăția Italiei. Cinci împărății mai mari sunt în Evropa, întâi Ispania, a doua Bretania cea mare sau Englitera, a treia Scoția, a patra Danemarchia, și a cincea Polonia (care astăzi p155/168 se stăpînește de Rosia, de Prusia și de Austria,) și șapte împărății mai mici, adică Portugalia, Ungaria, Prusia, Neapoli, adică amîndouă Sichelile [Siciliile] a Sardiniei, și a Toscanei.

Aristocrațiile cele mai cinstite au fost odinioară, Veneția, Ghenova, și Olanda, eparhiile cele unite. Democrații sunt ca aceea a Svițerilor, și alte domnii mici în Ghermania și Italia. Iar la Asia, Africa, și America, sunt prea multe împărății și domnii, care pentru scurtare le tăcem.

Î. În cîte părți încă se împarte Evropa?

R. Se împarte geometricește în șaisprezece adevărate părți, din care patru sunt către partea crivățului, opt în mijloc, și patru spre amiazăzi. Și cele patru despre Crivăț sunt ostroavele Engliterii, Danimarca cu Noverghia, Svecchia și Rosia. Iar cele opt din mijloc, se împart în patru părți mari și

Suecia (Swecia, Swechia, Svecia, Svecchia): Sweden

patru mici, și cele patru mari este Polonia, adică Lehia, Ungaria, Ghermania, care cuprinde și pe Olanda și Franța. Iar cele mici părți sunt, Savoia, eparhiile Svițerilor, eparhiile cele de jos adică Belghion (aflîndu-
Savoy (/sə'vɔɪ/,^[2] FrancoProvençal: Savouè, IPA: [sa'vwɛ]; French: Savoie, IPA: [savwa]; Italian: Savoia) is a region of France. It comprises roughly the territory of the Western Alps between Lake Geneva in the north and Dauphiné in the south. Annexed Annexed to France on June 14, 1860

se între Ghermania și Franța) și împărăția Prusiei către Crivățul Poloniei. Iar cele patru despre amiazăzi, este Portugalia, Ispania, Italia, ostroavele Mării Albe, și evropaiceasca Turchie, adică ticăloasa Elada.

Î. Spune-ne anume și orașele cele cu scaun de locuitul împărăților Evropei?

R. Către crivățul Evropei, se găsește Englitera, și scaunul ei adică cel mai întâi oraș este Londra, Danimarca și scaunul ei este Copenhagen, Noverghia și scaunul ei Hristiana, Rosia și scaunul ei Moscva, Svecchia și
Oslo (formerly known as Christiania/Kristiania) became the capital of Norway in 1299

p156/169 scaunul ei Stocolm, și către amiazăzi a Evropei este Portugalu, și scaunul ei Lisbona, Ispania, și scaunul ei Madrid, Italia, și scaunul ei Roma, Turchia, și scaunul ei Constandinopol, Tartaria cea mică, și

Crimea (Krym, Gazzaria, Qırım, Tartaria Minor, Taurica)

scaunul ei Chilburnu, și către mijlocul Crivățului și al amiazăzi, Franța, și Kinburn Fortress (Kilburun in Turkish), a historic fortress at the western tip of Kinburn Peninsula, dominating the exit from the Dnieper estuary, facing Ochakiv, the site of the Battle of Kinburn in 1787 during the Russo-Turkish War, 1787-1792, as well as the Battle of Kinburn in 1855 during the last stage of the Crimean War.

scaunul ei este Parisul, Elveția adică Svițerii, și scaunul le este Berna, Olanda, și scaunul îi este Amsterdam, Ghermania, adică Austria, și scaunul îi este Viena, Lehia, și scaunul ei Cracovia, Ungaria, și scaunul ei Buda.

Î. Cum merg călătorii de la un oraș la altul?

R. La împărățiile cele creștinești ale Evropei fiindcă sunt mai toate drumurile îndreptate potrivite și curățite, adică așternute cu pietre și cu nisip, avînd și pe de o parte și pe de alta copaci înalți pentru umbrirea drumetilor, și merg cu care trăgîndu-se de doi sau patru cai, de la o poștă la alta.

Î. Ce este poșta, și cîtă depărtare de loc are una de alta?

R. Poșta este o așezare cu iconomie, ce au născocit-o împărații, și stăpînitorii locurilor, pentru înlesnirea călătorilor, făcînd cîte o casă în fieștece oraș sau sat, sau în cîmp, după cum este și depărtarea locului, cu un purtător de grijă ce ține mulți cai și care gata, ziua și noaptea, ca orice călător în ce ceas va sosi găsește cai, și lăsînd acolo pe cei osteniți, cai de la cealaltă poștă, îndată purcede cu alți cai plătind obișnuita chirie, a căroră întemeiată și încredințată călătorie, împărații o ocrotesc cu deosebită purtare de grijă. Prin poșta aceasta se trimit cu multă încredințare: și scrisori, și lucruri scumpe ale oricărui. Depărtarea o p157/170 poștă de alta au două miluri drum, și fiindcă milurile nu sunt în toate locurile deopotrivă, iată scriem pe larg după geometricescul picior, adică o milă a Sfeției are picioare 5761, a Ungariei 5512, a Ghermaniei 4000, a Danimarcăi 4071, a Olandei 2151, a Franței 2079, a Ispaniei 2236, a Italiei și a Turchiei 1000, a Engliterei 368 a Rosiei versta 585. Așa potrivit milurile unei împărății cu a alteia, găsim patru miluri italicești sau turcești, că este o milă a Ghermaniei și cinci ale Franței, sunt trei ale Ghermaniei, și de-a rîndul celelalte după socoteală.

Vinieta finală cu stele și numele traducătorului Nicodim Greceanu (scris în toate direcțiile)

p158/171 Cel ce s-a ostenit la tălmăcire,
Același a fost și la tipărire.

SM. AR. NK. GC.

[Smeritul Arhimandrit Nicodim Greceanu]

Carele se roagă tuturor de obște,
Cititori ai cărții aceștia.

Cu duhul blîndețelor iertați, găsind,
Greșeli în cuvinte, sau slove, neponosluind.

PONOSLUÍ, *ponosluiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A vorbi de rău; a ponegri, a defăima. –
Magh. panaszlani.

Că precum cerul rar se vede fără de noreală,
Așa și firea omenească fără de greșală.
Mai ales la tipărire, și Domnului mulțumire.
Ajutînd la început, văzîndu-se și sfîrșit.
Acest lucru doritor, de obște folositor.

Și lui Dumnezeu slavă.

p159/172 PINAX

Adică scară de cele ce se află într-această carte.

Azbukile românești	1
Rugăciunile Utreniei	3
Simbolul credinței adică Crez	5
Rugăciuni la Vecernie și După cină	7
Rugăciuni la prânz și la cină	9
Cele nouă porunci ale Bisericii	11
Fapte ale bunătății trupești și duhovnicești	12
Păcate de moarte și împotrivirile lor	13
De la facerea lumii pînă la potop	15
De la potop pînă la chemarea lui Avraam	20
De la chemarea lui Avraam pînă la ieșirea norodului israiltenesc din Eghipet	22
De la ieșirea lui Israil pînă la zidirea Bisericii lui Solomon	25
De la zidirea Bisericii pînă la mutarea Babilonului	28
De la mutarea Babilonului pînă la Nașterea lui Iisus Hristos	30
Pentru Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, pentru moarte, Înviere și Înălțarea Lui	32
Pentru Dumnezeu	35
Pentru Iisus Hristos	39
Pentru învățătura apostolilor, lățimea credinței și stricarea Ierusalimului	44
p160/173 Pentru cărțile Vechiului Testament	47
Pentru cărțile Noului Testament	48
Pentru facerea lumii	49
Pentru om, ce este	55
Pentru suflet, ce este	57
Pentru ținerea de minte	61
Pentru simțirile omului	64
Pentru cea mai adevărată poruncă a lui Dumnezeu	69
Pentru pravila cea firească	77
Pentru judecători, nedreptăți și pentru dragoste	81
Pentru obiceiurile cele mai bune	85
Cele adevărate bune obiceiuri, adică blîndețele creștinului	101
Pentru bunătățile cele vremelnice și cele veșnice	104

Pentru neputințele trupului și pentru dietă	111
Pentru cer	114
Pentru pământ și pentru dobitoace	121
Pentru saduri copaci și ierburi	126
Pentru metaluri	129
Pentru mare	133
Pentru rotocolul pământului	142
Pentru atmosferă, adică văzduh	147
Pentru împărățiile Evropei	152

Adică nebăgări de seamă, sau greșeli ale tiparului

List	Rînduri	Greșeli	În loc a fi
4	22	ng în loc de gg	Evanghelicești
5	2	vine	bine
9	4	?	Evei
10	20	mînilor	mînilor
16	8	plăsnuire	plăsmuire
17	8	vinelui	binelui
26	18	în cîte	în cîță
28	6	ucegînd	ucigînd
30	5	Edechie	Sedechie
30	17	săticit	zăticit
31	20	nevrednice	nevrednici
33	4	ng în loc de gg	Evangheliști
37	14	ng în loc de gg	Evanghelie
38	29	Înălțirea	Înălțarea
39	14	ng în loc de gg	Arhanghelul
41	25	Hristianeii	Hristiani
48	5	Petru	pentru
59	17	perearea	părerea
65	15	în greșit	în greșite
65	31	acești	acestei
66	8	trăbuiește	trebuiește
66	29	accentul greșit pus	vorba
68	5	pornite	pornire
69	23	întinge	atinge
69	25	păgîbi	păgubi
73	23	au	lui
76	2	nepocătuit	nepocăit
77	5	băgubește	păgubește
77	18	nu	cu
80	21	metahirini	metahirisi
83	17	spîzără	spînzură
84	24	tovaroșie	tovărășie

List	Rînduri	Greșeli	În loc a fi
p162/175 88	2	bune	buni
91	14	spîzură	spînzură
92	23	prochia	pronia
93	13	mijgarea	mișcarea
93	20	cu începutul	cu încetul
103	1	împocișături	împoncișături
105	14	istățime	istețime
105	9	îndemnarea	îndemînarea
131	21	pecestea	pecetea
134	2	Archicon	Arcticon
141	28	aprindu-se	aprinzîndu-se
143	19	Acaloghia	Analoghia
147	10	prsete	preste
150	4	hrănăsc	hrănesc
151	29	ca e	care